

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNDA
İDDİANAMENİN İADESİ KURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

ALPASLAN ŞİRİN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sinan ALTUNÇ

İSTANBUL, 2016

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda İddianamenin İadesi Kurumu
Öğrencinin Adı Soyadı: Alpaslan Şirin
Tez Savunma Tarihi: 24.05.2016

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

İmza *Boban Boban*
Alp

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sinan Altunç

Üye
Prof. Dr. Ayşe Nuhoglu

Üye
Doç. Dr. Güçlü Akyürek

İmzalar

[Signature]
[Signature]
[Signature]

ÖZET

5271 SAYILI CEZA MUHALEMESİ KANUNUNDA İDDİANAMENİN İADESİ KURUMU

Alpaslan Şirin

Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sinan ALTUNÇ

Mayıs 2016, 109 Sayfa

İddianamenin iadesi kurumu, 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunundan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa geçiş dönemindeki yeni yasanın ceza adalet sistemimize getirdiği en köklü yeniliklerden birisidir. 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Kamu Davasının Açılması başlıklı ikinci kısmında, kanunun 174. Maddesinde düzenlenmiştir. 25.05.2015 Tarih ve 5353 sayılı yasa ile kanun, henüz yürürlüğe girmeden tadil edilmiştir.

Uygulamada özellikle yetersiz düzenlenip mahkemelere sunulan iddianamelerin önüne geçilerek filtre fonksiyonunu yerine getirmesi, buna bağlantılı olarak kişilerin lekelenmeme haklarının zedelenmemesi, yargılamaların hızlandırılması ile tek celsede duruşmanın bitirilmesi amacı, kurumun sisteme girmesinde başat rol oynamışlardır. Kanunun sistematığıne göre soruşturma evresi içerisinde düzenlenen kurumun, kimi yazarlar tarafından ayrı bir evre ya da ara muhakeme evresi olarak kabul edildiği görülmektedir.

Ceza yargılamasının asıl amacı hukukun toplanmasına izin verdiği delillerin yine hukuka uygun yöntemlerle toplanarak, bu şekilde maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bu kapsamda delillerin toplanmasından sonra yeterli şüphe üzerine düzenlenerek yetkili ve görevli mahkemeye sunulan, kişiye bir suç ithamında bulunan iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi ile aleni olan kovuşturma aşaması başlayacağından iddianamenin kanunda gösterilen şekilde ve içerikte olması gerekecektir. Aksi takdirde usulüne uygun olarak düzenlenmeyen iddianame Cumhuriyet başsavcılığına iade edilecektir.

Çalışmamızda iddianamenin iadesi kurumun tanımı, ceza usul mevzuatımıza girişi, hukuki niteliği, amacı, süresi, nedenleri, iade yasakları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.maddesi ile bağlantısı, uygulamadaki yeri irdelenmiş, ayrıca iddianamenin iadesinin sonuçları ve iade kararına karşı başvurulabilecek kanun yolu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İddianamenin İadesi, İade Sebepleri, İade Yasakları, İadeye İtiraz.

ABSTRACT

RESTITUTION OF INDICTMENT IN CRIMINAL PROSEDURE LAW NO.5271

Alpaslan Şirin

Institute of Social Sciences Master's Degree (LL.M.) Program in Public Law

Thesis Advisor: Asst. Prof. Mehmet Sinan ALTUNÇ

May 2016, 109 Pages

Restitution of indictment institution, the new law in transition period from the Criminal Procedures Law No.1417 to Criminal Procedure Law No:5271, is one of the most fundamental change to our criminal justice system. It was arranged in the 174th clause of law, becoming valid on 01.06.2006 with the title Initiation of Public Prosecution in the second part of Criminal Procedure Law No:5271. With the date 25.05.2015 and 5353 numbered law, the law(code)was amended before becoming valid.

In practice, particularly insufficient arranged indictments are averted to perform filter function, relevant to this, people's rights against self-incrimination, with their adjudications' speed; the aim of the trial in a single session plays a vital role to log into the system for the institution. According to the systematic of law, institution, arranged in the inquirement stage, by some writers it is accepted as a different or a secondary trial.

The main aim of the Criminal procedure is to reach material fact in the way the proofs that law allowed to be collected and these also collecting with the legal ways. In this context, after collecting proofs, alleged offence to the person, arranged upon enough suspicion, put forward to an authorized court, indictment is agreed upon by the court as the prosecution stage is going to begin, the indictment will be necessary in such

a way and context of law. Otherwise, the indictment which is not arranged according to the procedure will be remanded to Chief Public Prosecutor's Office.

In our work(study), it is studied definition of restitution of indictment institution, its access to our law of criminal procedure, legal nature, aim, duration, reasons, restitution bans, the relation with European Convention of Human Right's 6th clause, also it is emphasized the results of restitution of indictment and the legal remedy to be applied against the decision of restitution.

Keywords: Restitution of Indictment, Reasons for restitution, restitution bans, denial to restitution.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
KONUyla İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	3
1. KAMU DAVASININ AÇILMASI VE İDDİANAME.....	3
1.1 KAMU DAVASININ AÇILMASINDA MECBURİLİK VE TAKDİRİLİK SİSTEMLERİ.....	7
1.2 İDDİANAME	9
1.2.1 İddianame Düzenlenmesinin Şartları	9
1.2.1.1 Kavram.....	9
1.2.1.2 Genel Olarak	10
1.2.1.3 Şüphe Kavramı	11
1.2.2 İddianamenin İçeriği ve Unsurları.....	15
1.2.2.1 Şüphelinin Kimliği.....	15
1.2.2.2 Müdafî.....	16
1.2.2.3 Maktul, Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kimliği.....	17
1.2.2.4 Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Vekili veya Kanuni Temsilcisi	18
1.2.2.5 İhbarcının Kimliği.....	19
1.2.2.6 Şikâyetle Bulunan Kişinin Kimliği.....	19
1.2.2.7 Şikâyetin Yapıldığı Tarih.....	20
1.2.2.8 Yüklenen Suç ve Uygulanması Gereken Kanun Maddeleri	20
1.2.2.9 Yüklenen Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi	21
1.2.2.10 Suçun Delilleri	22
1.2.2.11 Tutukluluk ve/veya Gözaltı Bilgileri	23
1.2.2.12 Olaylar ve Delillerin İlişkilendirilmesi	23
1.2.2.13 Şüphelinin Lehine Olan Hususların Gösterilmesi.....	24
1.2.2.14 İstenen Ceza ve/veya Güvenlik Tedbiri	24
1.2.2.15 Cumhuriyet Savcının İmzası	25
1.2.3 İddianame Yerine Geçen Belgeler.....	26
1.3 KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR VERİLMESİ GEREKEN DURUMLAR.....	28
1.3.1 Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Tanımı	28
1.3.2 Soruşturma Sonucunda Yeterli Şüphenin Oluşmaması Durumu	30
1.3.3 Unsurları İtibari İle Suçun Oluşmaması Durumu.....	30
1.3.4 Muhakeme Şartlarının Oluşmaması Durumu.....	31
1.3.5 Şahsi Sebep Olarak Etkin Pişmanlık Hükümlerinin Uygulanması Gerektiği Durumlar ile Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Bulunduğu Durumlar.....	32
1.3.6 Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Gereken Durumlar	34
1.4 İDDİANAMENİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	37
1.5 İDDİANAMENİN DEĞERLENDİRİLMESİNİN SONUCU	38

İKİNCİ BÖLÜM	40
İDDİANAMENİN İADESİ	40
1. KAVRAM	40
2. AMAÇ	43
2.1 GENEL OLARAK	43
2.2 FİLTRE (ELEME) FONKSİYONU	44
2.3 YETERSİZ İDDİANAMELERİN ÖNÜNE GEÇİLME DÜŞÜNCESİ	46
2.4 KOVUŞTURMA EVRESİNİ SÜRATLENDİRME DÜŞÜNCESİ VE ADİL YARGILANMA HAKKININ ZEDELENMEME DÜŞÜNCESİ	47
3. İDDİANAMENİN İADE SEBEPLERİ	49
3.1 GENEL OLARAK	49
3.2 CMK’NIN 170’İNCİ MADDESİNE AYKIRILIK SEBEBİ İLE İADE	50
3.2.1 Yeterli Şüpheye Ulaşılmadan Düzenlenen İddianame Yönünden İade	50
3.2.2 Görevli ve/veya Yetkili Mahkemeye Hitaben Düzenlenmemiş İddianame Yönünden İade	52
3.2.3 CMK’nın 170/3’üncü Maddesinde Belirtilen Şekli Hususların Eksikliği Yönünden İade	55
3.3 SUÇUN SÜBUTUNA ETKİ EDECEĞİ MUTLAK SAYILAN MEVCUT BİR DELİL TOPLANMADAN DÜZENLENEN İDDİANAME YÖNÜNDEN İADE ...	61
3.4 ÖN ÖDEME VEYA UZLAŞMA USULÜ UYGULANMAKSIZIN DÜZENLENEN İDDİANAME YÖNÜNDEN İADE	68
3.4.1 Genel Olarak	68
3.4.2 Önödeme Usulünün Uygulanmaması Nedeni İle İade	69
3.4.3 Uzlaşma Usulünün Uygulanmaması Nedeni İle İade	72
4. İADE İÇİN SÜRE ŞARTI	76
5. İADE YASAKLARI	80
5.1 GENEL OLARAK	80
5.2 SORUŞTURMA EVRAKI VE İDDİANAMENİN MAHKEMEYE SUNULDUĞU TARİHTEN İTİBAREN ON BEŞ GÜNLÜK SÜRE SONUNDA İADE YASAĞI	80
5.3 SUÇUN HUKUKİ NİTELENDİRMESİNE İLİŞKİN İADE YASAĞI	81
5.4 İDDİANAMENİN İADESİNE İLİŞKİN İLK KARARDA BELİRTİLMEYEN BİR SEBEPLE İADE (TEKRAR İADE) YASAĞI	82
5.5 KANUNDA YAZILI SEBEPLER DIŞINDA BİR NEDENLE İADE YASAĞI	84
6. İADE KARARI SONRASI SAVCILIK İŞLEMLERİ	84
7. KANUN YOLU	86
8. AİHS VE AİHM AÇISINDAN KURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ	89
9. İDDİANAME YERİNE GEÇEN BELGELERİN İADESİ SORUNU	94
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	102

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
a.g.e	:	adı geçen eser
a.g.m	:	adı geçen makale
Adli Teşkilat Kanunu	:	5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
AYM	:	Anayasa Mahkemesi
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	:	Avrupa Konseyi
AKY	:	01.06.2005 Tarihli Adli Kolluk Yönetmeliği
bkz.	:	bakınız
C.	:	Cilt
C.D.	:	Ceza Dairesi
CGK	:	Ceza Genel Kurulu
CMK	:	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	:	1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ev.	:	Çeviren
KK	:	5395 sayılı ocuk Koruma Kanunu
dn.	:	dipnot
E.	:	Esas
Ed.	:	Editör
ETCK	:	765 sayılı Türk Ceza Kanunu
H.D.	:	Hukuk Dairesi
K.	:	Karar
m.	:	Madde
MERNİS	:	Merkezi Nüfus İdare Sistemi
no:	:	Numara
prg	:	Parağraf
s.	:	Sayfa

S. : Sayı
ss : Sayfalar
UYAP : Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd. : ve devamı
vs. : vesaire
Y. : Yargıtay
5353 Sayılı kanun : 01/06/2005 tarih ve 25832 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 25.05.2005 tarihli 5353 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun

GİRİŞ

Ülkemizde son yıllarda özellikle Avrupa Birliğine (AB) uyum süreci içerisinde çok sayıda kanun değişikliği ile birlikte yeni kanuni düzenlemeler yapılması yoluna gidilmiştir. Ceza adalet sistemimizin temel taşlarından olan Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun da bu süreçte sil baştan değişmiş, eski kanunlar ilga edilmiştir. Kanun koyucu ceza siyaseti yönünden tercihini yeni kanun yapma şeklinde kullanmıştır. Bu kapsamda, temel ceza yasaları olan bu yasalarda köklü değişim beraberinde yeni kurumları da hukuk literatürümüze sokmuştur. İşte yeni yasalaşma süreci ile 04.12.2014 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK) yeni bir kurum olan iddianamenin iadesi kurumu da muhakeme hukukunda yeni bir kurum olarak düzenlenerek hukuk hayatımıza girmiştir.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) yürürlükte olduğu dönemde bu kanunda kendisine yer bulamamış olan iddianamenin iadesi kurumunun kısmen işlevini karşılamaya dönük sorgu hâkimliği müessesesinin 1985 yılında yapılan değişiklik ile kaldırılması ile kamu davasının açılmasında Cumhuriyet başsavcılığı tarafından düzenlenecek iddianamenin mahkemeye sunulmasının yeterli kabul edilmesi, bir başka anlatımla davanın açılmasında hâkim katkısının olmayışı durumu, eleştirilmekteydi. Yetersiz yapılan soruşturmalar sonucunda düzenlenecek iddianamelerle bir yandan kovuşturma aşamasında delil toplama ile uğraşılacak olmasından dolayı yargılamanın uzaması, ayrıca delillerin kaybolma ihtimali ile bir daha elde edilemeyecek olması, şüphelinin sanık statüsünü alması ve dolayısı ile soruşturmanın gizliliği kalkarak aleni yargılanmaya geçilmesiyle kişisel hak ihlallerinin yaşanma ihtimali, yeterli delil elde edilmeden açılacak kamu davalarından dolayı yargının kronik iş yükünün daha da artacak olması, bunun sonucunda da vatandaşın adalet hizmetini almadaki gecikmeli aksama gibi endişeler peş peşe sıralanmaktaydı. İşte tüm bu endişeleri gidermek, etkin ve adil yargılanmayı temin, yargılamaların hızlandırılması temel amaçları ile iddianamenin iadesi kurumuna ihtiyaç duyulmuş ve kurum CMK'da düzenlenmiştir. Yargı kararları ve uygulamayla şekillenecek kurumdan ceza muhakemesi sistemimizde beklenti de oldukça büyüktür.

Başlangıç şüphesi ile başlayan soruşturma evresi, delillerin toplanması ve değerlendirilmesinden sonra yeterli şüpheye ulaşılması halinde kanunda yazılı şartları taşıyan bir iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığınca düzenlenip mahkemeye sunulması ve bu iddianamenin de mahkemece on beş günlük yasal süresi içerisinde incelenmesi ve değerlendirilmesinden sonra kanuni şartları taşıdığına anlaşılması üzerine kabul edilmesi ile son bulacaktır. Ceza yargılamasının en önemli ayağı olan soruşturma ayağını kovuşturma ayağı ile buluşturacak olan iddianamenin kabulü ve iadesi köprüsü, konuluş gereksinimlerine ve gerekçelerine uygun şekilde uygulayıcı hâkimler ve Cumhuriyet savcılarını tarafından yörgülacak ve kendisinden beklenenleri gerçekleştirebilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONUyla İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. KAMU DAVASININ AÇILMASI VE İDDİANAME

1.1. KAMU DAVASINI AÇMA GÖREvİ

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 1'nci maddesinde, kanun koyucu, kanunun kapsamını; ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenlemek şeklinde belirttikten sonra 2'nci maddesinde, bazı tanımlara yer vermiştir. Bu tanımlar içerisinde ceza muhakemesinin bir kısım sùjeleri olan kişi ve kurumlarla ilgili tanımları da yapmıştır. Ceza muhakemesine katılan sùjelerden olan savcüyı ise tanımlar bölümünde ayrıca tanımlama yoluna gitmemiştir. 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un (Adli Teşkilat Kanunu) 16'ncı maddesinde ise mahkeme kuruluşu olan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur denilmek sureti ile ceza yargılamasında rol oynayan Cumhuriyet başsavcılığı ve Cumhuriyet savcısına ve görevlerine Adli Teşkilat Kanunu'nun 16 vd maddelerinde yer verilmiştir¹.

Ceza yargılaması içerisinde iddia faaliyetini kamu adına yerine getiren bir sùje olan savcının, en önemli ödevlerinden birisinin yasaya bağılılık olduğundan dolayı savcuya yasaların bekçisi de denmektedir². AİHM'e göre etkili ve eksiksiz soruşturmanın suçta karışanlardan bağımsız, sùjelerin katılımı ile kamu denetimine açık bir organ tarafından yapılması gerekmektedir. Bu organı ülkemizde Cumhuriyet başsavcılığı temsil etmektedir³.

Cumhuriyet başsavcılığı, kanunla kendisine verilen diğere görevlerinin yanında, kamu adına iddia faaliyetini yürütür ve bu makamda Cumhuriyet başsavcısı, gerektiğinde Cumhuriyet başsavcivekili ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı görev

---

¹ Yalvaç Gürsel, **Ceza ve Yargılama Hukukuna İlişkin Temel Kanunlar**, 13.Bası, Ankara 2013, Adli Teşkilat Kanunu s.747 vd.

² Yurtcan Erdener, **Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı**, 2.Bası, Ankara, 2002 ss.2-3 (Kısaltması el kitabı).

yapar.⁴ Cumhuriyet savcısının yürütme erkinin mi, yoksa yargı erkinin mi içerisinde olduğu, bir diğer deyişle, Cumhuriyet savcısının görevlerinin idari nitelikte mi, adli nitelikte mi olduğu konusu doktrinde tartışmalı bir konudur. Bir kısım yazarlara göre⁵ savcılık idare (yürütme) içerisinde yer almaktadır. Bu görüşün aksini savunan yazarlara göre⁶ yargısal takdir yetkisine de sahip savcılık, yargının içerisinde yer alır. Diğer bir kısım yazarlarda savcılığın özerk bir yapıda olduğunu savunmaktadırlar⁷. Cumhuriyet savcılığın her idari adli kurumdaki idare hukukuna tabi olmanın doğal sonuçlarının getirdiği idari faaliyetlerinin, Cumhuriyet başsavcısı tarafından kimi konularda emir verilmesinin, idari yönden Adalet Bakanlığı'na bağlı olmasının, bir kısım idari nitelikte de iş yapıyor olmasının, savcılığı idari bir kurum olarak vasıflandırmada yeterli olmadığı, gözaltına alma emri verme, gözaltında veya tutuklu bulunan şüpheliyi re'sen salabilme, Adalet Bakanının gözetim hakkının adli konuları kapsayamayışı, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vererek adli meseleyi neticelendirebilme, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verme gibi durumlar birlikte değerlendirildiğinde Cumhuriyet savcılığının adli bir makam olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca hâkimlerin de kalem personelinin idari amiri olmak gibi kimi idari görevleri olduğu, bunun için doğasının sonucu olduğu, hâkimleri de idare içinde sayarsak o

---

³ Cengiz Serkan / Demirağ Fahrettin / Ergül Teoman / McBride Jeremy / Tezcan Durmuş, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, 1.Bası, Ankara, 2008, s.10.

⁴ Yenisey Feridun / Nuhoğlu Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 3.Bası, Ankara, 2015, s.143; Ayrıca bkz. Adli Teşkilat Kanunu 16/2'nci maddesi: "Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kararıyla bir veya birden fazla Cumhuriyet başsavcivekili atanır."

⁵ Kunter Nurullah, **Muhakeme Hukuku dahil olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 6.Bası, İstanbul, 1978, s.305, Yurtcan, el kitabı, s.1; Özer Özbek Veli / Kanbur M. Nihat / Doğan Koray / Bacaksız Pınar / Tepe İlker, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 2.Bası, Ankara, 2011, s.189 (Kısaltması muhakeme); Ünver Yener / Hakeri Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku 1.Cilt**, 7.Bası, Ankara, 2013, s.240 (Kısaltması I); Öztürk Bahri / Erdem Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9.Bası, Ankara, 2006, s.270; Centel Nur / Zafer Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12.Bası, İstanbul, 2015, s.115; Keyman Selahattin, **Ceza Muhakemesinde Savcılık**, Ankara, 1970 s.74; Çolak Haluk Taşkın Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 2.Bası, Ankara, 2007, s.854

⁶ Erem Faruk, **Ceza Usulü Hukuku**, 3.Bası, Ankara, 1970, s.141; Öztürk Bahri / Tezcan Durmuş / Erdem Mustafa Ruhan / Sırma Özge / Saygılar Kırıt Yasemin F. / Özaydın Özdem / Alan Akcan Esra / Erdem Efser, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 4.Bası, Ankara, 2012, s.203; Gültekin Özkan, **Öğreti ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi**, 1.Bası, Ankara, 2011, s.37

⁷ Şahin Cumhur, **Ceza Muhakemesi Hukuku -I-**, 1.Bası, Ankara, 2007, s.112 (Kısaltması a.g.e); Savcılığın hem adli hem idari bir organ olmadığı, muhakemenin iddia tarafını oluşturan bir organ olduğunu savunan görüş için bkz. Güzel Ali, "Adil/Düzgün Yargılanma Hakkı ve Silahların Eşitliği Bakımından Savcılık ve Savunma" (tebliğ), **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu**, 09.07.2006, Ankara, 2006, s.253.

zaman yasama-yürütme-yargı üçgeninde yargı ayağını teşkil edecek kurum veya kişi bulunamayacağı açıktır.

CMK'nın 160 vd maddelerinde Cumhuriyet savcısının soruşturma aşamasındaki bazı görev ve yetkileri sayılmıştır. Buna göre, Cumhuriyet savcısının;

- Herhangi bir şekilde bir suçun işlendiğini öğrendiği zaman kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmak, (Soruşturma mecburiyeti olan bu durum için kanunda Cumhuriyet savcısı tek yetkili olarak görevlendirilmiş olup, CMUK'taki polisin kendiliğinden hareket geçmesini düzenleyen madde CMK'da yer almadığı için, pozitif hukuk açısından bazı istisnalar dışında kolluğun kendiliğinden araştırmaya başlama mecburiyeti bulunmamaktadır⁸.)
- Şüphelinin lehine ve aleyhine olan bütün delilleri tespit edip toplamak,
- Gerek gördüğü takdirde adli kolluk görevlilerine soruşturma konusu ile ilgili yazılı, acele hallerde sonradan yazıya dökülmek şartı ile sözlü emir vermek, gerektiğinde diğer kolluk birimlerinden adli kolluk görevi yapmalarını istemek,
- Şüphelinin ve doğal olarak mağdurun haklarını korumak,
- Bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi istemek,
- Yetkisi dışında yapılacak soruşturma işlemi için o yer yetkili savcılığı ile istinabede bulunmak,
- Adli kolluk görevlilerinden el koydukları işler konusunda derhal bilgilendirilmesini istemek (bu düzenleme ile kolluğun kendiliğinden hareket etmesi düzenlemesini barındırmayan CMK'da kolluğun adli olay karşısında tutunması gereken tutum anlatılmaya çalışılmıştır⁹),
- Kendisine, yazılı istediği bilgiler konusunda on gün içerisinde (CMK 332) cevap vermeyen kamu görevlileri hakkında doğrudan soruşturma yapmak.

---

⁸ Yenisey Feridun, "Adalet Ve Kolluk İlişkilerinin Ceza Muhakemesi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi", **Avrupa'da ve Türkiye'de Kolluk-Adalet İlişkileri**, Editör: Araş. Gör. Burcu Ertem, Ankara, 2006, s. 27 (Kısaltması Adalet ve Kolluk); Yenisey Feridun, CMK'nın Genel Değerlendirmesi (tebliğ), Birinci Yılı Dolarken Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu Konulu Sempozyum, **Ceza Hukuku Dergisi** (1.Sayı), Ankara, 2006, ss.12-15, s.4 (Kısaltması a.g.tebliğ)

⁹ Şahin Cumhur, "Soruşturma Evresinde Cumhuriyet Savcısı ve Kolluk İlişkileri", **Avrupa'da ve Türkiye'de Kolluk-Adalet İlişkileri**, Editör: Araş. Gör. Burcu Ertem, Ankara, 2006, s. 70. (Kısaltması Kolluk)

(Vali, Kaymakam ve en üst dereceli Kolluk Amiri ile ilgili istisnalar bulunmaktadır. CMK 161/5-6)

- Yürüttüğü soruşturmada suçun işlendiği yer bakımından yetkisiz olduğu düşüncesinde ise yetkili yer Cumhuriyet başsavcılığına soruşturma dosyasını yetkisizlik kararına raptten göndermek, yetki uyuşmazlığı halinde en yakın Ağır Ceza Mahkemesinden tespitte bulunulmasını istemek,
- Ancak hâkim tarafından yapılabilecek işlerde ilgili hâkimden istemde bulunmak,
- Yaptığı soruşturma işlemlerini tutanağa bağlamak,
- Gerek duyduğunda ve şartları oluştuğu takdirde koruma tedbirlerine başvurmak,
- Yürüttüğü soruşturmadan sonuç çıkartmak,

Yetkileri bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere, kamu davasını Devlet adına açmak Cumhuriyet savcısının görevleri içerisinde bulunmaktadır. *Davasız yargılama olmaz ilkesi* gereği, muhakeme ancak kamu davası açıldığında yürüyecektir¹⁰. Kamu davası, kamusallık (CMK 160, 232/1), mecburilik (CMK 170) ve geri alınamazlık (CMK170, 188/1, 260/1) gibi ilkelere bağlı tutulmaktadır.

Hukukumuzda halen, istisnai olarak devletin ceza iddiası görevini yapmakla yetkilendirilmiş makamlar da bulunmaktadır. Örneğin, Yüksek Öğretim Kanunu'nun 53'üncü maddesinde, üniversite personelinin görev suçları ile ilgili soruşturma idare tarafından yapılmakta ve idare lüzum-u muhakeme kararı (iddianame yerine geçen belge olarak) verebilmektedir¹¹. Yine bazı kolluk tutanakları da¹² örnek gösterilebilir.

---

¹⁰ Yenisey / Nuhoğlu, s.689; Öte yandan Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, "Koşuşturma olmadan, yani bir suç isnat edilmeden asıl ceza yargılaması makamlarının yargılama maliyetinde bulunamayacağı ilkeye koşuşturmasız asıl ceza yargılaması yapılmaz ilkesi" demektedirler. Bkz. Kunter Nurullah / Yenisey Feridun / Nuhoğlu Ayşe, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 14.Bası, İstanbul, 2006, s.171.

¹¹ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1130; Toroslu Nevzat / Feyzioğlu Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10.Bası, Ankara, 2012, s.34.

¹² Bu tutanakların neler olduğu için bkz. Bölüm 1.2.3 İddianame Yerine Geçen Belgeler.

1.1 KAMU DAVASININ AÇILMASINDA MECBURİLİK VE TAKDİRİLİK SİSTEMLERİ

Kamu davasının açılmasında ceza siyaseti açısından ana hatları ile iki prensip bulunmaktadır. Bunlar mecburilik ve takdirilik sistemleridir¹³. Mecburilik ilkesi kabul edilen sistemlerde soruşturma yapmak ile yetkili makamların suç şüphesi olan durumlarda, soruşturmaya başlamak, delilleri toplamak, işin aslını aydınlatmak, soruşturma sonucunda fiilin ve failin belli olması ve suç işlendiği yönünde yeterli şüphe olması durumunda, iddianame tanzim edip kamu davasını açmak mecburidir. Ceza Adalet sistemimizde mecburilik¹⁴ sistemi kabul edilmiştir. Bazı durumlarda istisna olarak da takdirilik (maslahata uygunluk) ilkesine de yer vermiştir¹⁵. CMK 170/2'ye göre "soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı bir iddianame düzenler" yüklemdeki emir kipinden de anlaşılacağı üzere kamu davasının mecburiliği vurgulanmıştır. Mecburilik, araştırma mecburiyetini, kamu davası açmak mecburiyetini ve kamu davasını yürütmek mecburiyetini içerisinde barındırmaktadır¹⁶. Yine aynı ilke uyarınca soruşturmada sonuç çıkaran savcının, yeterli şüpheye ulaşamaması durumunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermesi ve muhakeme şartları gibi maddi sebeplerin gerçekleşmediğinden bahisle kovuşturmayaya karar verilmesi de mecburilik sisteminin bir gereğidir¹⁷. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Adaleti Sisteminde Savcılığın Rolü ile ilgili üye devletlere sunduğu 2000/19 sayılı tavsiye kararının 27'nci maddesinde de: "Savcılar, tarafsız bir araştırmanın suç isnadının mesnetsiz olduğunu gösterdiği durumlarda, soruşturmayı başlatmamalı ya da devam ettirmemelidir." Denilmek sureti ile bu ilkeye vurgu yapılmıştır¹⁸. Cumhuriyet savcısı, CMK 172/2'ye göre yeni delil meydana çıkmadıkça aynı fiilden dolayı kamu davası açamayacaktır. Bu düzenleme ile de kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar (şekli manada) kesin hüküm haline getirilmiştir¹⁹. Yargıtay 6.Ceza Dairesi, bir kararında²⁰, Kovuşturmayaya Yer

¹³ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, ss.174-175; Yenisey / Nuhoğlu, s.689.

¹⁴ Kamu davasının mecburiliği ilkesine kovuşturma mecburiyeti terimi kullanan görüş için bkz. Öztürk / Erdem, ss.193-194.

¹⁵ Centel / Zafer, s.495.

¹⁶ Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.143.

¹⁷ Ertem Burcu, **Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.146.

¹⁸ Ertem, s.146.

¹⁹ Centel / Zafer, s.528; Ertem, s.147.

Olmadığına Dair Kararın kesin hüküm niteliğinde olmadığı görüşünü sevk etmiştir. Yine mecburilik sistemine örnek olarak CMK 172/3 hükmü de gösterilebilir. Bu hükmeye göre: “Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmesi üzerine, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde talep edilmesi hâlinde yeniden soruşturma açılır.” denilmek sureti ile maddede yazan durumun gerçekleşmesi halinde savcıya kamu davası açılıp açılmayacağına karar verilmek üzere tekrar soruşturma yapması emredilmektedir. Burada yargı sistemimize 2010 yılında 5982 sayılı kanun ve 2011 yılında 6216 sayılı kanunla giren Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının kullanılması sonucunda Anayasa Mahkemesince hak arama özgürlüğü (AY m. 36) kapsamında etkin soruşturma yapılmadığı gerekçesi ile ihlal kararı vermesi durumunda da tekrar soruşturma açılıp açılmadığı akla gelmektedir. CMK’nın kanunlaşma tarihinin yukarıda belirtilen kanunların kanunlaşma tarihinden önce olduğu düşünüldüğünde, Anayasa Mahkemesi tarafından verilecek hak ihlali kararlarında da CMK 173/2 hükmü uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz²¹. Kanunda yapılacak bir düzenleme ile bu durumda CMK 173/2 ye eklenebileceğini düşünmekteyiz.

Bir suç şüphesi üzerine, soruşturma yapmakla görevli kişi ya da makamların soruşturmaya başlayıp başlamamakta, soruşturma sonucunda dava açıp açmamakta, davayı muhakeme sonuna kadar yürütüp yürütmemekte takdir yetkisi bulunduğunu kabul eden sisteme ise takdirilik (maslahata uygunluk) sistemi denilmektedir²². Bazı suçlar bakımından savcının doğrudan kamu davasını açamaması kamu yararına olabilir. Soruşturma ve kovuşturmanın kamu yararına olması demek bazı hallerde soruşturmayı ve/veya kovuşturmayı şarta bağlı tutmaya engel değildir²³. Hukukumuzda bazı suçlar bakımından her ne kadar takdir hakkı Cumhuriyet savcısında olmasa da, izin, şikâyet, talep gibi şartların soruşturma için zorunlu tutulması maslahata uygunluk esası ile açıklanmaktadır. Ayrıca CMK’nın 171’inci maddesinde düzenlenen cezayı ortadan kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebepleri de maslahata takdirilik ilkesine örnek olarak gösterilebilecektir. Yukarıda da belirtildiği üzere Ceza

---

²⁰ 6.C.D. 2015/8747 E., 2016/1268 K., 17.02.2016 T.

²¹ Aynı yönde görüş için bkz. Centel / Zafer, s.529.

²² Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, muhakeme, s.486; Öztürk / Erdem, s.184

²³ Yenisey / Nuhoglu, s.689.

Muhakemesi Hukukumuzda asıl mecburilik, istisna olarak da takdirilik sistemi uygulanmaktadır.²⁴

1.2 İDDİANAME

1.2.1 İddianame Düzenlenmesinin Şartları

1.2.1.1 Kavram

Cumhuriyet savcısı, yaptığı soruşturmanın sonunda, mecburilik ilkesinin bir gereği olarak sonuç çıkarmakla da yükümlüdür²⁵. Nitekim CMK 170/2'nci maddede bu hususa: “Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.” denilmek sureti ile işaret edilmiştir. Öyleyse, Cumhuriyet savcısı, suç işlendiği iddiası ile başlattığı soruşturmasında, gerekli araştırma ve soruşturma faaliyeti ile delilleri topladıktan sonra takdir edip²⁶ diğer muhakeme şartlarının yanında, yeterli şüphe de elde etti ise²⁷ yaptığı soruşturmayı anlatıp özetleyen, talep kısmında da ceza veya güvenlik tedbiri uygulanmasını isteyen bir iddianame düzenleyip mahkemeye sunacaktır. Elbette ki

---

²⁴ Yenisey / Nuhoğlu, s.694; Öztürk / Erdem, s.184; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, s.144; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.486; Centel / Zafer, s.480; Ünver / Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku 2.Cilt**, 6.Bası, Ankara, 2012, s.19 (Kısaltması II); Ertem, s.161.

²⁵ Kunter, s.569.

²⁶ Cumhuriyet savcısının delilleri takdir etme hakkı olduğunu kabul eden kararlar için bkz.Y.4.C.D. 2010/19936 E., 2011/822 K., 02.02.2011T.; Y.4.C.D. 2009/22287 E., 2009/19588 K., 25.11.2009T.; Y.4.C.D. 2009/20765 E., 2009/17840 K., 04.11.2009T.; Y.4.C.D. 2009/14986 E., 2009/17332 K., 28.10.2009 T.; Y.4.C.D. 2009/22283 E., 2009/16336 K., 14.10.2009T.

²⁷ Konu ile ilgili önemli bir Yargıtay kararının ilgili bölümüne yer vermek gerekmiştir: Y.4.C.D. 2009/20701 e., 2009/16361 K., 14.10.2009 T. “Yasa koyucu, iddianamenin iadesine ilişkin düzenlemede, iade nedenleri açısından sayma yöntemini benimseyerek iade işlemlerini sınırlandırma iradesini açıkça ortaya koymuştur. Şüphelilerin yükletilen suçları işleyip işlemediği, suçların unsurlarının oluşup oluşmadığı, dosyadaki delillerin cezalandırmaya yeterli veya araştırılıp elde edilmesi gereken başkaca bir kanıt olup olmadığı kovuşturma aşamasında mahkemece yerine getirilmesi gereken yargısal faaliyetlerdir. İddianamenin iadesi kurumunun, kamu davası açmaya yeterli şüphe oluşturan delillerin, mahkemece tartışılmasını engelleyecek ve Cumhuriyet savcılarını, 5271 sayılı C.Y.Y.’nin 223. maddesinde sayılan hükümlerin hukuki dayanağını oluşturacak kadar kapsamlı bir araştırma ve değerlendirme yapmaya zorlayacak nitelikte kullanılması olanaksızdır. İddianamede gösterilen delillerin kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturduğu açıktır. Mahkemece suçun sübutuna mutlak etki edecek nitelikte görülen eksikliklerin bir kısmı mevzuat araştırmasını, incelenmesini gerektirmektedir ki bu faaliyet hakim ya da mahkemenin öncelikli görevidir. Diğer hususların ise kovuşturma aşamasında mahkemece yerine getirilmesi gereken yargısal faaliyet kapsamındaki suçun unsurlarının varlığının açıklığa kavuşturulmasıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Mahkemenin savcılığın hukuki nitelendirmesiyle bağlı olmadığı da kuşkusuzdur. Mahkeme sanıkların gerçekleştirdikleri iddia edilen fiillerin suç oluşturup oluşturmadığını, savcılıkça veya yargılama aşamasında sanıkların leh ve aleyhlerinde ileri sürülen delillerin cezalandırmaya yeterli olup olmadığını ve eylemlerin suç oluşturduğu kanaatine ulaştığı takdirde nitelendirmesini yaparak C.Y.Y.’nin 223. maddesinde öngörülen hükümlerden birisini kuracaktır. İtiraz

Cumhuriyet savcısının delilleri değerlendirmeden sonra, herhangi bir suçun oluşmadığına kanaat getirmesi durumunda delillerin yeterliliği değerlendirmesine gerek kalmayacaktır²⁸. Davasız yargılama olmaz ilkesi gereği, iddianamesiz de ceza yargılaması yapılamayacaktır²⁹. Cumhuriyet savcısı, adil yargılanma hakkını zedelememek koşulu, soruşturmanın genişliği, delillerin çokluğu gibi durumları da dikkate alarak soruşturmanın ne kadar devam edeceğine ve ne zaman sonlanacağına kendisi karar verecektir³⁰. Ceza muhakemesinde, mahkemenin yanında, Cumhuriyet savcısının da delilleri takdir etme, değerlendirme yetkisi bulunmaktadır³¹.

*Albayrak*³² iddianameyi: “Savcılığın soruşturma sonunda elde ettiği kanıtları ve iddialarını içinde topladığı, mahkemede okunan yazı.” olarak tanımlamıştır.

İddianame, iddia ve name kelimelerinin birleşmesinden oluşup, iddia edilen şeyin yazıya dökülmesi demektir. Nameden de anlaşılacağı üzere yazılı bir belgedir³³. Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenleyip mahkemeye sunmakla, devletin cezalandırma hakkının soruşturma konusu olayda mevcut olup olmadığına dair karar vermesini, hâkimden/mahkemeden istemektedir³⁴.

Cumhuriyet savcısının çözülecek uyuşmazlığın hukuki ve maddi meselelerini ve kendince çözümlüş şekillerini, gerekçeleri ile birlikte, yazılı olarak mahkemeye sunmasına iddianame denilmektedir³⁵.

1.2.1.2 Genel Olarak

CMK'nın 170/2'nci maddesinde, iddianamenin, soruşturma evresi sonunda düzenleneceği belirtilmekle, iddianame için soruşturma evresinin son işlemi

---

merciinin, iade kararındaki gerekçeleri yerinde görerek verdiği ret kararı hukuka aykırıdır.” Kullanılan ve kullanılacak olan Yargıtay kararları için kaynak olarak bkz.UYAP.

²⁸ Birtek Fatih, Cumhuriyet Savcısının Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı**, Cilt:19, Sayı:2, 2013, s.954.

²⁹ Yenisey Feridun, **Hazırlık Soruşturması ve Polis**, 1.Bası, İstanbul, 1987, s.263 (Kısaltması Polis).

³⁰ Erem, s.226; 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun 26.maddesinde 4 ay ve 6 aylık soruşturma zaman aşımı süreleri düzenlendiğinden bu kanun kapsamındaki soruşturulması belli süreye tabi tutulan suçlar hariç tutulmuştur.

³¹ Gökcan Hasan Tahsin, Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl:70, Sayı:2012/1, Ankara, s.195; Birtek, s.955.

³² Albayrak Mustafa, **Notlu, Atıflı, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Öz Kitap**, 11.Bası, Ankara, 2016 s.35 (Kısaltması öz kitap CMK).

³³ Yurtcan, el kitabı, s.38; Toroslu / Feyzioğlu, s.276.

³⁴ Erem, s.227.

³⁵ Kunter, s.594.

denilebilir³⁶. Her ne kadar böyle bir belirleme yapılsa da iddianamenin incelenmesi/değerlendirmesi süresi içerisinde tutukluluğun gözden geçirilmesini isteme, yakalama kaydı bulunan kişilerle ilgili gereğini yerine getirme gibi bir dizi soruşturma evresi işlemi iddianameden sonra da yapılabilir. Bu durumlar istisna olduğundan iddianamenin soruşturmanın son işlemi olması durumunu değiştirmezler. CMK'nın tanımlar başlıklı 2'nci maddesinde, soruşturma evresinden, suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen süre olarak bahsedildiğinden CMK 170/2 ve CMK 2/1.e maddeleri arasında bir çelişki olabileceği öne sürülebilir.

CMK'da, iddianame düzenleyip mahkemeye sunmak savcılığın tekelinde olarak düzenlenmiştir. Buradan, özel soruşturma usulleri bakımından bir yeniliğin CMK'da getirildiğini savunan yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlara göre, soruşturmayı kısmen veya tamamen kimin yaptığı önemli olmadan, soruşturma sonunda düzenlenecek fezleke doğrudan mahkeme gönderilememekte, bu fezleke önce savcı önüne gelmekte, Cumhuriyet savcısı bu fezlekeye göre bir iddianame tanzim edip mahkemeye sunmaktadır.³⁷ İddianame yerine geçen belgeler bahsine ilerleyen bölümlerde değinilecektir.

AIHS 6/3.a maddesine göre; “suç ile itham edilen herkesin suçlamanın niteliğini ve sebebini öğrenme hakkı vardır” hükmü gereğince mahkemenin iddianameyi sanığa tebliğ etmesi ile sanık kendisi hakkındaki isnadı ve sebebini öğrenecektir. Isnadı öğrenme hakkı savunma hakkının ön unsurlarındandır³⁸.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu yakın tarihli bir kararında³⁹ davasız yargılama olmaz ilkesine vurgu yapmaktadır.

1.2.1.3 Şüphe Kavramı

Şüphe bir olay hakkında duyulan kuşku ve belirsizlik duygusudur. Şüphe her şeyden evvel, insani bir duygudur. İnsanın genel hayat tecrübelerine göre, olaylar hakkında aldığı tavidir.

---

³⁶ Yenidünya A.Caner, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi, **e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, Sayı 60, s.2, <http://www.e-akademi.org/makaleler/acyenidunya-1.html>, (erişim tarihi:16.02.2016) .

³⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.539.

³⁸ Centel / Zafer, s.481.

³⁹ Y.CGK, 2014/14-382 E., 2015/436 K., 01.12.2015 T.

Şüpheli kavramının, ceza muhakemesi açısından yeri çok önemlidir. Birçok ceza muhakemesi kurumunun temelinde, şüpheli olgusu yatmaktadır. Şüpheli kavramının dereceleri ile maddi gerçeğin ne olduğu hususunda belirsizliğin aşamaları belirtilmektedir⁴⁰. Mülga CMUK döneminde şüpheli kavramına yer verilirken derecelerine yer verilmemiştir. CMK'da ise şüpheli kavramının şüpheli (basit şüpheli⁴¹), makul şüpheli, yeterli şüpheli ve kuvvetli şüpheli gibi derecelerine yer verildiğini görmekteyiz. Bu derecelendirilmiş şüpheli kavramları, delillerin ortaya çıkardığı kavramlardır. Deliller şüpheliyi kuvvetlendirecek ya da zayıflatacaktır. Kesin matematiksel ölçütler taşımayan bu durum, her olayın özelliğine göre değerlendirilecektir⁴². Yapılan her muhakeme bir şüpheliyi yenmektedir⁴³.

Ceza muhakemesinin en önemli üç süjesinin birine de aslında ismini şüpheli kavramı vermektedir. Şöyle ki, şüpheli kelimesine “li” eki eklenerek “şüpheli” tabiri oluşturulmuştur. Bu noktada da, şüphelinin ceza muhakemesinin ana yapı taşı olduğu söylenebilir.

Soruşturma evresi suç teşkil eden bir durumun olup olmadığı yönündeki şüpheli ile başlamaktadır. Bu şüpheli tahmine değil, olaylar ve maddi olgulara dayanacaktır⁴⁴. CMK 160'ncı maddesinde belirtilen “şüpheli-izlenim” kavramının kuvvet derecesini belirtir bir sıfat olmadığı için buradaki izlenim (şüpheli) basit derecededir denilebilir⁴⁵. Basit şüpheli, şüphelinin derecelendirilmesinde en alt derecesidir. Doktrinde “başlangıç şüphesi” olarak da adlandırılmaktadır⁴⁶. Bunun altında zaten şüpheden bahsedilemeyecektir, dolayısı ile soruşturma başlatılamayacaktır.

CMK 116'ncı maddede düzenlenen, arama kurumunda, makul şüpheden bahsedilmiştir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 6'ncı maddesinde: “Makul şüpheli, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir. Makul şüpheli, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüpheli ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenir. Makul şüphede, ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin var olması gerekir. Belirtilen konularda şüphelinin somut

---

⁴⁰ Gültekin, s.117.

⁴¹ Yenisey, Polis, s.45.

⁴² Yurtcan Erdener, *Ceza Avukatının El Kitabı*, 9.Bası, İstanbul, 2009, s.14 (Kısaltması avukat).

⁴³ Kunter, s.196.

⁴⁴ Yenisey / Nuhoglu, s.570.

⁴⁵ Centel / Zafer, s.81.

olgulara dayanması şarttır. Arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağını veya belirli bir kişinin yakalanacağını öngörmeyi gerektiren somut olgular mevcut bulunmalıdır.” denilmek sureti ile makul şüphenin tanımı yapılmıştır. Buradaki şüphe her durumda bir suça isabet etmelidir⁴⁷.

CMK'nın 170/2'nci maddesinde ise, iddianame tanzimi için, yeterli şüphe aranacağı belirtilmektedir. Yeterli şüphenin oluşması için bunu haklı gösterecek delil, emare ve olgulara ihtiyaç duyulacaktır⁴⁸. Soyut tahminler, hipotezler ve olasılıklar somut vakıalarla desteklenmediyse, şüpheyeye vücut veremeyecektir⁴⁹. Savcının takdir hakkı kamu davası açmaya yeter şüphenin bulunup bulunmadığına yönelik olup açılan davayı geri alma hakkını kapsamamaktadır⁵⁰. Eldeki delillerle şüpheli/sanığın mahkûm olma ihtimali, beraat etme ihtimalinden daha yüksek olduğu durumda, yeterli şüpheden bahsedilecektir⁵¹. Yeterli şüphe bir bakıma orta yoğunlukta bir şüphe demektir⁵². Yenisey⁵³, “Alman doktrininde yeterli şüphenin ölçütünün yüzde doksan mahkûmiyet olasılığı verecek şekilde hukuka uygun şüphe sebebi elde etmek” olduğunu belirtmiştir.

Yenisey/Nuhoğlu eserlerinde⁵⁴: “Şüphenin kuvvet dereceleri açısından Alman Hukukunda; a)Anfangsverdacht, b)dringender Verdacht ve c)hinreichender Verdacht ayrımları vardır. Failin suçu işlemiş olma olasılığının, mevcut olgulara yapılarak değerlendirmesinde, 0 ile 100 arasında bir skalada, yazı ile yüzde elli ile yüzde yüz arasında bir değer bulunuyorsa “yeterli şüphe” (hinreichender Verdacht) vardır denilebilir. Yüzde ellinin altındaki, somut olgulara dayanan şüphe (dringender Verdacht) ise Devletin koruma tedbirlerine karar vermesinin sebebi olur.”

Yenisey başka bir eserinde⁵⁵“Yeterli şüphe yüzde doksan mahkûmiyet olasılığı veren olay durumu demektir.” “Eldeki delillerin değerlendirmesi ile sanığın mahkûm olma ihtimali kuvvetle muhtemel ise bu durumda kuvvetli şüphe olgusunun o olayda varlığından söz edilecektir.” demek sureti ile yeterli şüpheden bahsetmiştir.

---

⁴⁶ Yenidünya, prg.71.

⁴⁷ Erem, s.468.

⁴⁸ Gökcan, s.197; Birtek, s.957.

⁴⁹ Ünver / Hakeri, II, s.13; Birtek, s.957.

⁵⁰ Erem, s.227.

⁵¹ Centel / Zafer, s.83; Öztürk / Erdem, s.485.

⁵² Yenisey / Nuhoğlu, s.571.

⁵³ Yenisey, Adalet ve Kolluk, s.28.

⁵⁴ Yenisey / Nuhoğlu, s.570.

⁵⁵ Yenisey, a.g.tebliğ, ss.12-17.

Kuvvetli şüpheyi, koruma tedbirleri için ön şart olarak arandığını CMK'dan görmekteyiz⁵⁶. Eldeki delillerin değerlendirmesi ile sanığın mahkûm olma ihtimali kuvvetle muhtemel ise, bu durumda kuvvetli şüphe olgusunun o olayda varlığından söz edilecektir⁵⁷.

Konuyu bir örnekle açıklamaya çalışırsak; (x) isimli kişinin konutuna hırsız girdiğini, evden bir takım eşyaları çaldığını, ev sahibi (x)'in bunu eve girince anladığını ve 155 polis ihbar hattını arayarak şikâyetçi olduğunu varsayalım. Polise yapılan ihbarla, suç işlendiğine ilişkin *başlangıç şüphesi* olup, soruşturma başlamış olacağından polis derhal nöbetçi Cumhuriyet savcısından konu ile ilgili sonradan yazıya dökülmek üzere (muhtemelen telefon aracılığı ile) sözlü talimat alacaktır. Cumhuriyet savcısının olay yerinde olay yeri inceleme ekibi tarafından çalışma yapılması talimatını verdiğini düşünelim. Yapılan çalışmada, evden elde edilen parmak izleri ile karşılaştırmaya esas olmak üzere ev sakinlerinden ve evde parmak izinin kalması doğal olan kişilerden parmak izi alındığını, yapılan karşılaştırmada olay yerinden elde edilen parmak izinin, örnek parmak izi sahiplerine ait olmadığı, veri tabanında (y) isimli kişi ile eşleştiğini düşünelim. Parmak izinin (y) ile eşleşmesi durumunda (y) bakımından, “*makul şüphe*” den bahsedilecektir. Öncelikle müşteki (x)'in ek ifadesi alınarak (y)'yi tanıyıp tanımadığı sorulacaktır. (x), ifadesinde (y)'yi tanımadığını beyan ederse (y) hakkındaki şüphe bu defa “*yeterli şüphe*” konumunu alacaktır. (y), yakalanıp ifadesi alınacak, ifadesinde halı yıkama fabrikasında çalıştığını, (x)'in evine olay tarihinden yaklaşık bir hafta önce halı teslimi için geldiğini, o nedenle olay yerinde parmak izinin çıkmasının doğal olduğunu savunursa, şüphenin seviyesi *yeterli şüpheden makul şüpheye* düşecektir. (x)'e (y)'nin ifadesi sorulacak (y)'nin anlattığını doğrularsa ve makul şüphe nedeni ile yapılan aramada (y)'den hırsızlığa konu eşyalar elde edilemezse (y) hakkında sadece makul şüphe olduğu için iddianame tanzimine gidilemeyecektir. Fakat savunmasında olay yerinde parmak izi çıkmasını, hayatın olağan akışı çerçevesinde açıklayamazsa ya da (x), (y)'nin ifadesini doğrulamazsa bununla şüphe *yeterli şüpheden kuvvetli şüpheye* çıkabilecektir. Bu defa (y) hakkında iddianame tanzim edilebilecek, kanunda kuvvetli şüphe arayan güvenlik tedbirleri de uygulanabilecektir.

---

⁵⁶ Centel / Zafer, s.84.

⁵⁷ Öztürk / Erdem, s.486; Centel / Zafer, s.84; Çolak Haluk / Taşkın Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 2.Bası, Ankara, 2007, s.113.

1.2.2 İddianamenin İçeriği ve Unsurları

CMK'nın Kamu Davasının Açılması isimli ikinci kısmının, aynı isimli birinci bölümünde, 170'nci madde de; "Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler." şeklindeki belirtmeden sonra hemen akabinde iddianamenin neleri içermesi gerektiği sayma yolu ile belirtilmiştir. İddianamede her şeyden önce, hangi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından düzenlendiğini belirtilmesi gereklidir. Yine soruşturma defterinin numarası, Cumhuriyet başsavcılığı esas numarası ve iddianame numarası da yazılmalıdır. Öte yandan iddianamede hangi mahkemeye sunulacaksa, bakımından yetki ve görev kuralları (CMK 170/3) birlikte değerlendirilip belirleme yapıldıktan sonra bu mahkemenin adı da yazılması gerekmektedir⁵⁸. İddianamede soruşturma aşamasının verdiği esaslı bilgiler gösterilmelidir⁵⁹. Bunlar haricindeki unsurlar ise aşağıda gösterilmiştir.

Açıklamaları yapılacak olan bu unsurların eksikliği durumunda iddianamenin iadesi müessesesine gidilip gidilemeyeceği ve Yargıtay uygulamaları ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

1.2.2.1 Şüphelinin Kimliği

Davasız yargılama olmaz ilkesi ile birlikte CMK 225/1'nci maddesinde düzenlenen "Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve fail hakkında verilir" hükmü gereği, iddianamede yargılanması istenilen kişinin başka kişilerle karışmayacak şekilde kimlik bilgilerine yer verilmesi gerekmektedir. Kişinin adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, baba-anne adı, nüfusa kayıtlı olduğu yer, açık adresi belirtilmesi gerekir. Öte yandan bizim de katıldığımız bir görüşe göre de iddianamede şüphelinin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası da yazılması gerekir⁶⁰. Şüphelinin kimliği konusunda tereddüt yaşanmamalıdır⁶¹. Özellikle son yıllarda ülkemize yapılan mülteci akınları nedeni ile uygulamada kimlik tespiti noktasında sıkça sıkıntı yaşandığı gözlemlenmektedir. Karışıklığa mahal verilmemesi amacı ile şüphelinin ayırt edici fiziki özellikleri, uyuşuğu da kimlik bilgilerine ek olarak iddianameye yazılabilir. Şüphelinin beyanı ile yetinilmeden, kimlik tespiti çalışması yapılması, bu kapsamda

⁵⁸ Yenisey / Nuhoğlu, s.696.

⁵⁹ Taner M. Tahir, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, 1934-1935, s.300.

⁶⁰ Aynı yönde görüşler için bkz. Gültekin, s.147; Yenidünya, prg.82; Ertem, s.137; Erol Haydar, **Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1.Bası, Ankara, s.1056.

CMK'nın 81'inci maddesinde düzenlenen fizik kimliğinin tespiti yoluna da gidilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan tereddüt hâsıl olan durumlarda, kişinin verdiği bilgilerin, parmak izi kontrolünden, onu tanıyan kişilerin özellikle varsa muhtar vs beyanından kimliğin doğrulanması yoluna gidilmelidir⁶². Şüphelinin bilinen sosyo-ekonomik durumu ile ilgili bilgilerin de iddianameye yazılması gerektiğini, bu durumun hâkimin vereceği cezayı bireyselleştirmesinde, sanığın kişilik özelliklerini değerlendirmesinde faydalı olduğunu düşünmekteyiz. Mülga CMUK döneminde şüphelinin kimliği tespit edilmeden şüpheliyi sadece bir veya birkaç özelliği ile belirtip kamu davalarının açıldığı uygulamalarındaki aksaklıklar ve hak kayıpları nedeni ile şüphelinin iddianamede kimlik bilgisinin gösterilmesinin istenmesi ve aksi durumun iddianamenin iadesine konu edilebilmesi olumlu bir gelişmedir. CMK döneminde artık meçhuller hakkında dava açılmayacağından ferden belli olmakta yeterli sayılmamaktadır⁶³.

AİHM, *Fahriye Demirel&Türkiye* davasında⁶⁴ kimlik bilgilerinin tespit edilmesine ilişkin görevin ilk soruşturmayı yürüten yetkili makamlara ait olduğunu belirtmektedir.

1.2.2.2 Müdafî

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde iddianamede, şüphelinin -varsa- müdafisinin de gösterileceği belirtilmiştir. CMK'nın Tanımlar başlıklı 2'nci maddesinde müdafî: “Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nun 11'nci maddesinde: “Vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır.” kuralı nedeni ile iddianamede şüpheli müdafisinin gösterilmesi, iddianamenin mahkeme tarafından tebliği aşamasında önem arz ettiği gibi zorunlu müdafilik gerektiren kovuşturmalarda, vakit kaybetmeksizin, mahkemenin sanığın müdafisi olup olmadığını denetlemesini ve yoksa atamasını kolaylaştıracak ve dolayısı ile olası hak kayıplarının önüne geçilecektir. Sanığın kutsal olan savunma hakkını, kendisinin kullanabileceği gibi, müdafisine de kullanabilmesi açısından müdafî yardımı hakkının hatırlatılması ile müdafinin iddianamede gösterilmesi önemlidir. Yargıtay uygulamalarında da vekil (müdafî)

⁶¹ Gültekin, s.147.

⁶² Erol, s.1056.

⁶³ Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.543.

⁶⁴ Başvuru No:39324/98, 28.01.2003, <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-120928>, (erişim tarihi:16.04.2016).

varken asile yapılan tebligat bozma/iade nedeni yapılmaktadır⁶⁵. Konunun önemi Yargıtay CGK tarafından bir kararda⁶⁶ açıklanmıştır.

Zorunlu müdafilik kapsamında olan soruşturmalarda, şüpheliye müdafii tayin edilmeden ifadesinin alınması kanuna aykırı delil olacağı, dolayısı ile yasak delil sayılacağından, bu deliller CMK 217/2 ve 206/2 maddeleri gereğince ceza yargılamasında kullanılamayacak ve hükme esas alınamayacaktır⁶⁷. Bu denetimin mahkemece iddianamenin değerlendirme aşamasında yapabilmesi için müdafinin iddianamede gösterilmesinde fayda vardır. Öte yandan şüphelinin müdafisinin vekâletname ile mi muhakemeye katıldığı yoksa zorunlu müdafilik kapsamında mı şüpheliyi temsil ettiğinin belirlenmesi amacı ile iddianamede bu hususunda belirtilmesinde yarar olduğunu düşünmekteyiz. Bu durum mahkemenin müdafiyi denetleyebilmesi (CMK 151) ve yargılama giderleri (CMK 324) açısından özellik arz etmektedir⁶⁸. Yine müdafinin adresinin ve hangi baroya kayıtlı olduğunun da gösterilmesi gerektiğini düşünmekteyiz⁶⁹.

1.2.2.3 Maktul, Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kimliği

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde iddianamede -varsa- maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliğinin de gösterileceği belirtilmiştir. CMK'nın Tanımlar başlıklı 2'nci maddesinde maktul, mağdur ve suçtan zarar görenle ilgili tanımlama yoluna gidilmemiştir. Maktul öldürülen, öldürülmüş kimse manasına gelmektedir⁷⁰. Bir kişinin ölü olduğu, tıbben doğrulanmalıdır. Yürütülen soruşturma kapsamında maktul ile ilgili ölü muayene ve/veya otopsi işlemi sırasında maktulün kimliği tespit edilmelidir. Kimliği tespit edilemeyen maktulün maruz kaldığı suç nedeni ile iddianame düzenlenecek ise fiziki özellikleri ile birlikte bilinen bilgileri, ayırıcı özellikler ve verilebilecek bir kod iddianamede belirtilebilir.

Mağdur, 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik*

⁶⁵ Y.3.C.D. 2006/9883 E., 2006/6575 K., 18.09.2006 T.; Y.10.C.D. 2006/4015 E., 2006/13008 K., 23.11.2006 T.; Y.2.C.D. 2014/25140 E., 2016/4471 K., 14.03.2016 T.; Y.19.C.D. 2015/11765 E., 2016/1206 K., 04.02.2016 T.; Y.7.C.D. 2014/7893 E., 2016/1031 K., 03.02.2016 T.

⁶⁶ Bkz. Y. CGK. 2011/9-266 E., 2012/139 K., 04.03.2012 T.

⁶⁷ Gültekin, s.155.

⁶⁸ Gültekin, s.156.

⁶⁹ Aynı yönde düşünce için bkz. Erol, s.1056; Gültekin, s.152

Kimliğinin Tespiti Hakkında Yönetmelik’in Tanımlar başlıklı 3’ncü maddesinde; suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişi olarak tanımlanmıştır. Suçun mağdurunun tespiti ve iddianamede kimliği ile birlikte belirtilmesi zararın giderilmesi ile etkin pişmanlık öngören kimi suçlarda önemlidir. Mağdur gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişilerin de suç mağduru olmalarında bir engel bulunmamaktadır⁷¹. Ancak suç konusu olan hayvanlar, eşyalar gibi şeyler mağdur olamazlar⁷². Suçtan zarar gören sıfatı ile mağdur sıfatı aynı sıfatlar değildir. Her suç mağduru aynı zamanda suçtan zarar görmesine rağmen, her suçtan zarar gören aynı zamanda mağdur değildir⁷³. Örneğin adam öldürme suçunda maktul aynı zamanda mağdurdur, ölenin yakınları ise suçtan zarar görendir⁷⁴. Gerçek kişi mağdurun canlı bir insan olması gerekir. Ceset, suçun mağduru olamayacaktır. Ancak adam öldürme suçunda olduğu gibi canlı bir kişi öldürüldüğü için maktul aynı zamanda mağdur da olmaktadır⁷⁵. Dolayısıyla suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramını kapsamaktadır⁷⁶.

Soruşturmaya konu olayda varsa mağdur ve suçtan zarar gören kişilerin iddianamede belirtilmeleri, bu kişilerin duruşmaya davet edilebilmeleri, kendilerine tanınan hakları kullanabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Cumhuriyet savcısı yaptığı soruşturmada hak kaybını önlemek için mağdur ve suçtan zarar göreni titizlikle tespit etmeli ve iddianameye de bunları geçirmelidir. Mağdur ve suçtan zarar gören aynı zamanda müşteki ise yani sıfat birleşmesi varsa bunlar da ayrıca belirtilmelidir.

1.2.2.4 Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Vekili veya Kanuni Temsilcisi

CMK’nın 170/3’ncü maddesinde iddianamede -varsa- mağdur veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi de gösterileceğini belirtilmiştir. Burada her ne kadar vekili veya kanuni temsilcisi denilerek ikisinden birisinin yeterliymiş izlenimi

---

⁷⁰ Türk Dil Kurumu, **Güncel Türkçe Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.570f46bac85840.96484653, (erişim tarihi:14.04.2016) .

⁷¹ Aynı yönde görüş için bkz. Kunter, s.235; Gültekin, s.159; Tüzel kişilerin suçun mağduru olamayacağı yönünde görüş için bkz; Artuk Mehmet Emin / Gökçen Ahmet / Yenidünya A. Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Bası, Ankara, 2012, s.313; Özgenç İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1.Bası, Ankara, 2006, s.191 (Kısaltması a.g.e); Şahin, a.g.e, s.125.

⁷² Gültekin, s.159.

⁷³ Özgenç, a.g.e, 190; Özgenç / Şahin, s.112; Özgenç İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, 3.Bası, Ankara, 2006, s.219 (Kısaltması TCK Gazi Şerhi).

⁷⁴ Özgenç, a.g.e, s.190; Gültekin, s.159.

⁷⁵ Kunter, s.234; Özgenç, a.g.e, s.190; Şahin, a.g.e, s.125; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.222

⁷⁶ Şahin, a.g.e, s.125.

verilmişse de varsa her ikisinin de iddianamede yazılması gerekmektedir. CMK'nın 234'ncü maddesinde mağdur ve şikâyetçinin hakları belirtilmiştir. Burada bazı durumlarda zorunlu vekillik uygulamasının ihdas edildiği görülmektedir. CMK'nın Tanımlar başlıklı 2'nci maddesinde vekil: "Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır. 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nun 11'nci maddesinde: "Vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır." kuralı ile birlikte muhakemenin bu sùjelerinin haklarını etkin kullanabilmelerinin temini nedenleri ile iddianamede varsa vekilin gösterilmesi önemlidir.

1.2.2.5 İhbarcının Kimliği

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde iddianamede, açıklanmasında sakınca bulunmaması durumunda ihbarcının kimliğinin gösterileceğini belirtilmiştir. İhbar, suçun yetkili makamlarca öğrenilmesi yollarından bir tanesidir. İhbarın nasıl ve hangi mercilere yapılacağı CMK'nın 158 ve 159'ncü maddelerinde belirtilmiş olup, bazı durumlarda ihbar yapılmaması, yükümlük sahibi açısından suç olarak düzenlenmiştir⁷⁷.

Kimi durumlarda ihbarcının kimliğinin açıklanması, ihbarcı açısından sakınca doğurabilir. Örneğin büyük örgüt soruşturmalarında, ihbarcının gizli tutulması gerekebilir. Bu gibi durumlarda, kanun koyucu, ihbarcının kimliğinin gizli tutulabileceğini hükme bağlamıştır. Buradaki takdir, Cumhuriyet savcısına bırakılmıştır⁷⁸. Öte yandan sakınca olmayan durumlarda şüphelinin hakkındaki suçlamayı öğrenme hakkı ile birlikte kim tarafından ihbar edildiğini öğrenebilmesi yasal hakkıdır. Örneğin şüpheli, ihbarcı ile aralarında husumet bulunduğunu ve ihbarın bu nedenle yapıldığını, içeriğinin doğru olmadığını savunabilecektir.

1.2.2.6 Şikâyette Bulunan Kişinin Kimliği

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde, iddianamede, şikâyette bulunan kişinin kimliğinin de gösterileceğini belirtilmiştir. Kamu adına re'sen yapılan soruşturma ve kovuşturmada bazı suçlar açısından istisnai olarak şikâyet üzerine soruşturma yapılması düzenlemesi vardır. Şikâyet, bir hak olarak Anayasa'nın 36 ve 74'ncü maddelerinde, muhakeme şartı olarak TCK'nın 73'ncü maddesinde ve suçun öğrenme biçimi olarak da

---

⁷⁷ TCK'nın 279 ve 280'nci maddelerinde düzenlenen kamu görevinin suç u bildirmemesi ve sağlık mesleği mensubunun suç u bildirmemesi suçları gibi.

⁷⁸ Gültekin, s.164.

CMK'nın 158'nci maddesinde düzenlenmiştir⁷⁹. “Şikâyet; mağdur veya suçtan zarar görenin yetkili mercie başvurarak suç teşkil eden bir fiil dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılması yönündeki iradesini açıklamasıdır.”⁸⁰ Şikâyet hakkına sahip olan kişi tarafından, süresi içerisinde ve usulüne uygun olarak yapılması gerekmektedir. Şikâyet hakkı olan kişi çocuk ya da akıl hastası ise şikâyet hakkı veli veya vasi tarafından da kullanılabilir⁸¹. Şikâyet hakkının, ilgilisi tarafından kullanılıp kullanılmadığının denetimi için şikâyetçinin kimliğinin iddianamede gösterilmesinde yarar vardır.

1.2.2.7 Şikâyetin Yapıldığı Tarih

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde, iddianamede şikâyetin yapıldığı tarihin gösterileceği belirtilmiştir. Şikâyet TCK'nın 73'üncü maddesinde altı aylık hak düşümü süresine⁸² bağlı tutulmuştur. Bu sürenin mahkeme tarafından denetlenebilmesi için iddianamede şikâyetin yapıldığı tarihin gösterilmesi gerekir.

1.2.2.8 Yüklenen Suç ve Uygulanması Gereken Kanun Maddeleri

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde, iddianamede, şüpheliye yüklenen suç ve karşılığında uygulanması gereken kanun maddelerinin gösterileceği belirtilmiştir. Şüpheli hakkında ceza soruşturması yapan Cumhuriyet savcısı, soruşturmanın sonunda topladığı delilleri takdir edip⁸³ şüphelinin, soruşturmaya konu suçu işlediği yönünde yeterli şüpheye varmışsa bir iddianame düzenleyip yetkili ve görevli mahkemeye sunacağından, iddianamede yaptığı soruşturmanın ceza yasalarından hangisine temas ettiğini, hangi kanun maddelerinin ihlalden dolayı müeyyidelendirme istediğini belirtecektir. Bu bir bakıma şüphelinin hukuki güvenliğini de sağlamaya dönük düzenlemelerden bir tanesidir. Öyle ki; şüpheli kendisi hakkında yazılan iddianamede neyle suçlandığını, hangi kanun maddelerinin uygulanmasının istendiğini öğrenecek ve savunmasını da bu yönde yoğunlaştıracaktır. CMK'nın 225/1'nci maddesinde düzenlenen; “hükmün ancak iddianamede gösterilen fiil ve fail hakkında verilebileceği”

---

⁷⁹ Albayrak Mustafa, **Notlu Atıflı Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap**, 15.Bası, Ankara, 2016, s.358 (Kısaltması Öz Kitap TCK).

⁸⁰ Özgenç, a.g.e, s.516.

⁸¹ Özgenç, a.g.e, s.517.

⁸² Yargıtay altı aylık süreyi hak düşürücü süre olarak görmektedir. Y.CGK. 2010/4.MD-216 E., 2011/144 K., 28.06.2011 T.

⁸³ Aynı yönde görüş için bkz. Güçlü Kahraman, Erkut, Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Kurumu Bakımından Değerlendirilmesi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:16, Sayı:1, 2014, s.141.

düzenlemesine göre de, iddianameye yansıtılmayan suçlar hakkında ceza muhakemesi yapılamayacak ve dolayısıyla sanık hakkında bu yönde bir hüküm kurulamayacaktır.

Her ne kadar Cumhuriyet savcısı, iddianamedeki anlatımı belirlediği bir suç tipi ile özdeşleştirip kanun maddesini gösteriyor da olsa, CMK'nın 174/2'nci maddesindeki suçun hukuki nitelendirmesi nedeni ile iddianamenin iade edilemeyeceği kuralı gereği, hâkim, uygulanması istenilen kanun maddeleri ile tam manası ile bağlı olmayacaktır. Söz gelimi, iddianamede savcı eylemi anlattıktan sonra bu eylemin TCK'nın 157/1 maddesindeki, *Dolandırıcılık* suçuna vücut verdiğini iddia ettiği durumda, hâkim, anlatımı yapılan eylemin TCK'nın 155/1'nci maddesindeki *Güveni Kötüye Kullanma* suçuna vücut verdiğini düşünüyorsa; CMK'nın 226'ncı maddesi uyarınca sanığa ek savunma hakkı tanıyıp, *Güveni Kötüye Kullanma* suçundan hüküm tesis edebilecektir.

Burada dikkat edilecek bir diğer hususta, iddianamede birden fazla şüphelinin yer alması durumunda hangi şüpheli hakkında hangi suçlamalar yapıldığı ve hangi kanun maddelerinin uygulanması gerektiği, karışıklığa mahal verilmeden belirtilmelidir. Öte yandan şüpheli hakkında birden fazla kanun maddesinin uygulanması gerektiği düşünülüyorsa, bunların hepsinin iddianamede gösterilmesi mühimdir. Aksi durum ek savunma yaptırılması gibi durumlara yol açabileceğinden, yargılamanın da uzamasına neden olacaktır.

İddianamede sevk maddesinin gösterilmesi görev (madde bakımından yetki) kurallarının tayininde de özellik göstermektedir. Uygulanması istenen kanun maddelerine⁸⁴ göre yargılamanın hangi mahkemede yapılacağı belirlenecektir⁸⁵.

1.2.2.9 Yüklenen Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde iddianamede, şüpheliye yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman diliminin de gösterileceği belirtilmiştir. CMK'nın 12 vd maddelerinde düzenlenen yer bakımından yetki kuralları gereği suçun nerede işlendiğinin tespiti önem arz etmektedir. Muhakeme yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. İddianameye bu bilgilerin yazılması ile bir bakıma uyumsuzluğun sınırı da çizilecek olup, anlatımı yapılan olay başka olaylardan ayrılacaktır⁸⁶.

Suç tarihi TCK ve CMK'da düzenlenen, af, zamanaşımı, yaş küçüklüğü, akıl ve beden sağlığına ilişkin durumlar, lehe kanun değerlendirmesi gibi çoğu kurumla

⁸⁴ Uygulamada sevk maddeleri olarak da adlandırılmaktadır.

⁸⁵ Ertem, s.141; Gültekin, s.184.

etkileşim içerisinde olduğu için, soruşturmada suç tarihinin belirlenmesi çok önemli bir konudur. Suç tarihi, mümkünse duraksamaya yer bırakmayacak şekilde belirlenmelidir. Bunun mümkün olmaması durumunda, en dar tarih aralığı belirlenmeye çalışılmalıdır⁸⁷.

Suçun işlendiği zaman diliminin tespiti ve iddianameye dercedilmesi de oldukça önemlidir. Kimi bazı suçlarda, kanun koyucu suçun gece vakti işlenmesini, suçun nitelikli hali olarak düzenlemiştir. Örneğin, hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde TCK'nın 143/1'nci maddesi uyarınca verilecek ceza yarı oranında artırılabilecektir.

1.2.2.10 Suçun Delilleri

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde, iddianamede, suçun delillerinin de gösterileceği belirtilmiştir. Muhakeme konusu olayın açıklığa kavuşturulması ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için kullanılan araçlara delil denir⁸⁸. Cumhuriyet savcısı yaptığı soruşturma sonucunda toplanan delillere göre, şüpheyi takdir edip iddianame düzenleme yoluna gittiğine göre, mahkemenin denetimi ve sanığın savunmasını hazırlayabilmesi açısından bu delillerin iddianamede gösterilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet savcısının, değerlendirdiği delillerin, akla, mantığa ve hukuka uygun olup olmadığına başka bir tabirle gerçekten delil niteliğinde olup olmadığına bakması gerekecektir⁸⁹. Sanık, mevcut delillere göre kendisine göre karşı argümanlarını toplayıp mahkemeye sunabilecektir⁹⁰. Deliller, kanundan ziyade mantığa dayanan ceza hukukunun ispat vasıtalarıdır⁹¹.

Suçun delillerinin tamamının gösterilmesi de önemlidir. Özellikle uygulamada deliller kısmına; *tanık anlatımları* yazıldığı görülmektedir. Her tanığın tek tek ismen yazılması, mahkemenin tanıkları duruşmaya davet etmesi açısından büyük öneme sahiptir. Aksi durumun mahkemenin uzamasına yol açacağı gözden kaçmamalıdır⁹². Doktrinde, *Yenisey*⁹³, tanık anlatımlarının birbirini teyit etmesi durumunda bunların hepsinin iddianamede gösterilmesine gerek olmadığı düşüncesindedir. Ceza Muhakemesinde ispat yükünün kendi üzerinde olduğu Cumhuriyet savcısının, delil

---

⁸⁶ Burcu Ertem, a.g.tez, s.141.

⁸⁷ Ertem, s.142; Aydın Murat, İddianamenin Unsurları ve İadesi, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, c.X, S.1,2, Ankara, 2006, s.377.

⁸⁸ Gedik Doğan / Topaloğlu Mahir, **Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması**, 1.Bası, Ankara, 2014, s.32.

⁸⁹ Gökcan, s.199.

⁹⁰ Centel / Zafer, s.490.

⁹¹ Erem, s.337.

⁹² Centel / Zafer, s.490.

yasakları ve şüpheden sanık yararlanır ilkelerini birlikte değerlendirerek tüm delilleri toplaması, koruma altına alması ve iddianame ekinde mahkemeye sunması gereklidir⁹⁴.

1.2.2.11 Tutukluluk ve/veya Gözaltı Bilgileri

CMK'nın 170/3'ncü maddesinde, iddianamede, şüphelinin tutukluluk ve gözaltı bilgilerinin de gösterileceği belirtilmiştir. CMK'nın 331/2'nci maddesine göre tutuklu işler adli tatil sürelerinde de görülebilen acil işlerden olduğuna göre, durumun önemine binaen iddianamenin tutuklu şüpheliye ait olduğu, *Tutuklu İş* şeklindeki bir belirtme ile de gösterilmelidir. Öte yandan, yargılama sonucunda sanığın mahkûmiyetine dair hüküm kurulacaksa, TCK'nın 63'ncü maddesi gereğince mahsup kurumu gündeme geleceğinden, şüphelinin gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği sürelerin iddianamede gösterilmesi hâkimin işini kolaylaştıracaktır. Ayrıca mahkûmiyet dışında bir hüküm tesis edilecekse, sanık açısından CMK 141 vd maddeleri uyarınca tazminat istemi gündeme geleceğinden, sanığın da iddianamedeki bu gösterim lehine olacaktır⁹⁵.

1.2.2.12 Olaylar ve Delillerin İlişkilendirilmesi

CMK'nın 170/4'ncü maddesinde, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır demek sureti ile muntazam bir yenilik getirilmiştir. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174'ncü maddesi 25.05.2005 tarihli 5353 sayılı kanun ile değiştirilmiş ve gerekçesinde: "*Olaylar ile deliller arasında ilişki kurulmaksızın, sadece olaylara ve sadece delillere ard arda yer verilmiş ve takdirin mahkemeye bırakılmış olması halinde de iade mümkündür.*" denilmek sureti ile CMUK dönemi uygulamalarından olan ve eleştiri alan iddianamede sadece delillere ve olaylara yer verilmesi uygulamasının önüne geçilmek istenmiştir. Cumhuriyet savcısı, yaptığı soruşturma içerisinde topladığı delillerle, meydana gelen olaylar arasında bağ kuracak, kendi kabulünün bir bakımdan delilleri ile izahını yapacaktır. Burada önemli olan husus ilişkilendirme yapılabilmesi için delillerin de toplanmış olması gerekliliğidir. Gerçekten, savcının toplamadığı delilleri ilişkilendirmede gerekçe olarak kullanması düşünülemeyeceğinden bu düzenleme ile Cumhuriyet savcısına "delilleri toplaması" ödev ve görevi tekrardan hatırlatılmış bulunmaktadır.

---

⁹³ Yenisey, Polis, s.270.

⁹⁴ Erol, a.g.e, s.1057.

⁹⁵ Aydın, s.378.

İlişkilendirme görevi, *davasız yargılama olmaz ilkesi* ile de doğrudan irtibatlı olduğu için bu hususa azami riayet edilmesi gerekmektedir. Zira sadece soyut ve genel ibarelerle yetinilmesi bu ilkeye zarar verebilecektir⁹⁶.

1.2.2.13 Şüphelinin Lehine Olan Hususların Gösterilmesi

CMK'nın 170/5'inci maddesinde şüphelinin lehine olan hususların da iddianamede gösterileceği belirtilmiştir. CMK'nın 160/2'nci maddesinde: "*Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.*" denilmek sureti ile maddi gerçeğe ulaşma amacıyla, şüphelinin haklarını da korumakla Cumhuriyet savcısı görevlendirilmiştir. Hâkimler hakkında, tarafsızlığı sağlama yönünde CMK'da hükümler sevk edilmesine rağmen, Cumhuriyet savcılarının tarafsızlığı ile ilgili CMK'da hüküm bulunmamaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre de Sözleşmenin 6'ncı maddesinde düzenlenen güvenceler suç isnadı konusunda karar verme durumundaki makamlara (hâkimlere/mahkemelere) yöneliktir⁹⁷. Bu açıklamalardan her ne kadar Cumhuriyet savcısının tarafsız olmaya zorlanamaması anlaşılabilirse de, CMK'da şüphelinin lehine olan delilleri de toplamak ve bunları iddianamede belirtmek görevleri nedeni ile Cumhuriyet savcının taraflı olduğu da söylenemeyecektir.

Cumhuriyet savcısı, yaptığı soruşturmada şüphelinin lehine olabileceğini düşündüğü, onun sorumluluğunu azaltabilecek veya ortadan kaldıracak delilleri de toplaması gerektiği gibi bunlara iddianamede de yer vermelidir⁹⁸. Soruşturmada, hukuka uygunluk sebeplerinin olabileceği düşünülen durumlar da var ise Cumhuriyet savcısı tarafından bunla ilişkin de delil toplaması işlemi yapılmalıdır⁹⁹.

1.2.2.14 İstenen Ceza ve/veya Güvenlik Tedbiri

İddianamenin sonuç kısmında, şüpheli hakkında, uygulanması gerektiği düşünülen ceza ve güvenlik tedbirinin hangisi veya hangileri olduğunun gösterileceği de CMK 170/6'ncı maddesinde belirtilmiştir. Ayrıca suçun tüzel kişinin faaliyetleri çerçevesinde işlenmesi durumunda, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan

---

⁹⁶ Erol, s.1058.

⁹⁷ Cengiz / Demirağ / Ergül / McBride / Tezcan, s.13.

⁹⁸ Aydın, s.379.

güvenlik tedbirinin de belirtileceği düzenlenmiştir. TCK'da tüzel kişilerin cezai sorumlulukları kabul edilmemesine rağmen, Kabahatler Kanunu'nda tüzel kişiler için sorumluluklar kabul edilmiştir¹⁰⁰. Güvenlik tedbirleri; hak yoksunlukları, eşya ve kazanç müsadereleleri, çocuklara ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişiler hakkındaki güvenlik tedbirleri, sınır dışı edilme, olarak düzenlenmiştir. Tüzel kişiler hakkında faaliyet izninin iptali ve müsadere, güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. Güvenlik tedbirlerinin bir kısmı iddianamede gösterilmese dahi mahkûmiyete yan olarak eklenmektedir¹⁰¹. Buna göre Cumhuriyet savcısı iddianamesinin sonuç kısmında, örneğin, *şüphelinin TCK'nın 86/2 maddesi gereğince cezalandırılmasına, TCK'nın 53/1'nci maddesinde belirtilen haklardan yoksun bırakılmasına, TCK'nın 54/1 maddesi gereğince suçta kullanılan bıçağın müsadereesine*, gibi taleplerini yazacaktır.

1.2.2.15 Cumhuriyet Savcının İmzası

Her ne kadar iddianamenin içeriğini belirleyen CMK'nın 170'nci maddesinde iddianamede Cumhuriyet savcının imzasının bulunacağı hususu belirtilmemişse de; hiç kuşku yok ki resmi bir belge olan iddianamenin, kim tarafından yazıldığını ve yazılanların onaylandığını gösterir düzenleyici imzası, iddianamede bulunması gerekir.

5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 4'ncü maddesinde elektronik imza; münhasıran imza sahibine bağlı olan, sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan, nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan, imzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan elektronik imzadır şeklinde tanımlandıktan sonra, 5'nci maddesinde güvenli elektronik imzanın elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğuracağı belirtilmiştir. 5271 sayılı CMK'ya da 6352 sayılı yasa ile 38/A maddesi eklenmiştir. Bu maddeye göre her türlü ceza muhakemesi işleminde UYAP kullanılacak ve veriler elektronik imza ile imzalanacaktır.

İddianame de ceza muhakemesi işlemi olduğu için bu maddeye göre elektronik ortamda düzenlenecek, elektronik imza ile imzalanacak ve UYAP üzerinden

---

⁹⁹ Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.473; Yenidünya, prg 99.

¹⁰⁰ Albayrak, Öz Kitap TCK, s.60.

¹⁰¹ Dönmezer Sulhi / Erman Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt II, 10.Bası, İstanbul, 1994, s.599

düzenlendiği mahkemeye gönderilecektir. Bu madde kanuna eklenmeden evvel imzasız iddianamenin iade edilip edilmeyeceği hususu tartışmalı idi, fakat bu maddeden sonra elektronik imza ile imzalanmadan sistemden gönderim olmayacağına göre bu tartışmalar artık dayanaksız kalmıştır.

1.2.3 İddianame Yerine Geçen Belgeler

Türk Ceza Muhakemesinde kamu davasının, iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığı tarafından düzenlendikten sonra, görevli ve yetkili mahkemeye sunulması ve mahkemenin iddianameyi sarıh veya zımnî olarak kabul etmesi ile açılacağı yukarıdaki bölümlerde belirtilmiştir. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda mülga CMUK'tan farklı olarak kamu davasının açılması iddianamenin düzenlenme anı olarak tespit edilmemiş, iddianamenin mahkeme tarafından kabul anı olarak belirlenmiştir. CMUK döneminde, bu kanunun uygulamalarına zıtlık oluşturmayan ve uygulamada iddianame yerine geçen belgeler olarak değerlendirilen, bir iddianamenin hüküm ve sonuçlarını doğuran, çeşitli kanunlarda düzenlenmiş belgeler bulunmaktaydı. Fakat CMK döneminde kamu davasının açılması anı değiştirildiği için farklı kanunlarda bulunan bu düzenlemeler ile mevcut muhakeme yasası arasındaki zıtlıklar kanun koyucu tarafından giderilmiş değildir. Mevcut yasa, soruşturma yapma ve kamu davası açma tekeli Cumhuriyet savcısına vermişken, halen bazı kanunlarda kimi belgelerin kamu davası açma gücünden bahsedilmektedir. Buda uygulamada kimi bazı pratik sorunları içerisinde barındırmaktadır. Örneğin, CMK ile getirilen yeni kurumlardan olan iddianamenin iadesi kurumu yönünden durumun ne olacağı yönünde bir açıklık bulunmamaktadır. İddianame yerine geçen belgeler iddianame gibi iade edilebilecek midir, iade edilebilecekse itirazı mümkün müdür ve kim tarafından yapılacaktır, gibi sorular peş peşe sıralanabilir vaziyettedir. Uygulamada iddianame yerine geçen belgelere; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu uyarınca trafik suçlarına ilişkin tutanaklar (2918 S. Karayolları Trafik Kanunu m.112/1, 114/1-3), Tekel İdaresinin bazı basit suçlarda mahkemeye müracaat etmesi, Hafta Tatili Hakkında Kanuna aykırı olarak dükkân açılması halinde kolluk tarafından düzenlenen tutanakların mahkemeye gönderilmesi, bir kısım kamu görevlileriyle ilgili soruşturma izni (luzum-u muhakeme) verilmesi, Yüce Divan sıfatı ile Anayasa Mahkemesinde açılan davalarda TBMM

tarafından gönderilen tutanak ve belgeler, örnek olarak gösterilebilirler¹⁰². Ayrıca mahkemeler tarafından verilen görevsizlik kararları da iddianame yerine geçmektedir.

Öztürk¹⁰³, yeni CMK ile tüm özel soruşturma halleri bakımından, bir yenilik getirildiğini, soruşturma işlemlerini kısmen veya tamamen kim yaparsa yapsın bu işin sonunda fezleke düzenlemek ve yetkili Cumhuriyet savcılığına göndermek zorunda olduğunu, gelen fezlekeden sonra savcılığın iddianame düzenleyip mahkemeye sunacağını, dolayısı ile bu iddianamenin de iade edilebileceğini, iade üzerine savcılığın yetkili kişi ya da kurumlarla işbirliği yaparak hatanın giderilip eksikliğin tamamlanacağını savunarak artık iddianame yerine geçen belge olmadığı görüşündedir. Bu görüş azınlıktadır. Çoğunluktaki görüşe göre iddianame yerine geçen belgeler bulunmaktadır¹⁰⁴.

Her ne kadar, iddianame yerine geçen belgelerin artık olmadığı savunulsa da, iddianame yerine geçen belgelerin olduğunu savunan çoğunluk görüşü yerindedir. Şöyle ki; her ne kadar CMK’da kamu davasını Cumhuriyet savcısının açacağı belirtilmişse de, bunun istisnasız bir kural olduğuna yer verilmemiştir. İstisnaları olduğunu da CMK’nın 191/3.b maddesinde: “İddianame veya iddianame yerine geçen belge okunur.” ibaresi ve TCK’nın 75/2 maddesinde: “Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi halinde de fail...” maddelerinden anlayabiliriz.

Doktrinde iddianame yerine geçen bu belgelerin halen mevzuatımız içerisinde olması, kamu davası açma görevinin Cumhuriyet savcısına ait olduğu, delilleri toplama ve takdir etmede bile Cumhuriyet savcısının bazı yükümlükleri ve yasakları olmasına rağmen, soruşturma faaliyetini idarenin yapıyor olmasının hukuk devletine aykırı olduğu gibi gerekçelerle haklı olarak eşitirilmektedir¹⁰⁵.

---

¹⁰² Gültekin, ss. 103-108.

¹⁰³ Öztürk / Erdem, ss.640-641; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, ss.539-540.

¹⁰⁴ Centel / Zafer, s.536; Toroslu / Feyzioğlu, s.278; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.475; Gülten, s.101; Yenedünya, s.19; Aydın, s.381.

¹⁰⁵ Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.475; Gülten, s.102.

1.3 KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA DAİR KARAR VERİLMESİ GEREKEN DURUMLAR

1.3.1 Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Tanımı

Cumhuriyet savcısı, başlangıç şüphesi ile başladığı soruşturmasının sonunda, iddianame tanzimi için kanunun aradığı şüphe seviyesini yeterli düzeye getirememesi veya aşağıda belirtilen diğer kovuşturma olanağının bulunmaması durumlarında yürüttüğü soruşturmada bir sonuç çıkararak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek zorundadır. (CMK m.172/1) Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, tanımından da anlaşılacağı üzere soruşturmayı sonlandıran kararlardan bir tanesidir. Yazılı bir işlem olan bu kararı vermeye gerek olup olmadığına, savcı karar verecektir¹⁰⁶. Cumhuriyet savcısı bu kararlarla kovuşturma yapmak istemediğini bildirmektedir¹⁰⁷. Bu karar, suçtan zarar görene ve önceden ifadesi alınmış veya sorgusu yapılmış şüpheliye Cumhuriyet başsavcılığınca tebliğ edilir. Doktrinde bu karara; *“kovuşturmanın kararı”* veya *“kovuşturmaya yer olmadığı kararı”* ya da mülga CMUK'taki tabiri ile *“takipsizlik kararı”* da denilmektedir. Bu kararlar, Cumhuriyet savcısı hiç kimse hakkında kovuşturma yoluna gitmemektedir¹⁰⁸. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar, sadece bazı kişiler hakkında verilecekse buna Ek Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar denir.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra, yeni delil elde edilemedikçe veya delil meydana çıkmadıkça aynı fiilden dolayı kamu davası açılmayacağı kanunda hükme bağlanmakla (CMK m.172/2) ilgiliye hukuki bir güvenlik hakkı tanınmıştır¹⁰⁹. Ayrıca bu düzenleme ile Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın zamanaşımı süresince şüpheliyi bir tehdit gibi rahatsız etmesi, yeniden dönülebilir endişesi yaratması önlenmek istenmiştir¹¹⁰.

CMK 172/1'nci maddesinde Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilebilmesinin iki temel nedenine işaret edilmiştir. Bunlar; maddi mesele bakımından yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi hali ile kovuşturma olanağının

---

¹⁰⁶ Kunter, s.572.

¹⁰⁷ Çolak / Taşkın, s..847.

¹⁰⁸ Yurtcan Erdener, **CMK Şerhi**, 6.Bası, Ankara, 2013, s.660 (Kısaltması a.g.e).

¹⁰⁹ Erten, s.148.

¹¹⁰ Erol, s.1090; Öztürk / Erdem, s.637; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özeydin / Alan Akcan / Erdem, s. 536.

bulunmaması durumlarıdır¹¹¹. Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma sonunda yapacağı işe karar verirken, yeterli şüphe oluşturacak delilin soruşturmada bulunup bulunmadığı takdirde, kamu davasını açmada kamu yararı bulunup bulunmadığı takdirde ve soruşturmaya konu olayda suçun unsurlarının bulunup bulunmaması takdirlerine sahiptir¹¹².

Cumhuriyet savcısı Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar verdikten sonra tebliğini yapıp kararın şekli manada kesinleşmesini bekleyecek¹¹³ ve karar şekli manada kesinleştikten sonra da bu soruşturma kapsamında el konulan veya rıza ile teslim alınan şeylerin akıbetine de karar vermesi gerekecektir. Konusu münhasıran suç oluşturan şeylerle ilgili müsadere talebinde bulunacak, ya da iade işlemleri gerçekleştirecektir. Ayrıca emanete alınan şeye göre, şartlarını taşıması durumunda imha işlemleri de yapabilecektir.

Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilecektir¹¹⁴.

CMK'nın 172'nci maddesinde düzenlenen Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karara 173'ncü madde hükümlerine göre, tebliğden itibaren on beş günlük yasal süre içerisinde kararı veren Cumhuriyet savcısının görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edilebilecektir. İtirazı değerlendiren sulh ceza hâkimliği, soruşturmanın genişletilmesini isteyebileceği gibi, itirazı yerinde görürse iddianame düzenlenip mahkemeye verilecektir. İtirazın reddi halinde ise, yeni delil nedeni ile kamu davasının açılabilmesi, itiraz hakkında karar veren sulh ceza hâkimliğinin bu yönde karar vermesine bağlıdır. Ancak Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karara itirazı (kovuşturma davası) düzenleyen bu hüküm, CMK'nın 173/5'inci maddesi uyarınca, Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmaması hususunda takdir yetkisini kullandığı hallerde uygulanamayacak, başka deyişle bu durumda karar itiraza tabi olmayacaktır.

---

¹¹¹ Yenisey / Nuhoglu, s.680.

¹¹² Yenisey / Nuhoglu, s.681.

¹¹³ Cumhuriyet savcısının verdiği kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın CMK'nın sistemi içerisinde eski sistemi köklü değiştirdiği için bir nevi kesin hüküm sayılmaktadır. Aynı yönde görüş için bkz. Yenisey / Nuhoglu, s. 682; Yargıtay bir kararında (Y.2.C.D. 24.04.1984 T., 3817/4347) takipsizlik kararının kesin hüküm niteliğinde bulunmadığını belirtmiştir. Karar için bkz. Erol, s.1091; Ayrıca Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Kararın kesin hüküm niteliğini taşımadığı düşüncesi için bkz. Erem, s.215; Centel / Zafer, s.493; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.490; Yenisey, Polis, s.249.

¹¹⁴ Noyan, s.625.

1.3.2 Soruşturma Sonucunda Yeterli Şüphenin Oluşmaması Durumu

Yukarıdaki bölümde Cumhuriyet savcısının yaptığı soruşturma sonucunda bir takım takdir haklarının olduğuna değinilmiştir. İşte bunlardan bir tanesi de delillerin yeterli şüpheli oluşturup oluşturmadığı takdiridir. Delillerin yeterli şüpheye ulaşmış olmadığı takdirde, şüphelinin suçluluğu durumunda bir tahminde bulunmayı gerektirecektir¹¹⁵. Yargıtay'da, Cumhuriyet savcısının delilleri takdir edeceğini belirtmektedir¹¹⁶.

Yeterli şüphe oluşmadan düzenlenen iddianameler ile kişilerin lekelenme hakları zedeleneceğinden bu hususa oldukça dikkat edilmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet savcısı yürüttüğü soruşturma kapsamında topladığı delilleri tek tek ve birlikte ele alıp, şüphelinin suçu işlediğine kani olursa, kamu davası açılmak üzere iddianame tanzim edecek, yeterli şüphe oluşmadığına kani olursa Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verecektir.

1.3.3 Unsurları İtibari İle Suçun Oluşmaması Durumu

Cumhuriyet başsavcılığınca yapılmakta olan soruşturma sonucunda, iddianame tanzim edilmesi için, soruşturulan fiilin apaçık belli edilmesi gerekmektedir¹¹⁷. Fiil, kanunda suç olarak düzenlenen tipik bir eyleme vücut veriyorsa, diğer unsurlarında varlığı halinde bir suçun oluştuğundan söz edilebilecektir. Suçun unsurlarının neler olduğu ve sayısı doktrinde tartışmalı bir alandır. TCK'nın hazırlanmasına esas alınan suç teorisi açısından; maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık unsurları olarak sayılabilir¹¹⁸. Bu unsurlardan bir tanesinin eksikliği durumunda suçtan söz edilemeyeceği için her ne kadar soruşturulan olay haksızlık içeriği taşısa da iddianame düzenlenemeyecek ve Cumhuriyet savcısı Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verecektir.

Yine soruşturulan olayda hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması durumunda da Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilecektir.

---

¹¹⁵ Centel / Zafer, s.494.

¹¹⁶ Y.4.C.D. 2010/19936 E., 2011/822 K., 02.02.2011T.; Y.4.C.D. 2009/22287 E., 2009/19588 K.,

¹¹⁷ Erten, s.123.

¹¹⁸ Özgenç, TCK Gazi Şerhi, s.194.

1.3.4 Muhakeme Şartlarının Oluşmaması Durumu¹¹⁹

Belirli bazı durumlarda, ceza muhakemesi yapılabilmesi, olumlu bir olayın varlığı ya da olumsuz bir durumun yokluğu halinde mümkündür. Varlığı (şart) veya yokluğu (engel) muhakemenin yapılması için aranan bu durumlara muhakeme şartları denilmektedir. Bu şartların gerçekleşmemesi durumunda, kolektif bir şekilde yapılan muhakeme gerçekleşmeyecek ve sanık cezalandırılmayacaktır¹²⁰. Maksat muhakeme yapmak olduğu için, muhakeme yapılmadan sanığın lehinde bir karar verilebilecekse buna da bir engel bulunmamaktadır¹²¹. Muhakeme şartları kanun koyucunun iradesi ile artırılıp azaltılabilir¹²². Muhakeme şartları, suç işlenmesinden sonra fail ile devlet arasında doğan ilişkiden sonra kanunilik prensibi gereği dava açılmasının zorunlu olduğu durumlara getirilmiş istisnalardır¹²³. Muhakeme şartlarına örnek olarak; soruşturma izni, soruşturma talebi, şikâyete tabi suçlarda şikâyetin olmaması veya geri alınması ya da süresinde yapılmaması, soruşturma konusu ile ilgili verilmiş bir kesin hüküm bulunmaması, failin on iki yaşını bitirmemiş olması, failin on iki on beş yaş grubunda olup da, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmemiş olması hali, akıl hastalığı hali altında suçun işlendiğinin tespit edilmesi durumu, failin sağır ve dilsiz olup on iki, on beş yaş grubunda olması hali, diplomatik dokunulmazlığa sahip olanların fail olmaları hali, verilebilir¹²⁴. Bu durumda verilen karara süresi içerisinde itiraz edilmemesi veya itirazın merci tarafından reddedilmesi durumunda soruşturma evresi sonlanmış olur¹²⁵.

Uzlaşma ve ön ödeme müesseseleri de olumsuz muhakeme şartlarındandır. Yürütülmekte olan soruşturmada şüpheliye yüklenen suç ön ödeme kapsamında ise ve şüpheliye yapılan ön ödeme teklifi, şüpheli tarafından süresinde yerine getirildi ise soruşturma Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar ile sonuçlanacaktır. Yine uzlaşma kapsamında olan bir suç nedeni ile yürütülmekte olan soruşturmada, usulüne uygun olarak teklif edilen uzlaşma, şüpheli ve müşteki tarafından kabul edildiyse yine bu durumda da soruşturma Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar ile sonlanacaktır.

¹¹⁹ Dava Şartları tabirini kullanan görüş için bkz. Erem, s.201.

¹²⁰ Kunter, s.48.

¹²¹ Kunter, s.49.

¹²² Erem, s.201.

¹²³ Dönmezer Sulhi / Erman Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt I, 11.Bası, İstanbul, 1994, s.323 (Kısaltması I).

¹²⁴ Erol, s.1090.

¹²⁵ Gültekin, s.92.

Muhakeme şartlarının gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi belirli bir süreye tabi ise bu süre beklenmelidir. Dolayısı ile Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilebilmesi için muhakeme şartlarının gerçekleşmeyeceğinin kesin olması gereklidir.

Muhakeme şartlarının oluşmaması nedeni ile verilecek Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararda itiraza tabi bir karar olacaktır.

1.3.5 Şahsi Sebep Olarak Etkin Pişmanlık Hükümlerinin Uygulanması Gerektiği Durumlar ile Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Bulunduğu Durumlar

Kamu davası kural olarak mecburidir. CMK bunun bazı istisnalarını düzenlemek sureti ile kuralı yumuşatmıştır. CMK'nın 171'nci maddesinde Cumhuriyet savcısının kamu davası açmada takdir yetkisi başlığı altında düzenlenen Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar sebeplerinden bir tanesi, şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiği durumlar, diğer bir tanesi de şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu durumlardır.

Yeni muhakeme yasasının 171/1'nci maddesi ile Cumhuriyet savcısına ilk kez yargısal denetime tabi olmayan (itirazı kabil olmayan) kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verme yetkisi verilmiştir. Cumhuriyet savcısının, CMK 171/1'nci maddesi uyarınca verdiği, şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümleri veya şahsi cezasızlık sebepleri ile verdiği Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararlara itiraz edilemeyecektir¹²⁶.

Şahsi sebep olarak etkin pişmanlık, suçun tamamlanma anından sonra, suçun etkilerinin azaltılması, mümkünse bertaraf edilmesi için failin gösterdiği iradeye hukuki sonuç bağlanması durumudur¹²⁷. Suç sonrasındaki faaliyetlere değer atfeden etkin pişmanlık hükümleri ile suç yolunda gösterilen etkin pişmanlık, teşebbüs veya cayma hükümleri tamamen birbirinden farklıdır. İlk durumda suç dünyaya gelmiş durumdadır. Bu nedenle kanun koyucu bu durumu cezayı kaldıran veya azaltan sebepler olarak belirli suçlar yönünden düzenleme yoluna gitmiştir. Dolayısı ile CMK m 171'de düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri, konumuz olan etkin pişmanlık hükümleridir. Şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümleri TCK'da, cezayı kaldıran ve cezayı azaltan hükümler olarak iki şekilde düzenlenme alanı bulmuştur. Cezayı kaldıran etkin pişmanlık hükümlerine; organ ve doku satma suçu (TCK m 93/1), para ve kıymetli

¹²⁶ Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, s.535; Öztürk / Erdem, s.634; Centel / Zafer, s.495.

¹²⁷ Ertem, s.162.

damgada sahtecilik suçu (TCK m 201) örnek gösterilebilirken, cezayı azaltan etkin pişmanlık hükümlerine; bilinçli taksirle çocuğunun ölümüne sebebiyet verme (TCK m 85/1, 22/6) örnek olarak verilebilir.

5237 sayılı CMK ile ceza adalet sistemimize şahsi cezasızlık sebepleri olarak ifade edilen yeni bir kavram girmiştir¹²⁸. Suçun tamamlanmasından sonra, fail bunu bilmesede suçun tamamlanma anından önce failde mevcut olan bazı şahsi durumlar, nitelikler ve ilişkilere değer atfedilerek faile ceza verilmemesine şahsi cezasızlık sebepleri denilebilir. Bu gibi durumlarda kanun koyucu suça rağmen failin cezasız kalmasını, ceza almasından hayırlı görmektedir. Şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu durumlarda suçun suç vasfı değişmezken, failin cezalandırılmadığı görülecektir¹²⁹. Şahsi cezasızlık sebepleri, cezada indirim ve hiç ceza vermemek şeklinde olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. TCK'da şahsi cezasızlık sebeplerine yer verilen suçlara örnek olarak; banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçu (TCK m 245/4), suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu (TCK m 281), suçluyu kayırma suçu (TCK m 283/3-4) gösterilebilir.

CMK'nın şahsi sebep olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebeplerini düzenleyen 171'nci maddesinin başlığı "*kamu davasını açmada takdir yetisi*" şeklindedir. Burada Cumhuriyet savcısının şahsi sebep olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu durumlarda, kamu davası açılması için iddianame düzenleyip düzenleyemeyeceği hususu, doktrinde tartışmalı bir husustur. Birinci görüşe göre; her ne kadar konunun başlığı takdir yetisi olsa da, şahsi sebep olarak etkin pişmanlığın tam cezasızlık olarak düzenlendiği durumlar ile şahsi (tam) cezasızlık durumlarında Cumhuriyet savcısının yetkisi bağlı yetki olup, davayı açıp açmamak gibi bir takdir hakkı bulunmamaktadır. Kanuni tanımlarda "cezaya hükmolunmaz, ceza verilmez" ibareleri olduğu için Cumhuriyet savcısı bu gibi durumlarda Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar vermek zorundadır denilmektedir. Öte yandan aynı görüş, şahsi sebep olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu durumlarda kanun ceza vermemek veya cezayı indirimli vermek konusunda hâkime takdir hakkı tanınıyorsa, aynı yetkisinin Cumhuriyet savcısına da verilmesi gerektiği dolayısı ile Cumhuriyet savcısı dava açmayabileceği gibi takdir hakkını davayı

---

¹²⁸ Ertem, s.166.

¹²⁹ Gedik Doğan, Ceza Hukukunda Şahsi Cezasızlık Sebepleri, **Yargıtay Dergisi**, Cilt:32, Sayı:4, Ankara, 2006, s.572.

açmaktan yana da kullanabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, bu tasnif hukuki sorun açısından yapılmaktadır. Maddi sorun açısından tereddüt hâsıl olması durumunda yani, şahsi sebep olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebeplerinin olayda varlığı veya yokluğu hususunda tereddüt hâsıl olursa, bu durumlarda genel hükümlere göre değerlendirme yapılacağı savunulmaktadır¹³⁰. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise; bu kurumlara yer veren kanun maddesinin başlığından da anlaşılacağı üzere, şahsi sebep olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebeplerinin bulunduğu durumlarda, Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmakta takdir hakkı bulunmaktadır. Her somut olaya göre Cumhuriyet savcısı gerekçesini vereceği kararda belirtmek üzere bu hakkını dava açmaktan veya açmamaktan yana kullanabilecektir. Aksi düşünce kanunun düzenlenme amacına aykırı olacaktır¹³¹. Ayrıca, kanunun hiç ceza vermemek veya indirimli ceza vermeyi seçimlik olarak düzenlediği durumlarda, bu takdir hakkının sadece hâkime tanındığını, Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararının belki ceza vermemeyi karşılayabiliyor olmasına rağmen, savcının cezayı indirimli vermek gibi bir hakkının olmadığından dolayı, böyle bir takdir hakkı kullanamayacağını, dolayısı ile bu gibi durumlarda Cumhuriyet savcısının bağlı yetkisinin kamu davasını açmak üzere iddianame tanzim etmek olduğunu düşünmekteyiz.

1.3.6 Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Gereken Durumlar

CMK'da kamu davasının açılmasının kural olarak zorunluluk sisteminin kabul edildiği, istisnai olarak da ihtiyarılık sistemlerine yer verildiği belirtilmişti. Ceza adalet sistemlerinde, özellikle kısa süreli hapis cezalarının şüpheli ve toplum üzerindeki olumsuz tesirlerinin azaltılması amacı ile yeni kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. “Gerçekten, ceza kendisinden beklenen fayda itibari ile meşru olunca ve ceza hukukunun faydacı karakteri itibari ile gerekli ve faydalı her türlü müesseseyi kabul etmesi gerekince, cezaların yerine ekonomik veya manevi bakımdan yararlı olan diğer bir takım tedbirlerin konulması tabii kabul edilmiştir.”¹³² İşte 5271 sayılı CMK'da, 5560 sayılı yasa ile değişiklik sonrası hukuk hayatımıza giren yeni kurumlardan bir tanesi de,

¹³⁰ Feyzioğlu Metin, Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler (makale), **Ceza Hukuku Dergisi** (1.Sayı), Ankara, 2006, ss.33-34; Ertem, ss.162-168; Albayrak, Öz Kitap CMK, s.456.

¹³¹ Centel / Zafer,ss.495-496; Gedik, s.576; Birtek, s.982.

¹³² Dönmezer / Erman, III, s.2.

ihtiyarilik sisteminin uygulama alanı bulduğu bir diğer kurum olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumudur.

Erteleme sözlük manası olarak, “tehir, tecil, talik” manasına gelen bir isimdir¹³³. Bu sözcükler de genel anlamda ileriye bırakma manasına gelmektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, objektif ve sübjektif belirli şartların varlığı halinde Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma sonunda şüpheli hakkında iddianame tanzimine yeter şüphe olmasına rağmen, kamu davası açılmasında yarar görmeyerek, iddianame tanzimini kanunda belirtilen süre kadar ertelemesi olarak tanımlanabilir. Her ne kadar kanuni tanım olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi başlığı kullanılmışsa da, kamu davasının iddianamenin kabulü ile açılacağından, asıl olan iddianame düzenlenmesinin ertelenmesi olmaktadır¹³⁴.

Erteleme yoluna gidilebilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

- Şikâyete bağlı bir suç olmalı,
- Suçun üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren bir suç olmalı,
- İddianame düzenlemek için yeterli şüphe oluşmalı,
- Şüpheli daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış olmalı,
- Erteleme halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaati hâsıl olmalı,
- Erteleme toplum ve şüpheli açısından kamu davası açılmaktan daha yararlı olmalı,
- Suçun işlenmesi ile mağdurun ve kamunun uğradığı zarar¹³⁵, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin sureti ile tamamen giderilmeli,
- Bu koşulların tamamı birlikte bulunmalıdır.

Erteleme süresi beş yıl olarak düzenlenmiştir. Çocuk Koruma Kanununda bu süre çocuğun yararına olarak üç yıl olarak düzenlenmiştir. (ÇKK m 19/1) Bu süre zarfında kasıtlı bir suç işlemeyen fail hakkında Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair

---

¹³³ Türk Dil Kurumu, **Güncel Türkçe Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5718892516077199859656, (erişim tarihi:21.04.2016).

¹³⁴ Centel / Zafer, s.497.

¹³⁵ Burada bahsedilen maddi zarar olup, manevî zarar tazmin kapsamında değildir. Yargıtay’da bu görüştedir. Bkz. Y.12.C.D. 2012/3693 E., 2012/25428 K., 27.11.2012 T.

Karar verilecektir. Erteleme süresi zarfında zaman aşımı işlemeyecek, bu süre içerisinde kasıtlı bir suç işlenirse de kamu davası açılması için iddianame tanzim edilecektir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi Cumhuriyet savcının takdirinde olup, Cumhuriyet savcısı erteleme yönünde karar verilmeye zorlanamayacaktır. Yargıtay da bu görüştedir¹³⁶.

Erteleme ve uzlaşma kurumlarının yarıştığı durumlarda kanun, uzlaşma kurumuna öncelik tanımıştır. Öncelikle uzlaşma hükümleri uygulanmaya çalışılacak, uzlaşma denenecek, edimin defaten ödendiği durumlarda Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilecek, diğer durumlarda erteleme verilebilecektir¹³⁷. Bu duruma kanunda “253 üncü maddenin on dokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere...” denilmek suretiyle değinilmiştir. (CMK m 171/2)

Erteleme kararına suçtan zarar görenin itiraz edebileceği kanunda düzenlenip, şüphelinin itiraz hakkından bahsedilmemişse de, suçsuz olduğunu düşünen şüphelinin bu karara AİHS 6/1 maddesi kapsamında adil yargılanma hakkına binaen itiraz edebileceğini, düşünmekteyiz¹³⁸.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilecek, bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenebilecek ve ancak bu amaçla kullanılabilir. Burada yeni bir delil yasağı öngörüldüğü savunulmaktadır¹³⁹.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının mevcudiyeti muhakeme engeli niteliğindedir¹⁴⁰.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruya da konu edilmiştir. Şahsına yönelik olarak görsel ve işitsel nitelikteki yayın yolu ile hakaret suçu işlendiği iddiasıyla Cumhuriyet başsavcılığına yaptığı şikâyet üzerine, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesinin Anayasa'nın Başlangıcı ile 10, 17 ve 36'ncı maddelerini ihlal ettiğini ileri süren bir başvurucunun yaptığı başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 36'ncı

---

¹³⁶ Y.2.C.D. 2006/6339E., 2006/12924 K., 04.07.2006 T.; Y.6.C.D. 2006/12779 E., 2007/8696 K., 11.07.2007 T. “... erteleme hususunun Cumhuriyet savcının takdirine bağlı olduğu ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesi konusunda Cumhuriyet savcısının zorlanamayacağı dikkate alınmaksızın...”

¹³⁷ Yenisey / Nuhoğlu, s.691.

¹³⁸ Aynı yönde düşünce için bkz. Centel / Zafer, s.498.

¹³⁹ Ertem, s.176.

¹⁴⁰ Ertem, s.176.

maddesinin ihlali ile ilgili konu bakımından yetkisizlik, Anayasa'nın 17'nci maddesinin ihlali ile ilgili, başvuru yollarının tüketilmemesi (tazminat davası açılmaması) ve Anayasa'nın 10'uncu maddesinin ihlali ile ilgili de iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması gerekçesi ile kabul edilemez olduğuna karar vermiştir¹⁴¹.

1.4 İDDİANAMENİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceza Muhakemesi maddi gerçeği araştırmak için sùjelerin katılımı ile yapılan, belirli kurum ve aşamaları içerisinde barındıran, muhakeme faaliyetinin kolektif bir biçimde yapılmasını öngören bir muhakeme çeşidi olup bundaki amaç muhakeme edilenin suç işleyip işlemediğinin nasıl ortaya çıkarılacağıdır. Ceza Muhakemesi evrelere bölünecek olursa kanuni düzenlemeye uygun olarak, soruşturma aşaması ve kovuşturma aşaması olacak şekilde bir tasnif yapılabileceği¹⁴² gibi doktrinde bu evrelere ara muhakeme evresini de ekleyen veya bu tabiri kullanan yazarlar da bulunmaktadır.¹⁴³ *Yenisey/Nuhoğlu'na* göre¹⁴⁴; “bu evreler, suça ilişkin araştırma işlemleri, kısa soruşturma, ara soruşturma (iddianamenin kabul veya iade aşaması) ve kovuşturma evresi olarak ayrılırlar”.

Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenledikten sonra iddianameyi, ekleri delillerle birlikte (tüm soruşturma dosyasını kül halinde) kabul edilip edilmediğine karar verilmek üzere iddianamenin düzenlendiği mahkemeye verecektir. İddianamenin bir örneği UYAP sisteminde elektronik olarak tutulan kartonda muhafaza edilir. Cumhuriyet savcısı tarafından UYAP sisteminde elektronik imza ile imzalanan iddianame, Cumhuriyet başsavcısı veya vekili tarafından görüldü işlemleri yapıldıktan sonra UYAP tarafından otomatik tevzi ile mahkemenin iş listesine düşer. *Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair*

¹⁴¹ Anayasa Mahkemesi, Başvuru No:2013/1123, Karar Tarihi:02.10.2013.

¹⁴² Cumhuriyet Şahin, I, s.22; Toroslu / Feyzioğlu, s.261; Karakurt, s.117; Ertem, ss186-188; Evik, s.814.

¹⁴³ Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü Bölümü (9.Bölüm); Centel / Zafer, s.532, Ünver / Hakeri, s.37; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.474; Öztürk / Erdem, Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü Bölümü (9.Bölüm); Gültekin, s. ; Güçlü Kahraman, s.128; İddianamenin değerlendirilmesi faaliyetinin soruşturma ve kovuşturma evreleri arasında ayrı bir evre teşkil ettiği, bu bakımdan bu faaliyete ön inceleme evresi ya da iddianamenin değerlendirilmesi evresi denilmesini savunan görüş için bkz: Meraklı, s.1598; Yenidünya, s.3; Evik, s.814.

¹⁴⁴ Yenisey / Nuhoğlu, ss.559-561.

Yönetmeliğe göre İddianamenin Değerlendirmesi Defterine kaydedilir. İddianamenin değerlendirilmesinin sonucu olan iade veya kabul kararları da bu deftere işlenecektir¹⁴⁵.

Hâkim veya mahkeme tevzi olunan iddianame ve eklerini on beş günlük yasal süre içerisinde CMK'nın 170 ve 174'ncü maddelerine göre kabul edilebilirlik yönünden incelemeye tabi tutacaktır.

1.5 İDDİANAMENİN DEĞERLENDİRİLMESİNİN SONUCU

Hâkim veya mahkeme kendisine tevzi olunan iddianame ve eklerini inceledikten sonra, eksik veya hatalı bir yön görmez ise iddianameyi kabul edecektir. İddianamenin kabulü ile kamu davası açılmış olacak¹⁴⁶, şüpheli de sanık sıfatını alacaktır. Aleni yargılama başlayacağından, soruşturma aşaması için geçerli olan gizlilik de kalkacaktır. İddianamenin değerlendirme aşaması, CMK'daki sisteme göre, soruşturma aşaması içerisinde kalmaktadır. Fakat bu aşamaya, doktrinde, *ara muhakeme aşaması* da denildiğinden yukarıdaki bölümlerde bahsedilmiştir.

İddianame için on beş günlük inceleme süresi sonunda, mahkeme kabul kararı vermedi ise iddianame CMK 174/3'ncü maddeye göre zımnem kabul edilmiş sayılacağından, mahkemenin ayrıca bir kabul kararı yazıp yazmaması gerektiği yönünde bir düzenleme bulunmamakla birlikte, CMK'nın 191/1'nci maddesinde: "*Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar. "hükmü gereğince kabul kararının duruşmada okunmak için yazıya dökülmesi gerektiği kanaatindeyiz"*¹⁴⁷. Duruşmanın başında okunacağı için hukuken önemli olan bu kararın gerekçeli olması gerekmektedir¹⁴⁸.

Yargıtay bir kararında: "*Cumayeri Asliye Ceza Mahkemesi her ne kadar Yönetmelikte belirtilen iddianamenin değerlendirilmesi defterine kayıt yapma ve iddianamenin kabul veya reddine ilişkin karar düzenleme gereklerine uymamış ise de, iddianameyi inceleyen mahkemenin doğrudan duruşma açarak işin esasına girmek sureti ile hüküm kurması karşısında, zımnem de olsa iddianamenin kabulüne karar*

---

¹⁴⁵ Gültekin, s.239.

¹⁴⁶ "İddianamenin mahkemeye verilmesi ile kamu davasının açılması gerektiği, fakat son soruşturmaya geçmek için iddianamenin kabulü kararının, son soruşturmanın açılması kararı halini alması gerektiğini" savunan görüş için bkz. Yenisey / Nuhoglu, s.704.

¹⁴⁷ Aynı yönde görüş için bkz. Centel / Zafer, s.534.

¹⁴⁸ Kunter / Yenisey/ Nuhoglu, s.1125.

vermiş bulunduğu anlaşılmaktadır.” demek sureti ile iddianamenin zımmen kabulüne ilişkin görüşünü bu şekilde açıklamıştır¹⁴⁹.

---

¹⁴⁹ Y.4.C.D. 2008/7404 E., 2008/16991 K., 17.09.2008 T. Ayrıca bkz. Yener Ünver/Hakan Hakeri, II, s.39.

İKİNCİ BÖLÜM İDDİANAMENİN İADESİ

1. KAVRAM

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun en temel yeniliklerinden bir tanesi de, kamu davası açılmazdan evvel, yetersiz ve hatalı düzenlenen iddianamelerin, Cumhuriyet başsavcılığına, hataların düzeltilmesi ve eksikliklerin giderilmesi amacı ile geri gönderilmesi manasına gelen *iddianamenin iadesi* kurumudur¹⁵⁰. İddianamenin iadesi her şeyden evvel bir mahkeme kararı ile olur. Yargıtayın da, iddianamenin iadesinin toplu mahkemelerde heyet tarafından yapılacağı yönünde kararı bulunmaktadır¹⁵¹. İadeye, kendisine hitap edilip iddianame düzenlenen mahkeme karar verecektir. Mahkeme/hâkimin kontrolünden geçip, onayını almayan iddianame kamu davasını açamayacaktır¹⁵². İddianamenin iadesi kurumu ile iddianamelerin, hâkimlik güvencesine sahip, muhakemeye katılan bir süje tarafından denetlenmesi arzulanmıştır¹⁵³.

1412 Sayılı CMUK döneminde birçok defa kanun değiştirilmek istenmiş fakat 5271 sayılı CMK'nın kabulüne kadar bu mümkün olamamıştır. İşte bu değişiklik çabalarından bir tanesi de 1999 tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısıdır. Bu tasarıda da eksik ve/veya hatalı iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığına iade edilmesi gerektiği düşünülmüş ve bu yönde "İddianamenin İadesi" ve İddianamenin Reddi" kurumları düzenlenmişti¹⁵⁴. 2002 Tasarısında ise iddianamedeki eksikliklerin giderilmesi ve hataların düzeltilmesi için mahkemesine, "iddianameyi düzeltmek için

---

¹⁵⁰ Aydın, s.381; Meraklı Serkan, İddianamenin İadesi Kurumunun Ceza Muhakemesi Kanunu Bakımından Değerlendirmesi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:15, Özel Sayı, 2013, ss.1595-1652 (Basım Yılı 2014); Karakurt Ahu, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 82, 2009, ss.170-200; Tanrıku M. Sezgin, Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü-İadesi-Tebliğ, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 64, 2006, ss.70-114.

¹⁵¹ Y.6.C.D. 2008/26292 E., 2010/9861 K., 17.06.2010 T.

¹⁵² Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1123; Yenisey / Nuhoğlu, s.704; Centel / Zafer, s.536; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.485; Ünver / Hakeri, II, s.37; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, s.539; Öztürk / Erdem, s.640; Soyarslan, s.368; Yurtcan, a.g.e, s.694; Çolak / Taşkın, s.855; Noyan, s.645.

¹⁵³ Evik Vesile Sonay, İddianamenin İadesi, **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı**, 1.Bası, Cilt II, ss.813, Ankara, 2008, s.814.

¹⁵⁴ Centel / Zafer, s.532; Gültekin, s.309.

geri çevirme” veya “reddetme” yetkisi verilmişti¹⁵⁵. Son olarak tasarı yasalaştığında her iki kurumun birleştirildiği ve iddianamenin iadesi başlığı altında düzenlendiği görülmektedir. 5237 sayılı CMK yürürlüğe girmeden, 5353 sayılı yasanın 27’nci maddesi ile değişiklik yapılmış ve iddianamenin iadesini¹⁵⁶ düzenleyen 174’ncü madde bu günkü halini almıştır.

İddianamenin İadesi Kurumun ceza muhakemesinin; “*davasız yargılama olmaz ilkesi*”, “*adil yargılanma hakkı*”, “*araştırma mecburiyeti ilkesi*”, “*maddi gerçeğin re’sen araştırılması ilkesi*”, “*makul sürede yargılanma hakkı (duruşmaya ara vermeme ilkesi)*”, ilkeleri ile doğrudan irtibatı bulunmaktadır.

Davasız Yargılama Olmaz İlkesi Yönünden; Cumhuriyet savcısı başlangıç şüphesi üzerine başlattığı soruşturmasında, mevcut tüm delilleri toplayacak, şüpheli (ler) hakkındaki iddiaları somutlaştıracak, yer, zaman bildirimini yapacak, kimin kime karşı ne eylemi olduysa duraksamaya yer olmayacak mahiyette bildirecektir. İddianameyi tebliğ alan sanık, ne ile suçlandığını somut olarak görecektir ve buna göre savunmasını hazırlayabilecektir. İddianın somutlaştırılarak mevcut delillerle ilişkilendirilmesi ve bu şekilde bir belirtimde bulunulması, CMK’nın 170/1’nci maddesinde düzenlenen yeterli şüphe oluşturacak delil mevcudiyeti düzenlemesi ile CMK’nın 225/1’nci maddesinde düzenlenen hükmün ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verileceği düzenlemeleri, *davasız yargılama olmaz ilkesine* işaret etmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcının, yeterince somutlaştırmadığı, failin ve/veya fiilin belirlenmediği iddianame, mahkemece iade edilebileceğinden, iddianamenin iadesi kurumu ile birlikte bu ilke de korunmaya çalışılmıştır. Davasız yargılama olmaz ilkesi, etkisini, hem asıl hem de tali ceza davaları bakımından gösterecek olup, zorunlu temyiz gibi istisnaları da bulunmaktadır¹⁵⁷.

Adil Yargılama Hakkı (ilkesi) bakımından; “Adil yargılanma hakkı, yargılamaya ilişkin usul ilkelerini belirleyerek, nesnel bir yargılama sonucunda adil bir karara varmayı güvence altına alarak hukuk devletinin temel unsurunu oluşturmaktadır.”¹⁵⁸

¹⁵⁵ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1123; Gültekin, s.309.

¹⁵⁶ İade için önce kabul gerektiği, kabul edilmemiş bir şeyin iade olamayacağı dolayısı ile iddianamenin iadesi tabiri yerine iddianamenin reddi olması gerektiğini savunan görüş için bkz. Özar Süleyman, İddianamenin İadesi Tespitler, Sorunlar ve Öneriler, **Adalet Dergisi**, 28.Sayı, Ankara, Mayıs 2007, ss.323-340.

¹⁵⁷ Yenisey, Polis, s.263.

¹⁵⁸ İnceoğlu Sibel, Adil Yargılanma Hakkı, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme**, Ed. Sibel İnceoğlu, 1.Bası, Ankara

Adil yargılanma hakkı ve alt başlıkları¹⁵⁹ AİHS m. 6, Anayasa m.5, 6, 13, 14, 15, 36, 37, 38, 39, 40, 125, 138, 139, 140, 141, 142, 148, 155 ile yansımaları diğer kanunlarda düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkı muhakemenin tüm aşamalarını ilgilendiren bir ilke olduğu için soruşturma aşaması ile de doğrudan bağlantılıdır. CMK'nın 170/1'nci maddesinde iddianamenin unsurları gösterilirken bunlardan belki en önemlisi; iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphe kriterinin aranmasıdır. Cumhuriyet savcısı topladığı delilleri ve fiilin suç olup olmadığını¹⁶⁰ takdir edecek ve bu deliller, eldeki şüphelinin, soruşturmaya konu suçu işlediği yönünde mahkûm olma ihtimalini gösteriyorsa, yani eldeki deliller yeterli şüpheyi temellendiriyorsa, iddianame düzenlenebilecektir. Cumhuriyet savcısı delilleri toplarken şüphelinin hem lehine hem aleyhine tüm delilleri toplaya özen gösterecektir. Ayrıca düzenlenen iddianamede, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil lehine olan hususlar da gösterilecektir. Bu sayılan ilkelere aykırı düzenlenmiş iddianamenin iade edilebileceği için kurum, aynı zamanda *adil yargılanma hakkını* teminat altına almayı da amaçlamaktadır.

Araştırma Mecburiyeti ve Maddi Gerçeğin Re'sen Araştırılması İlkesi Bakımından; Cumhuriyet savcısının, suç işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez, kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayacağını düzenleyen CMK'nın 160/1'nci maddesi ile her türlü araştırmayı yapması gerektiğini gösteren 160/2'nci maddesi, bu ilkeler ile ilişkili olup, Cumhuriyet savcısının araştırma yapmadan düzenleyeceği iddianame iade edilebileceği için, iddianamenin iadesi kurumu, bu ilkeleri korumaya dönük yaptırımları da içermektedir.

Makul Sürede Yargılanma Hakkı (Duruşmaya Ara Vermeme İlkesi) Bakımından; CMK'nın genel amacı, delil toplama işinin soruşturma aşamasında tamamlanması ile kovuşturma aşamasının delil toplama ile uğraşmaması ve duruşmaların tek, mümkün olmadığı takdirde birbirini izleyen celselerle süratli bir şekilde sonlandırılmasıdır. Mevcut olup da toplanmayan delilin sübuta etkisi varsa iddianame iade

---

(Yazarlar: Sibel İnceoğlu/Oya Boyar/Ulaş Karan/Olgun Akbulut/Gülay Arslan Öncü/Lami Bertan Tokozlu), s.209.

¹⁵⁹ Alt başlıklar olarak; Mahkemeye Başvuru Hakkı, Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkı, Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkı, Masumiyet Karinesi, Suç İsnat edilen kişinin Asgari Hakları, Aleni Yargılanma Hakkı, Makul Sürede Yargılanma Hakkı olarak düşünülebilir.

¹⁶⁰ Birtek, s.976.

edilebileceğinden, iddianamenin iadesi kurumu bu yönü ile de bu ilkeye hizmet etmektedir.

*Yenisey*¹⁶¹; İddianamenin iadesi ve uzlaşma kurumlarının yeni ceza muhakemesi sisteminin emniyet supapları olduğunu belirtmektedir.

İddianamesinin iade olma ihtimali bulunan Cumhuriyet savcısı, soruşturmada daha dikkatli davranıp, delillerin toplanması ve toplatılmasında titizlenecek, eksiksiz ve hatasız bir soruşturma yapmaya çalışacak ve iddianamesini de bu düstur içerisinde yazmaya gayret edecektir¹⁶².

2. AMAÇ

2.1 GENEL OLARAK

Genel olarak iddianamenin iadesi kurumunun düzenlenme amacının, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde yaşanmış olumsuz tecrübelerle karşı bir tedbir olarak¹⁶³, uygulamada görülen aksaklıklara ve hak ihlallerine çözüm olabileceği söylenebilir. Öyle ki, bu kanun döneminde, soruşturma evresinde delillerin tespit edilerek toplanmasında yeterli seviyede olunmadığı, yeterli şüphe elde edilmeden basit şüphe ile iddianamelerin tanzim edildiği, iddianamenin içeriğinde bulunması gereken unsurlara yer verilmediği, bazı soruşturmalarda şüpheli (sanık) haklarının ihlal edildiği, kovuşturma evresinin istenen hızda olmadığı ve adaletin geç tesis edildiği geçmiş dönemler düşünüldüğünde, ceza muhakememiz bakımından iddianamenin iade olanağının değeri oldukça iyi anlaşılacaktır¹⁶⁴. Cumhuriyet savcısının yaptığı soruşturmayı kabul ettirme endişesi ile daha özenli davranmaya yönlendirilmesi, kimi durumların kamu davasına konu olmadan, bir nevi çözüme kavuşturulması isteği ile kamu davasına konu olacaksa, davanın kısa sürmesi endişeleri genel olarak iddianamenin iadesi kurumunun düzenlenme amaçları olabilir.

---

¹⁶¹ Yenisey a.g.tebliğ, ss.15-16.

¹⁶² Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Sayılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.540; Öztürk / Erdem, s.641.

¹⁶³ Meraklı, s.1595.

¹⁶⁴Karakurt, s.170; Gökçen Ahmet, "Kolluğun Soruşturma Evresindeki Görev ve Yetkileri", **Avrupa'da ve Türkiye'de Kolluk-Adalet İlişkileri**, Editör: Araş. Gör. Burcu Ertem, Ankara 2006, s. 73.

Soruşturma evresinde “takip, soruşturma-araştırma ve ayıklama”¹⁶⁵ olarak adlandırılabilir üç işlev bulunmaktadır ki bunlar kendisinden sonra gelen kovuşturma evresine hazırlık yaparlar¹⁶⁶. İddianamenin iadesi kurumu ile bir nevi soruşturma evresi için öngörülen bu işlevlerin yerine getirilip getirilmediği denetlenmek istenmektedir.

İddianamenin iadesi kurumun genel amaçlarından iki tanesi; Cumhuriyet savcısını, eksiksiz bir soruşturmaya zorlamak ve yersiz ve dayanaksız suç isnat etmemesini sağlamak olarak söylenebilir¹⁶⁷.

Bu kapsamda CMK henüz yürürlüğe girmeden, kanunda, iddianamenin iadesi kurumuyla ilgili 5353 sayılı yasa ile değişiklik yapılmış ve değişikliğin gerekçeleri de açıklanmıştır. Gerekçeye ilerleyen bölümlerde yer geldikçe değinilecektir.

2.2 FİLTRE (ELEME) FONKSİYONU

5271 Sayılı CMK ile düzenlenen iddianamenin iadesi kurumunun temel amaçlarından bir tanesinin, etkin bir savcılık kurumu oluşturmakla, soruşturma aşamasının çoğu zaman ilk basamağı olan kolluğa yapılan müracaatlar ile doğrudan savcılığa yapılan müracaatlarda bir eliminasyon işlemi yapıp, tabiri caiz ise, her önüne gelen olay mahkeme önüne taşınmayarak filtre fonksiyonun gerçekleşmesi olduğu söylenebilir¹⁶⁸.

Bilindiği üzere, soruşturma aşaması gizlidir. Kovuşturma aşaması ile alenidir. Soruşturmadan, kovuşturmaya geçiş ise iddianamenin kabulü kararı ile olmaktadır. Buna göre, yetersiz iddialarla, tam teşekküllü olarak düzenlenmemiş, somut bir isnada yer verilmeyen iddianamelerle, iade kurumunun olması ile kamu davası açılmayacak, şüphelinin lekelenmeme hakkı zedelenmeyecek¹⁶⁹, en azından aleni olan kamu davası kısa sürecek ve karar hızla verilecektir.

Ceza muhakemesi sistemimizde, görülen aksaklıklar, yeni CMK ile giderilmeye çalışılmış, bunlardan bir tanesi de yetersiz, gerekçesiz, kimi zaman aslında suç bile

¹⁶⁵ Pradel Jean, **Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza usulü-İSİSC Kolokyumlarının Senez Raporu**, Çev.:Sulhi Dönmezer, İstanbul, 2000, s.1.

¹⁶⁶ Ertem, s.185.

¹⁶⁷ Ertem, s.183.

¹⁶⁸ Aydın, s.383; Güçlü Kahraman, s.129.

¹⁶⁹ Centel / Zafer, s.532; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, s.474; Meraklı, s.1602; Ertem, s.183.

olmayan fiillerden dolayı insanların sanık yapılarak¹⁷⁰, uzun yargılamalara tabi tutulması olarak görülmüş ve bunun önüne geçilmek istenmiştir. İddianamenin iadesi kurumunun kabulü düşüncelerinden bir tanesi de bu amaçladır. İade kurumunun varlığını bilen Cumhuriyet savcısı, her soruşturmaya kayıt edilen olayı, iddianameye konu etmeyecek, mahkûmiyet oranı beraat oranından daha düşük olan olaylarda kendisi Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verecek, bu hali ile mahkemelerin kronikleşmiş iş yükü artmayacak, mahkemeler kendilerine kalan değerli geniş zamanlarla daha verimli ve daha seri yargılamalar yapabilecek ve dolayısı ile kişilerin lekelenmeme haklarına zarar verilmeyecektir. Buradaki sürat ve serilik acelecilik manasına gelmemektedir. Önemli olan kısa süreler içerisinde en doğru kararların verilebilmesidir¹⁷¹.

5271 sayılı CMK'da 5353 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, 171'nci maddeye yapılan ekleme gerekçesi olarak şu husus vurgulanmıştır: *“Ceza Muhakemesi Kanununun temel amacı yargılamanın, adil yargılama ilkesine tam sadık kalınarak sür'atlendirilmesi ve kovuşturmanın duruşmadan duruşmaya sürüklenmesini ve böylece parçalı adaleti önlemek olduğundan ve bu amaca ulaşmanın bir çaresi de ceza adalet sistemini, olanak ölçüsünde boşaltmak, soruşturma evresindeki filtreyi etkinleştirmek olduğundan değişik hükümler getirilmiş ve bunlardan önemli birisini de bu madde oluşturmuştur”*. Gerekçede bahsi geçen parçalı adalet AİHS'in adil yargılanma hakkına aykırı bir durumdur¹⁷². Gerçektende muhakeme konusu olan uyuşmazlığın mahkeme önünde, duruşmadan duruşmaya atılması ile AİHS 6.madde içerisinde bulunan makul sürede yargılanma hakkını zedelediği verildiği söylenebilecektir.

Yargıtay'da bir kararında¹⁷³ Cumhuriyet savcılarının yaptıkları soruşturmayı filtreleyip, beraatla sonuçlanacağını düşündüğü soruşturmaları mahkeme önüne taşımamaları gerektiğine vurgu yapmıştır.

---

¹⁷⁰ Karakurt, s.172.

¹⁷¹ Tören Yücel, Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (YCMK) Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin -de facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 57, 2005, ss.29-61, s.36. (Kısaltması a.g.m).

¹⁷² Aydın, s.382.

¹⁷³ Y.13.C.D. 2011/27923 E., 2012/2008 K., 02.02.2012 T. Aynı bölümlerin bulunduğu diğer kararlar için bkz. Y.8.C.D. 2013/1699 E., 2013/8511 K., 14.03.2013 T.; Y.6.C.D. 2013/13460 E., 2013/12576 K., 28.05.2013 T.; Y.2.C.D. 2013/17694 E., 2013/17281 K., 26.06.2013 T.; Y.15.C.D. 2013/33204 E., 2014/2705 K., 17.02.2014 T.

2.3 YETERSİZ İDDİANAMELERİN ÖNÜNE GEÇİLME DÜŞÜNCESİ

İddianamenin iadesi kurumunun mevzuat içerisinde yer almasının ana gayelerinden bir tanesi de Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılacak soruşturma sonucunda yetersiz iddianame hazırlanmama düşüncesidir. Yetersiz iddianamenin bir adım gerisinde yetersiz soruşturma bulunmaktadır. Gerçekten de doğru, gerekli ve yeterli bir iddianame ancak etkin, adil ve hızlı bir soruşturma sonunda düzenlenebilir. Kolluktan gelen fezlekenin isim değiştirilip, başlığının iddianame yapıp bu iddianame sonucunda gereksiz kamu davlarına sebebiyet verilmemesi kurumun ana kabul gerekçelerindedir¹⁷⁴.

Yetersiz soruşturma¹⁷⁵, uygulamada Yargıtay'ın en çok kullandığı bozma gerekçelerdendir. Bu bakımdan hâkim, iddianame değerlendirme aşamasında bu yönde de inceleme yapacak ve eksik delil yönünden (sübuta etki edeceği mutlak bir delil) iddianameyi iade edebilecek ve böylece ilerde kararının Yargıtay tarafından eksik soruşturma gerekçesiyle bozulmasının önüne geçecektir. Hali ile bu durumda yargılamanın kısılalığına ve dolayısı ile adil yargılanma hakkına etki edecektir.

Kurumla beraber, şüpheli hakkında toplanan delillerin sadece sıra ile gösterildiği değil, delillerle olaylar arasında ilişkilendirmenin tam yapıldığı, şüphelinin lehine ve aleyhine tüm hususların toplanıp iddianamede gösterildiği, tam ve eksiksiz bir iddianame mahkemeye sunulacaktır¹⁷⁶. Aksi durum iddianamenin iadesi sebebi olacaktır.

5353 sayılı yasanın gerekçesinde bu duruma şu şekilde değinilmiştir: *“İddianamenin, hukuken geçerli ve yeterli delillerin toplanmasından ve dava açma koşullarının gerçekleşmesinden sonra, tüm yönleriyle doğru ve eksiksiz olarak mahkemeye verilmesi gerekmektedir.”*

Yeterli delil bulunmadan veya toplanmadan, âdeta delilsiz davanın açılmış olması ve bunun sonucu olarak mahkemenin soruşturma yapmak zorunluluğunda kalacağına anlaşılması halinde, iddianame iade edilebilecektir.

¹⁷⁴ Meraklı, s.1601.

¹⁷⁵ Yetersiz soruşturma nedeni ile Yargıtay'ın bozma yaptığı bazı örnek kararlar için bkz. Y.22.C.D.2015/7206 E., 2015/7249 K., 16.11.2015 T.; Y.6.C.D. 2012/14099 E., 2015/1133 K., 05.02.2015 T.; Y.4.C.D. 2012/26707 E., 2013/20748 K., 01.07.2013 T.; Y.3.C.D. 2011/28681 E., 2012/14355 K., 09.04.2012 T.; Y.1.C.D. 2008/1078 E., 2008/7246 K., 12.11.2008 T.

¹⁷⁶ Şahin, a.g.e, s.115; Meraklı, s.1601.

2.4 KOVUŞTURMA EVRESİNİ SÜRATLENDİRME DÜŞÜNCESİ VE ADİL YARGILANMA HAKKININ ZEDELENMEME DÜŞÜNCESİ

AIHS'in 6'ncı maddesi olan Adil Yargılanma Hakkı'nın alt başlıklarından bir tanesi de makul sürede yargılanma hakkıdır. Makul sürede yargılanma hakkı medeni haklarla ilgili uyuşmazlıkların yanında, suç isnadının karara bağlanması süresi içinde ön görülmüştür¹⁷⁷. AIHM, *Stogmüller ve Austria* kararında¹⁷⁸, makul sürede yargılamaya ilişkin devletlere yüklenen görevin amacını: “*Bütün hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, bu kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak; özellikle ceza davalarında, suçlanan kişinin, uzun süre davasının nasıl sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasını önlemektir.*” şeklinde tarif etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasa'sının 141/4'üncü maddesinde ise: “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” denilmek sureti ile makul sürede yargılanma hakkından bahsedilmiştir. Bu düzenlemeler ışığında ceza muhakemesinin soruşturma aşamasında, mevcut tüm deliller toplanacak, iddianame ile birlikte mahkemeye sunulacak, mahkeme sadece yargılama faaliyeti ile ilgilenip, delil toplamakla süre kaybetmeyeceği için, kovuşturma aşaması süratle geçilecektir. Bu bakımdan yukarıdaki başlıkta da değinildiği üzere eksik delile dayanan iddianame, iade edilebilecektir. Makul süreden ne anlaşılması gerektiği, hangi sürelerin makul olduğu, hangilerinin makul olmadığı, davanın özellikleri çerçevesinde her olayda kendi penceresinden değerlendirilecektir. AIHM genel olarak üç ölçütte konuyu ele alıp değerlendirmektedir. Bunlar; davanın karmaşıklığı, başvuru tutumu ve yetkili mercilerin tutumudur¹⁷⁹. Her ne kadar AIHS 6/1'nci maddede, “yargı yeri” demek sureti ile adil yargılanmanın, hukukumuzdaki yargı yeri olan mahkemeleri ilgilendiren bir kavram olduğu düşünülse ve AIHM tarafından sürenin suçlamanın yapılması ile başlayacağına yönelik kararlar¹⁸⁰ bulunsa da soruşturma aşamasında, yani, kovuşturma

¹⁷⁷ İnceoğlu, s.277.

¹⁷⁸ Başvuru No:1602/62, 10.11.1969, <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57582>, (erişim tarihi:27.04.2016), İngilizceden çeviri için bkz. İnceoğlu, s.277.

¹⁷⁹ Mole Nuala / Harby Catharina, Adil Yargılanma Hakkı, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz**, 2.Bası, İnsan Hakları El Kitapları, No.3 Kasım, 2003, Ankara, s.22; İnceoğlu, ss.278-279; Örnek AIHM Kararı için bkz. Buchholz v. Germany, Başvuru No:7759/77, Tarih:06.05.1981.

¹⁸⁰ Scopelliti v. İtalya, Başvuru No:1551/899, Tarih:23.11.1993, HUDOC Karar Sorgulama, <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57859>, (erişim tarihi:27.04.2016) ayrıca bkz. Mole / Harby, s.22.

aşaması öncesi itham sürecini de kapsadığı söylenebilir¹⁸¹. Bu konuda *Dutertre*¹⁸², 6'ncı maddenin 1'nci fıkrasında teminat altına alınan hakkın, konu mahkemenin önüne gelmeden işlemeye başlayacağını belirtmiş ve Magee v. Birleşik Krallık davasından (6 Haziran 2000, Başvuru No. 28135/95, paragraf 41) şu alıntıyı yapmıştır:

“[...] ceza davalarında, 6. Madde'nin esas amacı her ne kadar “yöneltilen suçlama” hakkında karar vermeye yetkili bir “mahkemede” âdil yargılanmayı sağlamak ise de bu, 6. Madde'nin yargılama öncesi takibatta hiç uygulanmayacağı anlamına gelmez. Dolayısıyla, 6. Madde ve özellikle de 3. fıkrası dava henüz açılmadan önce de geçerlidir, zira başta bu hükümlere uyulmazsa yargılamanın hakkaniyeti ciddi şekilde olumsuz etkilenebilir (bkz. Imbrioscia–İsviçre davası, 24 Kasım 1993 tarihli karar, Seri A No. 275, s. 13, paragraf 36).”

Dolayısı ile kovuşturma aşamasının süratle yapılması öngörülürken, soruşturma aşamasının süreye tabi olmadan yapılması beklenemeyecektir. Aradaki fark, delil toplamanın soruşturma aşamasında yapılacağı, işin özelliği gereği muhakeme uzun sürecekse, uzun olan kısmının soruşturma kısmı olması gerektiğidir. Çünkü makul sürede yargılanma hakkı kavramındaki makul süre, asıl kovuşturma aşaması için geçerlidir. Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, şüphelinin leh ve aleyhine olan tüm delilleri toplayacak, şüpheliye isnat edilen eylem ile delilleri ilişkilendirerek yazdığı, CMK'nın 170'nci maddesinde belirtilen şartları taşıyan iddianamesini, mahkemeye sunacak, böylece, aleni olan kovuşturma aşaması mümkün olan en hızlı şekilde gerçekleştirilecek ve bu şekilde maddi gerçek ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Böylelikle adil yargılanma hakkına da zarar verilmemiş olacaktır. Aksi davranan Cumhuriyet savcısının iddianamesi ise inceleme ve değerlendirme yapan hâkim/mahkeme tarafından iade edilebilecektir.

5353 sayılı yasanın gerekçesinde de bu durum: *“Kamu davasının tek veya zorunlu olduğunda birbirini izleyen oturumlarda ve mümkünse bir günde sonuçlandırılmasını gerçekleştirebilmek amacıyla; iddianamenin, hukuken geçerli ve yeterli delillerin toplanmasından ve dava açma koşullarının gerçekleşmesinden sonra, tüm yönleriyle doğru ve eksiksiz olarak mahkemeye verilmesi gerekmektedir.”* denilmek sureti ile açıklanmaya çalışılmıştır.

¹⁸¹ Mole / Harby, s.22; Tanrıku, s.73.

¹⁸² Dutertre Gilles, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarından Alıntılar (Türkçe Çeviri)*, 2005, s.223.

Bu durumlar karşısında soruşturma, soruşturma aşamasında yapılması gerekip de yapılmayan ve kovuşturma aşamasında bu eksikliklerin tamamlanması ile hem süre kaybedilmesi hem de, itham edecek merci ile karar verecek merciin birleşme ihtimalini önlemek amacı ile CMK'da yapılan düzenlemelerden bir tanesi de iade kurumu olmuştur¹⁸³.

Yeterli delil bulunmadan veya toplanmadan âdeta delilsiz davanın açılmış olması ve bunun sonucu olarak mahkemenin soruşturma yapmak zorunluluğunda kalacağına anlaşılması halinde iddianame iade edilebilecektir.

3. İDDİANAMENİN İADE SEBEPLERİ

3.1 GENEL OLARAK

CMK'nın 174'ncü maddesinde düzenlenen iddianamenin iadesi kurumunda, maddesin sistematığı açısından iade sebeplerinin üç başlık altında toplanmış olduğu söylenebilecektir. Bunlar; 170'inci maddeye aykırı düzenleme yönünden iade, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianame yönünden iade ve nihayet ön ödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianame yönünden iade durumlarıdır. Dolayısı ile kanunda iade sebepleri bu üç başlıkla sınırlandırıldığı, diğer bir tabir ile tahdidi¹⁸⁴ olduğu için bu sebepler dışında eksik veya hatalı yönleri bulunduğu düşünülen iddianame iade edilemeyecektir¹⁸⁵. Öte yandan iade kurumundan söz edebilmek için ön şartın da ortada Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenmiş bir iddianame olması gerekliliğidir¹⁸⁶. Cumhuriyet savcısının mahkemeye sunduğu talep içeren her yazı iddianame niteliğinde olmadığı için, bu yazılar iddianamenin konusunu da oluşturamayacaktır. Örneğin emanet eşyalarının tasfiyesi ile ilgili talepler ve başlı

---

¹⁸³ Yurtcan, s.694; Öztürk / Erdem, s.641; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.536; Centel / Zafer, s.532; Şahin, a.g.e, s.115; Toroslu / Feyzioğlu, s.276; Yenidünya, s.18; Evik, s.814; Erol, s.1105; Noyan, s.644; Çolak / Taşkın, s.855; Gültekin, s.305; Meraklı, s.1599; Tanrıku, s.79; Tırtır Mustafa, İddianamenin İadesi, **Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı**, İstanbul, 2007 s.600.

¹⁸⁴ Ünver / Hakeri, II, s.40.

¹⁸⁵ Yargıtay'da iade sebeplerinin sınırlı sayıda olduğu görüşündedir. Örnek karar için bkz. Y.4.C.D. 2010/3200 E., 2010/5533 K., 29.03.2010 T.

¹⁸⁶ Karakurt, s.178.

başına müsadere talepleri iddianame olmadığı için iadenin konusunu da oluşturamayacaklardır. Yargıtay da bu görüştedir¹⁸⁷.

3.2 CMK’NIN 170’İNCİ MADDESİNE AYKIRILIK SEBEBİ İLE İADE

3.2.1 Yeterli Şüpheye Ulaşılmadan Düzenlenen İddianame Yönünden İade

Cumhuriyet savcısının, CMK’nın 160/1’nci maddesine göre, suç işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez, işin gerçeğini araştıracağı, burada *suç işlendiği izlenimini veren halden* doktrin ve uygulamada başlangıç şüphesinin anlaşılacağı, soruşturma başlatmak için yeterli olan bu durumun iddianame tanzimi için yeterli olmadığı, iddianame düzenlenebilmesi için CMK’nın 170/2’nci maddesine göre toplanan delillerin suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe oluşturması gerektiği yukarıdaki bölümlerde belirtilmiştir. Yine her ne kadar aksi düşünceler olsa da Cumhuriyet savcısının delilleri değerlendirme yetkisi olduğu Yargıtay tarafından da kabul edildiğine değinilmiştir. Buna göre, iddianameyi inceleyip değerlendirmekle yetkili olan hâkim/mahkeme iddianame ile birlikte verilen delillerden yeterli şüpheye ulaşılmadan iddianame tanzim edildiği düşüncesine sahip olursa, iddianameyi iade edebilecektir. 174’üncü maddenin 5353 sayılı kanun ile değişiklik öncesi halinde 170’inci maddedeki unsurları içermediği tespit edilen iddianamenin iadesinden bahsedilmekteydi. Dolayısı ile burada yeterli şüphenin unsur olup olmadığı tartışılmaktaydı, fakat 5353 sayılı yasa ile değişiklik sonrası 170’inci maddenin tamamına atıf yapıldığı için bu tartışma konusuz kalmıştır¹⁸⁸. Yine bu iade sebebi ile ilgili olarak doktrinde hâkimin kabul ettiği iddianamede mahkemenin/hâkimin suçun sübutu için yeterli delil olduğu görüşüne ulaştığı, dolayısı ile ihsas-ı rey durumunun gündeme geleceği tartışılmaktadır¹⁸⁹. Her ne kadar aşağıda belirtildiği gibi ihsas-ı rey

¹⁸⁷ Yargıtay; müsadereye ilişkin talep yazısının, bir şüpheli hakkında düzenlenmiş iddianame niteliğinde olmadığından iade konusu olamayacağı görüşündedir. Y.4.C.D. 2005/12894 E., 2006/9686 K., 19.04.2006 T.; Y.8.C.D. 2016/4663 E., 2006/4970 K., 05.06.2006 T.

¹⁸⁸ Aynı yönde görüş için bkz. Öztürk / Erdem, s.647; Karakurt, s.179; Meraklı, ss.1205-1210.

¹⁸⁹ Feyzioğlu, ss.32-33, Ayrıca *Feyzioğlu*, kamu davası için yeterli şüphe olup olmadığı yönünde denetim yargılama makamına yaptırılmak isteniyorsa, bu denetimin yargılamayı yapacak olan hâkimden başkasına yaptırılabilirliğini önermektedir; Süleyman Özar, a.g.m, s. 333, *Özar*, Yeterli şüphe olmadığı bahisle iddianameyi iade eden veya yeterli şüpheli bulup kabul eden hâkimin maddi mesele ile duruşmadan önce temasa geçtiğini, bu nedenle ihsas-ı rey yaptığını ifade etmektedir. *Centel/Zafer* de, iddianameyi kabul edip kamu davasının açılmasına karar veren hâkim ile uyumsuzluğu karara bağlayacak hâkimin aynı olmasının hâkimin taraflı olabileceği sorununu gündeme getirebileceğinden, ara mahkemenin delil araştırma yetkisi de olan ayrı bir yargılama makamınca yaptırılabilirliği, böyle bir düzenlemenin yerinde olacağını savunmaktadır. Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e, s.537; *Ertem* ise, yeterli şüphe yönünden ikinci bir inceleme ve denetleme yaptırılmasının olumlu bir gelişme olduğunu ve fakat bu denetimi esas

yönünde görüşler bulunsa da, CMK'nın sisteminin büyük ölçüde şüphenin dereceleri üzerine bina edildiği, soruşturma aşamasında, hâkim tarafından verilen diğer bazı koruma tedbirleri için de çeşitli şüphe dereceleri arandığı, bu defa bu tedbirlere karar veren hâkimler için de ihsas-ı reyde bulunduğu savunulması gerektiği, kaldı ki hükmün şüpheden arî verilmesi gerektiği, şüphenin muhakemenin temel şartı olduğu, iddianamenin iadesindeki filtre fonksiyonunun uygulanabilmesi için düzenlemenin yerinde olduğu görüşleri de bulunmaktadır¹⁹⁰.

Hâkim, yeterli şüpheyi denetlerken, yeterli şüpheye delillerin değerlendirmesinden ulaşılabileceği için yeterli delilin de olup olmadığına bakması gerektiğini düşünmekteyiz¹⁹¹. Mahkemenin iddianameye şeklen bakmasıyla, yapılacak ek bir soruşturma olduğunu anlaması durumunda iddianameyi iade edebilecektir¹⁹².

Suç olmayan bir eylemden dolayı düzenlenen iddianame, suç olmayacağı için suça ilişkin yeterli şüphe de olmaz mantık kuralı gereği iade edilebilecektir¹⁹³.

Yargıtay, yeterli delil olmadığı gerekçesi ile iddianamenin iade edilemeyeceği görüşündedir¹⁹⁴.

---

mahkemesinin yapmasının ön yargılılık hali yaratacağından hukuki güvenliği zedeleyebileceği görüşündedir; Ertem, s.203.

¹⁹⁰ Aynı yönde düşünceler için bkz. Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, ss.474-475; Karakurt, s.180.

¹⁹¹ Aynı yönde görüş için bkz. Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1124; Yenisey / Nuhoglu, s.698; CMK 174/2'nci maddesinde suçun hukuki nitelendirmesinden dolayı iddianame iade edilemeyeceği için mahkeme yeterli şüpheye ilişkin incelemesini şüphenin muhakeme hukukuna ilişkin unsurları bakımından yapacağı, dolayısı ile sadece yeterli delilin varlığını ve dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini incelenebileceği görüşü için bkz. Meraklı, s.1608; Şüphenin delillere dayanması gerektiği görüşü için bkz. Güçlü Kahraman, s.141; Polat Halil, **Teori ve Uygulama Cumhuriyet Savcısının El Kitabı**, 3.Bası, Ankara, 2012, s.646.

¹⁹² Yenisey, Adalet ve Kolluk, s.28.

¹⁹³ Meraklı, s.1609.

¹⁹⁴ "... Kamu davası açmanın temel koşulu, soruşturma evresinin sonunda toplanan kanıtlardan suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşmasıdır. Ayrıca iddianamenin reddine ilişkin nedenler yasada açıkça belirtilmiştir. Bu koşulların dışında, soruşturmanın etkinliği, eylemin nitelendirilmesi gibi konularda, başka bir anlatımla yerindelik açısından değerlendirme yapılarak iddianamenin reddi konusunda mahkemenin takdir hakkı bulunmadığının altı özellikle çizilmelidir... Sonuç olarak dosya kapsamından, kamu davasının açılması bağlamında yeterli şüphenin olduğu, yaralama eyleminin öldürmeye kalkışma suçunu oluşturduğuna ilişkin değerlendirmenin soruşturma makamının yetkine iliştiği, gecikmede sakınca bulunmadığından keşif yapılması hususunun esas mahkemesine ait olduğu, 6136 sayılı Yasaya aykırılık oluşturan eylemin uzlaşma kapsamında bulunmadığı gibi ileri sürülen diğer konuların da iddianamenin reddi nedenleri arasında sayılmadığı anlaşılmalı, iddianamenin reddine ilişkin Adıyaman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 21.09.2007 tarihli, 16-1381 sayılı kararına yönelik itirazın kabulü yerine reddine hükmeden, usul ve yasaya aykırı bulunan Adıyaman 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 24.09.2007 tarihli ve 2007/363 değişik iş sayılı kararının bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir." Y.1.C.D. 2008/429 E., 2008/108 K., 21.01.2008 T.

3.2.2 Görevli ve/veya Yetkili Mahkemeye Hitaben Düzenlenmemiş İddianame Yönünden İade

Cumhuriyet savcısının soruşturmasının sonucundan çıkan sonuç, iddianame düzenlemek yönünde ise, bu iddianamesini şüpheliye isnat edeceği suçu yargılamakla görevli (madde bakımından görev) ve yetkili (yer bakımından görev) mahkemeye hitapla düzenlemelidir. Aksi durumda iddianame CMK m 170/3'e aykırılık teşkil edeceği için mahkeme iddianameyi iade edebilecektir¹⁹⁵¹⁹⁶. 5353 sayılı yasanın gerekçesinde; “görevsizlik ve yetkisizlik konusunda iddianamede bariz çelişki ya da yanlışlık bulunması¹⁹⁷” denildiği için, görevsizlik ve yetkisizlik nedeni ile iade sebebini, açıkça, tartışmasız ve bariz bir şekilde hata halleri ile sınırlı tutmak gerekmektedir¹⁹⁸. İddianamede adı yazılı suç ve sevk maddesindeki (uygulanması istenen kanun maddesi) belirtmeye göre mahkeme görevsiz ise bu durumda iade kararı verilebilecektir¹⁹⁹. Buna karşın örneğin, Cumhuriyet savcısı, kasten adam yaralamak suçundan TCK m 86/1, 86/3-e, 87/1-d sevk maddeleri ile iddianame düzenlemiş ve görevli asliye ceza mahkemesine sunmuşsa, mahkeme şüpheliye isnat edilen suçun adam öldürmeye teşebbüs olabileceği, bu suçu yargılamakla görevli mahkemenin ağır ceza mahkemesi olacağı, dolayısı ile görevsiz olduğu gerekçesi ile iddianameyi iade edemeyecektir. CMK'nın 174/2'nci maddesinde açıkça suçun hukuki nitelendirmesi nedeni ile iddianamenin iade edilemeyeceği yazmaktadır. Buna göre adeta mahkemenin, savcıya senin yazdığın sevk maddelerini beğenmedim düşüncesi ile iddianameyi iade etmesi mümkün olmayacaktır²⁰⁰. Yargıtay da bu görüştedir²⁰¹. Hal böyle iken doktrinde, ara

¹⁹⁵ Yenisey / Nuhoglu, s.702.

¹⁹⁶ Doktrinde her ne kadar, iddianamede görevli ve yetkili mahkemenin hiç gösterilmemesinin de iade nedeni olduğu söylene de, bu görüşün isabetli olduğunu düşünmekle birlikte, böyle bir durumun UYAP sistemi ve CMK'nın 38/A maddesine göre teknik olarak mümkün olmadığını düşünmekteyiz. Bu görüş için bkz. Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.476.

¹⁹⁷ Keskin Kaylan'ın Adalet Komisyonunda beyan ettiği görüş: “Eğer dava yetkili mahkemeye taşınmamışsa, mahkeme iddianameyi kabul etmeden yetkili mahkemeye iade edecektir. Bu bakımdan Cumhuriyet savcısının kamu davasını açarken, iddianamenin iadesinde bütün bunları yapma ve düzeltme olanağı vardır.” Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, **Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1.Bası, Ankara, 2005, s.188.

¹⁹⁸ Karakurt, s.180; Yenidünya, s.14; Çolak / Taşkın, s.859.

¹⁹⁹ Şahin, a.g.e, s.116.

²⁰⁰ Şahin, a.g.e, s.116; Yenidünya, s.14; Evik, s.819; Gültekin, s.322; Çolak / Taşkın, s.859; Soyarslan, s.368; Erol, s.1106; Noyan, s.646.

²⁰¹ Y.11.C.D. 2006/3537 E., 2006/6679 K., 13.07.2006 T. “...5271 Sayılı Kanunun 174. maddesinde iddianamenin iade edilebilmesi için anılan maddedeki veya aynı Kanunun 170. maddesindeki unsurları taşımaması gerektiğinin belirtildiği, şüphelilerin üzerine atılı suçun vasfını tayin etme yetkisinin soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısına ait olduğu, mahkemenin ise belirtilen sevk maddeleri ile bağlı olmayıp iddianamede anlatılan eylemin niteliğini tayin ve takdirde serbest bulunduğu, keza 5271

muhakeme evresinde (iddianamenin değerlendirme aşaması) suçun hukuki nitelendirmesinin yanlış yapıldığını düşünen hâkime, iade hakkı tanınması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur²⁰². Ayrıca doktrinde görev nedeni ile iade durumlarında yargılamanın daha baştan uzayacağı, bu nedenle yapılacak bir düzenleme ile görev nedeni ile iade durumlarında Cumhuriyet savcısının itiraz etme hakkının kaldırılması gerektiğini savunan görüş²⁰³ bulunsa da görev hususunun kamu düzenine ilişkin bir husus olması, Cumhuriyet savcısının itiraz hakkının elinden alınmasının, soruşturmada savcının konumunu zayıflatacak olması, itham merci olmadan sadece mahkeme kararı ile görev yerinin belirlenmesinin adil yargılanma hakkını etkileyecek olması düşünceleri ile bu görüşe katılmamaktayız.

CMK'nın 6'ncı maddesinde 5560 sayılı yasa ile değişiklik öncesinde: iddianamenin kabulünden sonra, yargılamanın alt dereceli mahkemeye ait olduğu gerekçesi ile görevsizlik kararı verilemeyeceği düzenlemesi mevcuttu. Bundan dolayı da maddenin CMK'nın 174/1-a, 170/3 ve 174/2'nci maddesi ile çeliştiği, düşüncesi ile eleştirilmekteydi, fakat 5560 sayılı yasa ile madde: *“Duruşmada suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek, dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez”*. şeklinde değiştirilerek sorun giderilmeye çalışılmıştır. Bu değişiklikten sonra iddianamenin kabulünden sonra ve fakat duruşmadan önce mahkemece görevsizlik kararı verilebilecektir²⁰⁴.

5235 sayılı Adli Teşkilat Kanuna göre Cumhuriyet başsavcılığının yetkisi, yanında bulunduğu mahkemeye göre belirlenecektir. CMK'nın 18'inci maddesi hükmü gereğince, iddianame kabul edildikten sonra yetkisizlik kararı, sorgudan önce verilebilecektir. Dolayısı ile iddianamede bariz bir yetki hatası bulunmuyorsa, hâkim/mahkeme kendi görüşüne göre yetkisiz olduğu düşüncesinde ise yetkisizlik kararı veremeyecektir. Örneğin iddianamede suç yeri olarak Seydişehir gösteriliyor, anlatımdan da bariz bir şekilde suçun Çamardı İlçesinde işlendiği anlaşılıyor ise, Seydişehir Cumhuriyet başsavcılığınca Seydişehir Asliye Ceza Mahkemesi'ne düzenlenen iddianame, mahkemece iade edilebilecektir.

Sayı Kanununun 174/2. maddesine göre suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iade kararı verilemeyeceğinin belirtildiği...”.

²⁰² Bu görüşleri savunan yazarlar için bkz. Centel / Zafer, s.536; Feyzioğlu, s.33; Özar, s.335.

²⁰³ Tanrikulu, s. 81.

²⁰⁴ Karakurt, s.181; Evik, s.819.

Öte yandan iddianameyi görev ve yetki yönleri ile inceleyip, hata bulunduğu gerekçesi ile iade kararı verecek hâkimin, iddianameyi diğer yönleri ile de irdelemesi, CMK 174'üncü maddede yazılı diğer eksik ve hatalı yönleri de belirtmesi gerekecektir. Çünkü CMK'nın 174/4'üncü maddesinde ilk kararda belirtilmeyen sebeplerle yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemeyeceği belirtildiği için, görevli ve/veya yetkili mahkemeye gönderilen iade sonrası iddianameyi asıl görevli ve/veya yetkili mahkeme başka yönden iade edemeyecektir. Bu bakımdan ilk incelemeyi yapan hâkim/mahkemenin nasılsa iş bana kalmayacak düşüncesi ile hareket etmemesi, iddianamenin iadesi kurumunun düzenlenme ruhuna yakışır davranması gerekmektedir²⁰⁵.

Görev ve yetki hususları nedeni ile iddianamenin iadesi kararı yönünden Yargıtay; görev ve yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki olması halinde iddianamenin iadesinin mümkün olduğu, Cumhuriyet savcının hukuki nitelendirmesi ile mahkemenin hukuki nitelendirmesinin farklı olduğu durumlarda ise iddianamenin kabulünden sonra görevsizlik ve/veya yetkisizlik kararı verilebileceğinden bahisle iadenin mümkün olmadığı görüşündedir²⁰⁶. Yargıtay 11.Ceza Dairesi bir kararında²⁰⁷ ise; yetkisizlik nedeni ile iddianamenin iadesine karar veren ve bu karara itiraz üzerine ret kararı veren merci kararını haklı bulmuştur²⁰⁸. Yargıtay 7.Ceza Dairesi ise iddianamenin iadesi sebepleri arasında yetkisiz mahkemeye dava açılmak olmadığı bahisle yetkisizliği iade nedeni olarak kabul etmemektedir²⁰⁹.

²⁰⁵ Aydın, s.386.

²⁰⁶ Y.11.C.D. 2006/5263 E., 2006/8292 K., 18.10.2016 T.; Y.4.C.D.2006/6493 E., 2006/17331 K., 09.12.2006 T.; Y.6.C.D. 2006/17004 E., 2007/601 K., 29.01.2007 T.; Y.11.C.D. 2007/2636 E., 2007/3231 K., 10.05.2007 T.; Y.2.C.D. 2007/13387 E., 2007/11686 K. 20.09.2007 T.; Y.4.C.D. 2007/9641 E., 2007/9382 K. 14.11.2007 T.; Y.10.C.D. 2007/17749 E., 2008/239 K., 14.01.2008 T.; Y.2.C.D. 2007/19869 E., 2008/1506 K., 01.02.2008 T.; Y.7.C.D. 2007/10234 E., 2009/2377 K., 25.02.2009 T.; Y.7.C.D. 2007/4889 E., 2009/5218 K., 29.04.2009 T.; Y.7.C.D. 2007/8268 E., 2009/5222 K., 29.04.2009 T.; Y.5.C.D. 2009/10876 E., 2009/10399 K., 16.09.2009 T.; Y.5.C.D. 201/3585 E., 2010/3358 K., 05.05.2010 T.; Y.11.C.D. 2009/19336 E., 2010/6048 K., 14.05.2010 T.; Y.6.C.D.2013/4390 E., 2013/17662 K., 16.09.2013 T.; Y.1.C.D. 2013/3547 E., 2013/5680 K. 11.10.2013 T.

²⁰⁷ Y.11.C.D. 2012/8171 E., 2012/21534 K.,12.12.2012 T.

²⁰⁸ "Bu itibarla Pendik Vergi Dairesinin, Kartal ilçesi mülki hudutları içerisinde kurulu olmasının, yüklenen suçun yargılamasında bu yer mahkemelerinin yetkili olduğu sonucunu çıkarmaya elverişli bulunmaması ve Pendik Vergi Dairesinin xxx numaralı vergi mükellefi olan ve xxx adresinde ticari faaliyette bulunan şüpheliye yüklenen defter ve belge gizlemek suçu yönünden davaya bakma yetkisinin Pendik Asliye Ceza Mahkemesine ait olması nedeniyle Kartal 3. Asliye Ceza Mahkemesinin 18.01.2012 gün ve 2012/7 iddianame değerlendirme sayılı kararına yönelik itirazın reddine dair mercii Kartal 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 20.01.2012 gün ve 2012/60 değişik iş sayılı kararında bir isabetsizlik görülmediğinden, kanun yararına bozma isteminin CMK'nun 309. maddesi uyarınca REDDİNE..."

²⁰⁹ Y.7.C.D. 2009/16759 E., 2011/26400 K., 15.12.2011 T.

3.2.3 CMK'nın 170/3'üncü Maddesinde Belirtilen Şekli Hususların Eksikliği Yönünden İade

CMK'nın 174/1.a maddesinde, CMK'nın 170'inci maddesine aykırı düzenlenen iddianamenin iade edileceğinden bahsedilmektedir. Buna göre; CMK'nın 170'inci maddesinin tamamına atıf yapıldığı için 170'inci maddede belirtilen ve iddianamede olması gereken hususların eksikliği, iade nedeni olacaktır. Buna göre iddianamenin şekli unsurları olarak kanunda şu hususların belirtildiği söylenebilir.

- a) Şüphelinin kimliği,
- b) Müdafii,
- c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
- d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,
- e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
- f) Şikâyette bulunan kişinin kimliği,
- g) Şikâyetin yapıldığı tarih,
- h) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
- i) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- j) Suçun delilleri,
- k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,
- l) Şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususları,
- m) İşlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği;
- n) Suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbirinin neler olduğudur.

Ayrıca kanunda belirtilmemiş olsa da CMK'nın *Elektronik İşlemler* başlıklı 38/A maddesi saklı kalmak üzere. İddianameyi düzenleyen Cumhuriyet savcısının imzasının bulunması gerektiğini düşünüyoruz²¹⁰.

İddianamenin unsurları olan bu bilgilerle ilgili ayrıntılı açıklamalar, ilgili bölümlerde yapılmış olduğundan, bu bölümde bu eksikliklerin iadeye olan etkileri üzerinde durulacaktır.

²¹⁰ Aynı yönde düşünce için bkz. Karakurt, s.183; Ertem, s.199.

Ayrıca iddianamenin şekli unsurları diyebileceğimiz²¹¹ bu bilgilerin, ilgili soruşturmanın türüne ve içeriğine göre, bilgilerin olması gerekip de yer verilmediği durumlar iade nedenidir²¹². İddianamede şekli unsurların yer almaması halinde iadenin mümkün olduğu savunmakla birlikte, sırf bu nedenlerle iade yapmanın, kurumun ruhuna aykırı düşeceğini savunan görüşler de bulunmaktadır²¹³. Örneğin, maktulün kimlik bilgisinin yazılması için soruşturmada öldürülen bir kimsenin bulunması, vekil/müdafî bilgilerinin yazılması için bu kimselerin süje/yardımcısı olarak bulunması, tüzel kişi bilgisi için bunlara yönelik soruşturma olması gerekmektedir. Öte yandan, yazılan bilgilerin soruşturma dosyası içeriği ile uyumlu da olması gerekmektedir. Sırf yazmak için yazmak yetmeyecektir. Yazılan bilgilerin doğruluğu da aranacaktır²¹⁴.

Şüphelinin kimliğinin iddianamede bulunmaması durumunda, kim hakkında dava açıldığı açıkça belli olmayacağı için, dava sonunda hüküm de verilemeyecektir. Dolayısı ile soruşturmada şüphelinin bilinmemesinden dolayı iddianame de düzenlenemeyecektir. Şüphelinin kimlik bilgisinin onu, başkalarından ayıracak, açık bir şekilde tarif edecek şekilde yazılması gerekmektedir²¹⁵. Soruşturma işleminin amaçlarından bir tanesi de failin tespit edilmesidir²¹⁶. CMUK döneminde, mağdurun beyan ettiği şekliyle, açık kimlik bilgisi belirtilmeden, şüpheli hakkında açılan davaların mahkemelerde iş yükü olarak yıllarca sürmesi eleştiri konusu olmaktadır. Bu nedenle CMK döneminde şüphelinin açık kimlik bilgileri²¹⁷ ile birlikte iddianamede gösterilmemesi, iade nedeni olacaktır²¹⁸. Dolayısıyla şüphelinin yeni dönemde ferden tayin edilmesi yetmeyecektir. Şüphelinin yabancı uyruklu olması durumunda da bu durum, şüphelinin tabiiyeti ile birlikte belirtilecektir²¹⁹. Şüphelinin adresi biliniyorsa bunun da eklenmesi²²⁰, bilinmiyorsa durumun izah edilmesi gerekmektedir. Fakat adres yazılmaması durumunun iade nedeni olmayacağını düşünmekteyiz.

²¹¹ Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.477.

²¹² Yenisey, a.g.tebliğ, s.15; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.478; Evik, s.818; Meraklı, s.1612; Karakurt, s.183.

²¹³ Bkz. Şahin, a.g.e, s.115.

²¹⁴ Karakurt, s.183; Aydın, s.388.

²¹⁵ Gültekin, s.146; Evik, s.821.

²¹⁶ Öztürk / Erdem, s.664; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.543; Meraklı, s.1611.

²¹⁷ Öztürk / Erdem, s. 664; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.543; Meraklı, s.1611; Erol, s.1106.

²¹⁸ Ünver / Hakeri, II, s.40; Özar, s.334; Evik, s.822.

²¹⁹ Meraklı, s.1612.

²²⁰ Gültekin, s.147; Yenidünya, s.15.

Yargıtay sırf nüfus kaydının dosyaya alınmaması gerekçesi ile iade olamayacağını²²¹, ancak özellikle yabancı uyruklu şüpheliler için beyana dayalı²²², sahte pasaporta dayalı²²³, şüphelinin açık kimlik bilgilerinin net bir şekilde tespit edilmeden, hayali sanık hakkında²²⁴, düzenlenen iddianamelerin iade edilmesi gerektiği görüşündedir.

Soruşturmaya konu suçta, şüphelinin müdafisi bulunuyorsa bu kişinin de iddianamede gösterilmemesi, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi varsa ve bunlarında iddianamede gösterilmemesi iade nedenidir²²⁵. Ancak Yargıtay bunun gibi şekli eksiklikleri mahallinde düzeltilmesi mümkün maddi hata olarak görmekte ve iade nedeni saymamaktadır²²⁶. Hal böyle iken, kurumun, bu eksikliklerin giderildiği iddianameler için var olduğu düşünüldüğünde, Yargıtay'ın bu tutumu eleştirilebilir durumdadır²²⁷.

Maktul, mağdur veya suçtan zarar gören kişilerin bulunduğu soruşturmalar sonunda düzenlenecek olan iddianamelerde, bu kişilerin de açık kimlik bilgileri gösterilmesi gerekmektedir. Ancak bu kişilerin kimlik bilgilerine yer verilmemesi ile şüphelinin kimlik bilgilerine yer verilmemesi aynı hukuki yaptırıma tabi tutulmamalıdır. Şüphelinin açık kimlik bilgilerine yer verilmemesi koşulsuz iade nedeni olması gerekirken, sayılan diğer kimselerin kimlik bilgilerine yer verilmemesini ikili bir ayrıma tabi tutmamız gerekmektedir. Öncelikle bu kimselerin kimlik bilgilerinin elde edilmesi için araştırma ve soruşturma yapılmalı, elde edilirse bu bilgiler iddianameye yazılmalı,

²²¹ Y.2.C.D. 2006/4907 E., 2006/12064 K., 14.06.2006 T.; Y.7.C.D. 2007/11027 E., 2007/5997 K., 19.07.2007 T.; Y.9.C.D. 2009/8820 E., 2009/7800 K., 01.07.2009 T.

²²² Y.7.C.D. 2007/4866 E., 2007/11717 K., 26.12.2007 T., "...şüphelilerin üzerlerinde kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadığı yalnızca beyana dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlendiği, hazırlık soruşturması sırasında şüphelilerin kimliklerinin tereddüde neden olmaksızın tespit edilmeden dava açılmayacağı cihetle...).

²²³ Y.7.C.D. 2007/11027 E., 2007/5997 K., 19.07.2007 T. "...şüphelilerin üzerinde yakalanan ve sahte olduğu belirtilen pasaportlar dışında kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadığı yalnızca beyana dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlendiği, hazırlık soruşturması sırasında şüphelilerin kimliklerinin tereddüde neden olmaksızın tespit edilmeden dava açılmayacağı, kaldı ki ilk iade kararı üzerine merciin kararına karşı gereği tam olarak yerine getirilmeden ikinci kez dava açılmayacağı cihetle..."

²²⁴ Y.12.C.D. 2012/2621 E., 2012/37042 K., 15.05.2012 T. "...gerçek olmayan kimlik bilgilerine dayanılarak kamu davası açılmış bulunduğu cihetle, hayalî sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulamayacağı gözetilmeden, yazılı şekilde kararlar verilmesinde isabet görülmediğinden..."

²²⁵ Ayrıca suça sürüklenen çocuğun da iddianamede gösterilmesi gerektiği, aksi durumun iade nedeni olacağını savunan görüş için bkz. Özar, s.336.

²²⁶ Y.9.C.D. 2005/6961 E., 2005/9421 K., 12.12.2005 T.

²²⁷ Aynı yönde düşünce için bkz. Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.478.

ancak tüm çabalara rağmen elde edilmemişse durum iddianameye dercedilmelidir²²⁸. Yargıtay'ın da bu görüşte olduğu söylenebilir. Yargıtay 14.Ceza Dairesi bir kararında²²⁹: Suçun mağduru olmasına rağmen, tüm araştırmalara rağmen kimlik bilgilerinin tespit edilememesi durumunda iddianamenin iade edilemeyeceği yönde görüş sevk etmiştir. Yine Yargıtay 1.Ceza Dairesi bir kararında²³⁰; maktulün nüfus kaydı getirilmeden iddianame düzenlenmesinin iade sebebi olmadığını belirtmiştir.

Soruşturmaya konu suç, öğrenme yöntemlerinden biri olan ihbar sureti ile öğrenildiyse, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği de iddianamede gösterilmelidir. Buradaki açıklanmasında sakınca bulunup bulunmamanın takdiri Cumhuriyet savcısına ait olduğu için²³¹, ihbarcının kimliğinin yazılmadığı durumlarda iade olamayacağı düşüncesindeyiz. Ancak Cumhuriyet savcısı bu takdirde bulunurken, ince eleyip sık dokumalı, şüphelinin de kim tarafından ihbarda bulunulduğunu öğrenmesinin savunmasına yardımcı olabileceği, dolayısı ile adil yargılanma hakkını etkileyebileceğini düşünmesi ve bu dengeyi gözetip takdirini kullanması gerekmektedir.

Şikâyete tabi suçlarda şikâyetin bir muhakeme şartı olduğuna ilgili bölümde değinilmişti. İşte bu nedenle şikâyete bağlı suçlarda şikâyetçinin (müştekinin) kimliği ve şikâyet tarihi, hâkimin muhakeme şartını denetleyebilmesi açısından önem arz ettiğinden bu hususa da iddianamede yer verilmelidir²³². Aksi durum iade nedeni yapılabilecektir. Şikâyet tarihi ile ilgili Yargıtay'ın farklı kararları bulunmaktadır. Örneğin Yargıtay 2.Ceza Dairesi kararında²³³: “*şikâyet tarihi ve suç tarihinin yargılama aşamasında da belirlenebileceği*” denilmek sureti ile iade olmayacağının²³⁴ belirtilmesine karşın, Yargıtay 6.Ceza Dairesi kararında²³⁵; şikâyet tarihi ve suç tarihinin yazılmamasının iade sebebi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Yargıtay, şikâyetin süresinde olmaması nedeni ile iddianamenin iade edilemeyeceğini düşünmektedir²³⁶.

---

²²⁸ Yenidünya, s.15; Gültekin, s.163.

²²⁹ Y.14.C.D. 2011/14137 E., 2011/626 K., 11.10.2011 T.

²³⁰ Y.1.C.D. 2008/11044 E., 2009/457 K., 09.02.2009 T

²³¹ Gültekin, s.164.

²³² Centel / Zafer, s.490.

²³³ Y.2.C.D.'nin 2007/13459 E., 2007/11702 K., 20.09.2007 T.

²³⁴ Diğer emsal kararlar için bkz. Y.2.C.D.2007/13539 E., 2007/11685 K., 20.09.2007 T.; Y.2.C.D. 2007/13413 E., 2007/12181 K., 01.10.2007 T.; Y.11.C.D. 2007/6923 E., 2007/9247 K., 13.12.2007 T.

²³⁵ Y.6.C.D.'nin 2007/11953 E., 2008/15814 K., 18.09.2008 T.

²³⁶ Y.10.C.D. 2009/6171 E., 2009/16647 K., 02.11.2009 T.

İddianamede şüpheliye isnat olunan suçla ilgili, yüklenen suçun adı ve uygulanması gereken kanun maddeleri, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, suçun delilleri bilgilerinin de yazılması gerekmektedir. İsnat olunan suç(lar)la ilgili sınır çizilmesi ve başka suçlar ve olaylarla karıştırılmaması için bu bilgilerin titizlikle yazılması gerekmektedir²³⁷. Delillerle ilgili ayrıntılı bilgi verilmesi, CMUK dönemindeki kronikleşmiş uygulamalar gibi genel ifadeler kullanılmaması gerekmektedir²³⁸. Bu bilgilerin eksiliği de iade nedeni olacaktır. Ancak burada suçun adı ve uygulanması istenen kanun maddeleri bakımından bir özellik bulunmaktadır. Şöyle ki; iddianame suçun hukuki nitelendirmesi nedeni ile iade edilemeyeceğinden²³⁹, suçun adının ve kanun maddelerinin hiç yazılmamasının iade nedeni olabileceği söylenebilir²⁴⁰. Yanlış da olsa bu bilgilere yer verildi ise, CMK'nın 174/2'inci maddesindeki yasak nedeni ile iade mümkün olmayacaktır. Nitekim Yargıtay da²⁴¹: sevk maddelerinin yanlış yazılması ve suça ilişkin kişilerin sıfatları ile ilgili belgelerin dosyada bulunmamasını iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul etmemiştir. Diğer bir kararında da, hakimin sevk maddeleri ile değil anlatım ile bağlı olduğunu belirtmiştir²⁴². Yargıtay'ın suç delillerinin her bir olayla ilgili ayrıntılı ve açık bir şekilde gösterilmemesinin iade nedeni olacağına ilişkin kararı²⁴³ bulunmaktadır. Başka bir kararında Yargıtay, suça ilişkin bilgilerin anlatımdan anlaşılmasını yeterli saymıştır²⁴⁴. Suçun işlendiği zaman diliminin gösterilmemesinin iade nedeni olacağına ilişkin de Yargıtay kararı bulunmaktadır²⁴⁵. Ayrıca doktrinde, iddianamede tanık yerine bilgi sahibi beyanlarına delil olarak yer verildiği durumlarda iddianamenin iade edilmesi gerektiğini savunan görüş de mevcuttur²⁴⁶.

Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların sürelerinin belirtilmemesi de iade nedenleri arasındadır. Şüpheli ile ilgili tutuklama tedbirine başvurulmamış ise bu durumda iddianameye yazılması

²³⁷ Centel / Zafer, s.489; Yenidünya, s.16; Erol, s.1106.

²³⁸ Centel / Zafer, s..490; Öztürk / Erdem, s.664; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, s.543; Yenidünya, s.16; Meraklı, s.1612; Gültekin, a.g.e, s.198.

²³⁹ Ünver / Hakeri, II, s.42; Evik, s.823.

²⁴⁰ Karakurt, s.184.

²⁴¹ Y. 2008/11258 E., 2008/18473 K., 07.10.2008 T.

²⁴² Y.6.C.D. 2015/8747 E., 2016/1268 K., 17.02.2016 T.

²⁴³ Y.6.C.D. 2007/18694 E., 2009/15252 K., 18.11.2009 T.

²⁴⁴ Y.6.C.D. 2008/15801 E., 2010/2560 K., 15.03.2010 T.

²⁴⁵ Y.4.C.D. 2008/9666 E., 2008/15900 K., 08.07.2008 T. "kararın "zaman diliminin gösterilmesine ilişkin" bölümünün aynen bırakılmasına..."

²⁴⁶ Bkz. Özar, s.332.

gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak, uygulamada sadece tutukluluk durumu olduğunda bunun belirtildiği, diğer durumda bu yönde bir bilgiye iddianamelerde yer verilmediği gözlemlenmektedir.

Şüphelinin sadece aleyhine olan hususların değil, lehine olan hususlarında iddianamede gösterileceği belirtilmiştir. Bu eksiklik de, iade nedenidir. Ancak şüphelinin lehine ve aleyhine olan hususların tespit edilebilmesi için işin esasına girilmesi gerektiği, iddianamenin incelenmesi aşamasında hâkim tarafından bu durumların maddi mesele incelenmeden bulunamayacağı düşüncesi ile bu yönde verilecek iade kararının doğru olmayacağı düşüncesindeyiz. Yargıtay, Cumhuriyet savcısının etkin pişmanlık hükümlerini hatırlatmamasının iade nedeni olamayacağı görüşündedir²⁴⁷.

İşlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği, iddianamenin sonuç kısmında belirtilmelidir²⁴⁸. Ayrıca, suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, kanunda tüzel kişiler hakkında cezai yaptırım öngörülmediği için ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbirinin neler olduğu da yine sonuç kısmında gösterilecektir. İddianamenin asıl amacı da, şüpheli hakkında cezaya ve/veya güvenlik tedbirine hükmedilmesi isteğidir. Bu unsura yer verilmeyen iddianame, iddia ve talep özelliğini taşımayacağı için iade edilecektir. Yargıtay da, kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiğinin belirtilmemesinin, iade nedeni olduğu görüşündedir²⁴⁹.

İddianamede sadece delillerin gösterilmesi yetmeyecektir. Suçu oluşturan olaylar ile deliller arasında bağ kurulacak, olay hikâyeleştirilirken, olayın savcı tarafından kabul edilen şeklinin hangi deliller nedeniyle kabul edildiği, aralarında ne tür bir ilişki kurulduğu yazılacaktır. Bu durum 5353 sayılı kanun gerekçesinde; “*Yine, olaylar ile deliller arasında ilişki kurulmaksızın, sadece olaylara ve sadece delillere ard arda yer verilmiş ve takdirin mahkemeye bırakılmış olması halinde de iade mümkündür.*” denilmek sureti ile aslında durum özete kavuşmuştur. CMUK döneminin eleştirilen uygulamalarından bir tanesi de, toplanan delillerin sıralandığı, fakat suçun ne

²⁴⁷ Y.2.C.D. 2013/37149 E., 2014/3729 K., 12.02.2014 T.

²⁴⁸ Kanunun seçimlik ceza öngören durumlarda, bu cezalardan hangisine hükmedilmesi gerektiğinin iddianamede belirtilmesi gerektiğini savunan görüş için bkz. Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.478.

²⁴⁹ Y.2.C.D. 2010/14732 E., 2010/15842 K., 12.05.2010 T.

şekilde işlendiğinin bu delillerle ilişkilendirilmediği durumu idi. Bu uygulama ile artık bu durum iade nedeni sayılmıştır²⁵⁰. Öte yandan olaylar ile delillerin arasında ilişkilendirme tabiri soyut bir tabirdir. Cumhuriyet savcının ilişkilendirdiğini düşünerek mahkemeye sunduğu iddianamede, hâkim, ilişkilendirme olmadığı gerekçesi ile iade kararı yazabilir. Nitekim Yargıtay 1.Ceza Dairesi bir kararında²⁵¹, hâkimin “ilişkilendirmeme” gerekçeli iade kararı, “yeterince ilişkilendirildiği” gerekçesi ile kaldırılmıştır.

3.3 SUÇUN SÜBUTUNA ETKİ EDECEĞİ MUTLAK SAYILAN MEVCUT BİR DELİL TOPLANMADAN DÜZENLENEN İDDİANAME YÖNÜNDEN İADE

5271 sayılı CMK'nın iddianamenin iadesini düzenleyen 174'üncü maddesinin ilk halinde yer alamayan bu iade nedeni, kanun henüz yürürlüğe girmeden, 5353 sayılı yasa ile kanuna eklenmiştir. Suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin iade edileceği düzenlemesi, yeterince açık olmayan, müphem ve muğlâk²⁵² yönler barındıran bir düzenleme olduğu için doktrinde çokça eleştirilmektedir. Şöyle ki, bu düzenlemeyi anlayabilmek için öncelikle, “sübut”, “sübuta etki edeceği mutlak olmak”, “mevcut bir delil” tabirlerinin ne manaya geldiğini irdelemek gerekecektir.

Sübut kelimesinin sözlük anlamları²⁵³, “gerçekleşme, şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkma” dır. Uygulama dilinde ise sübut, *mahkemenin sanığın suçu işlediğini kabul etmesi* manasına gelmektedir. Dolayısı ile sübut kelimesinin hem sözlük manası hem de yaşayan hukuk manası, *olumlu yönde kabul* anlamındadır. Buradan yola çıkarak, “sübuta etki edeceği mutlak olmak”²⁵⁴ kelimesinin, mahkemenin hakkında iddianame düzenlenen şüphelinin isnat edilen suçu işlediğini mutlak olarak gösterecek, bir nevi ispatlayacak delil anlamı taşıdığı sonucuna varılabilecektir. *Mevcut bir delil* ibaresinden ise, soruşturmaya konu suçla ilişkili, hukuk dünyasına gelmiş olmakla

²⁵⁰ Şahin, a.g.e, s.117; Aydın, s.388; Karakurt, s.185.

²⁵¹ Y.1.C.D. 2013/1780 E., 2013/3635 K., 07.05.2013 T.

²⁵² Karakurt, s.189; Çolak / Taşkın, s.857; Gültekin, s.318.

²⁵³ Türk Dil Kurumu, **Güncel Türkçe Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572711d7125919.98904616, (erişim tarihi:02.05.2016)

²⁵⁴ “Bazı delillerin suçun mutlak olarak belirli bir şekilde ve belli bir şahıs tarafından işlendiğini gösterir” tanımını için bkz. Soyaslan Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5.Bası, Ankara, 2014, s.367.

birlikte, muhakeme işlemi olarak, ilgili makamlar tarafından dosyaya henüz kazandırılmamış, gelecekte kazandırılma ihtimali olan veya olmayan delil anlaşılabilir. Bu anlatımlardan anlaşılacağı üzere suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delilin toplanıp toplanmadığının denetiminin işin esası hakkında karar verecek hâkime yaptırılması halinde haklı olarak, hâkimin ihsas-ı reyde bulunduğu eleştirileri gelecektir. Öyle ki, hâkim, iade kararı ile suçun hangi delille ispatlanacağı, o delilin olması durumunda mahkûmiyet, olmaması durumunda beraat kararı vermesi gerekeceğini dile getirmiş olacaktır. Mahkeme işin esasına da girmeden²⁵⁵, maddi soruna temas etmeden bu bilgiye de sahip olamayacağından²⁵⁶, hâkimlik ve savcılık durumu çakışmış olacak, tahkik sistemi²⁵⁷ benzeri bir uygulama olabilecektir. Nitekim kanundaki bu düzenlemenin ihsas-ı rey manasına geldiği bizimde katıldığımız doktrinde hâkim görüş²⁵⁸ olmasına rağmen bu düşünce de olmayan yazarlarda vardır²⁵⁹. Ayrıca bu düzenlemenin Anayasanın 36'ncı, AİHS'in 6'ncı maddesine de aykırı olduğu dile getirilmektedir²⁶⁰. *Ertem*²⁶¹, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin iade edileceği düzenlemesindeki sübutun, kamu davasının açılması ile mahdut sübut açısından ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Burada toplanması gereken mevcut bir delil, delil yasaklarına girmeden, hukukun izin verdiği sınır içerisinde²⁶², fiilen ele geçirilmesi de mümkün olan delil manasındadır. Yoksa Cumhuriyet savcısının tüm çabalarına rağmen toplanamayan delilden dolayı iade de mümkün olmayacaktır²⁶³. Bu durumda Cumhuriyet savcısının mevcut olup, hukuki veya fiili sebeplerle toplayamadığı delili ve toplanmama gerekçesini iddianamesine dercetmesi gerekeceği kanısındayız. Böyle bir durumda, maddi gerçeğe ulaşmak ve adil yargılanmayı temin için, mahkemenin/hâkimin

²⁵⁵ Aynı yönde bkz. *Ertem*, s.210.

²⁵⁶ *Feyzioğlu*, s.32; *Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe*, *Muhakeme*, s.480.

²⁵⁷ Tahkik sistemi, muhakeme makamları arasındaki işbirliğini açıklayan üç sistemden birisidir. Bu sisteme göre, tez, anti tez ve sentez görevi hâkime verilmiş, dolayısı ile hâkim yani yargılama makamı üstün duruma geçmiştir. Ayrıntı için bkz. *Kunter*, s.45 vd.

²⁵⁸ Bu yönde düşünce için bkz. *Feyzioğlu*, s.32; *Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe*, *Muhakeme*, s.480; *Evik*, s.826; *Karakurt*, s.189; *Tanrıkulu*, s.94; *Çolak / Taşkın*, s.857.

²⁵⁹ *Öztürk / Erdem*, s.647; *Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem*, s.545.

²⁶⁰ *Karakurt*, s.189.

²⁶¹ *Ertem*, s.212; Benzer düşünce için bkz. *Çolak / Taşkın*, s.857.

²⁶² *Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe*, *Muhakeme*, s.481.

²⁶³ *Şahin*, s.117; *Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe*, *Muhakeme*, s.480; *Yenidünya*, s.19; *Karakurt*, s.187; *Aydın*, s.391; *Meraklı*, s.1620.

soruşturma aşamasında toplayamadığı delili toplama imkânı varsa kendisi toplayacak, delil toplanamıyorsa, örneğin olayın tek tanığının vefat etmesi, raporu temin edilemeyen cinsel suç mağdurunun vefat etmesi, sahte olduğu iddia edilen belgenin yanması vs. mevcut delillere göre kararını verecektir²⁶⁴. Ayrıca CMK’da çoğu koruma tedbirine hâkim kararı ile başvurulabileceği belirtildiği için Cumhuriyet savcısının, talebinin reddedilmesi halinde, bu delil sübuta etki edeceği mutlak delil de olsa iade kararı verilmemelidir. Zira Cumhuriyet savcısı delili toplayabilmek için elinden geleni yapmıştır²⁶⁵.

Türk ceza adalet sisteminin etkinliğinin geliştirilmesi için Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi ortak proje kapsamında, ortakların da görüşünün yer aldığı, Aralık 2013 tarihine kadar Türk ceza adalet sisteminin uzman incelemesinden geçirilerek görüş ve düşüncelerin belirtildiği bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda²⁶⁶ iddianamenin iadesi kurumu ile ilgili olarak;

-Suçun kesinliğine etki edeceği mutlak sayılan delilin eksik olmadığına karar vermekle, çoktan bir tür ön karar verdiği izlenimi yaratıldığı, konusunun altı çizilmiş bu tespit dışında ayrıca şu belirlemeler de yapılmıştır.

-Suçluluğun değerlendirildiği bölüm ile cezanın verildiği bölüm arasında kesin bir ayırım yapılması,

-CMK madde 174’ün yeterli olmadığı, hâkimin tarafsızlığı ile ilgili yan etkileri olduğu, bu maddenin kaldırılması gerektiği ya da en azından iddianamenin mahkemeye sunulur sunulmaz sanığın bilgilendirilmesi düzenlemesinin getirilmesi gerektiği,

-Yargıtay içtihatları nedeniyle, hâkimlerin iddianameyi iade etmek yerine eksiklikleri kendilerinin tamamlama yoluna gittikleri, bu durumun da yargılamayı uzattığı, kaynak israfına neden olduğu ve hâkimlerin tarafsız görünmesini tehlikeye düşürdüğü,

-Şüpheli ile görüşülmeden iddianame düzenlenmemesi gerektiği yönleri ile eleştiri yöneltilmiştir.

Uygulamada hâkimler/mahkemeler, savcılık tarafından toplanmayan bazı deliller açısından, bu delilin suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil olduğu

---

²⁶⁴ Karakurt, s.188.

²⁶⁵ Şahin, s.118; Yenidünya, s.19.

²⁶⁶ Lemonde Marcel, **Türk Ceza Adalet Sistemi İhtiyaç Değerlendirme Raporu ve Eylem İçin Tavsiyeler**, Türk Ceza Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Projesi Uzman Raporu, ss.20-32.

gerekçesi ile iade kararları vermektedir. Özellikle şüphelinin ifadesinin alınmadan iddianame düzenlenmesi uygulayıcılar arasında sıkça iade ve itiraz müesseselerini gündeme getirmektedir. Şüphelinin ifadesinin alınması imkânı varsa ifade alınmadan iddianame düzenlenmesini, hem adil yargılanma hakkı, hem eksiksiz araştırma ilkesi hem de filtre fonksiyonu açısından yerinde görmüyor²⁶⁷ ve iade nedeni olması gerektiğini düşünüyoruz. Yargıtay ise, somut deliller açısından farklı kararlar verebilmektedir. Ayrıca Yargıtay uygulamasının, delillerin mutlak olup olmadığı yönünde daireler arasında da farklı uygulamalar olduğunu belirtmekte yarar vardır. Özellikle, eski tarihli kararlarında, şüpheli ifadesinin suçun sübutuna etki edeceği mutlak delil olmadığı düşüncesinde iken, yeni tarihli kararlarında bu görüşünü değiştirmiştir. Aşağıda bazı deliller açısından Yargıtay uygulamalarına yer verilmiştir.

Yargıtay tarafından iddianamenin iadesi nedeni olarak sayılan durumlar:

Yargıtay 15.Ceza Dairesi; kaçaklık ve gaiplik gibi istisnai haller dışında şüphelinin ifadesinin alınmamasını iddianamenin iadesi nedeni saymıştır²⁶⁸.

Yargıtay 3.Ceza Dairesi; Suç vasfının tayini ve hüküm kurulabilmesi için mağdurun belirlenerek muayenesinin yaptırılması ve kesin raporunun aldırılması gerektiğini düşünerek bu eksikliği iade nedeni olarak saymıştır²⁶⁹.

Yargıtay 11.Ceza Dairesi; sahte olduğu iddiası olan belgede sahtecilik incelemesi yaptırılmamasını, iğfal kabiliyeti olup olmadığının tespit ettirilmemesini iade nedeni olarak göstermiştir²⁷⁰.

Yargıtay 11.Ceza Dairesi; sahte olduğu iddiası olan çekle alakalı bilirkişi incelemesi yaptırılmamasını, tahrifat yapıp yapılmadığının belirlenmemesini iade nedeni olarak görmüştür²⁷¹.

Yargıtay 6.Ceza Dairesi; şüpheli aleyhine fotoğraf teşhisi yaptırmamasını iade nedeni olarak saymıştır²⁷².

²⁶⁷ Aynı yönde, Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1125.

²⁶⁸ Y.15.C.D. 2013/33204 E., 2014/2705 K., 17.02.2014; Diğer Kararlar için bkz. Y.13. C.D. 2011/27923 E., 2012/2008 K., 02.02.2012 T.

²⁶⁹ Y.3.C.D. 2009/14669 E., 2009/19719 K. 09.11.2009 T.

²⁷⁰ Y.11.C.D. 2007/3704 E., 2007/3794 K., 17.05.2007 T.; Diğer Örnekler için bkz. Y.11.C.D. 2007/2815 E., 2007/3495 K., 17.05.2007 T.).

²⁷¹ Y.11.C.D. 2008/13067 E., 2009/6959 K., 05.06.2009 T.

²⁷² Y.6.C.D. 2008/5028 E., 2009/8625 K., 11.05.2009 T.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; şüpheli ifadesi ile birlikte imza incelemesi yaptırılmamasını iade nedeni olarak görmüştür²⁷³.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; hesap sahibinin tüzel kişi olması durumunda, sorumlu olan, çek karşılığını ilgili bankada bulundurmakla yükümlü kişinin saptanabilmesi için, Ticaret Sicili Müdürlüğünden ve hesap sahibi tüzel kişiden, çeklerin bankaya ibraz tarihleri olan suç tarihleri itibariyle, hesap sahibi tüzel kişiliğin yönetim organının kimlerden oluştuğunun ve varsa bu tüzel kişinin malî işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organı üyesinin araştırılmamasını iade nedeni olarak göstermiştir²⁷⁴.

Yargıtay 13.Ceza Dairesi; suça konu malın sahibinin araştırılmamasını, nereden ne şekilde elde edildiğinin tespit edilmemesini iade nedeni olarak görmüştür²⁷⁵.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; gıda maddesinin insan sağlığına etkisi konusunda rapor aldırılmamasını iade nedeni olarak görmüştür²⁷⁶.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; ele geçen narkotik madenin şüpheli tarafından içilip içilmediğinin tespiti için şüpheliden DNA incelemesi için örnek alınmamasını iade nedeni olarak saymıştır²⁷⁷.

Yargıtay 5.Ceza Dairesi; yaş tespiti gereken durumlarda doğum kaydı getirilmeden iddianame düzenlenemeyeceği, belirterek bu durumu iade nedeni saymıştır²⁷⁸.

Yargıtay 13.Ceza Dairesi; hırsızlık suçunda malın kime ait olduğu araştırılmadan iddianame düzenlenemeyeceğini belirtmiştir²⁷⁹.

Yargıtay tarafından iddianamenin iadesi nedeni olarak sayılmayan durumlar:

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; şüphelinin ifadesinin alınmadan iddianame tanzimini iade nedeni olarak saymamıştır²⁸⁰.

²⁷³ Y.10.C.D. 2009/4627 E., 2009/9281 K., 13.05.2009 T.

²⁷⁴ Y.10.C.D. 2010/20741 E., 2010/23396 K., 01.11.2010 T.

²⁷⁵ Y.13.C.D.2011/17629 E., 2011/6976 K., 30.11.2011 T.

²⁷⁶ Y.10.C.D.2012/5982 E., 2012/17583 K., 26.11.2012 T.

²⁷⁷ Y.10.C.D. 2006/8598 E., 2007/5708 K., 15.05.2007 T.

²⁷⁸ Y.5.C.D. 2007/9507 E., 2007/6211 K., 17.09.2007 T.

²⁷⁹ Y.13.C.D. 2011/17629 E., 2012/6976 K., 30.11.2011 T.

²⁸⁰ Y.4.C.D. 2006/9259 E., 2007/1781 K., 20.02.2007; Diğer kararlar için bkz. Y.4.C.D. 2007/771 E., 2007/2513 K., 19.03.2007 T.; Y.10.C.D. 2006/13261 E., 2007/5170., 04.05.2007 T.; Y.10.C.D. 2007/7364 E., 2007/8155 K., 02.07.2007 T.; Y.10.C.D. 2008/16 E., 2008/1705 K., 04.02.2008 T.; Y.4.C.D. 2008/1327 E., 2008/5635 K., 02.04.2008 T.; Y.4.C.D. 2007/8599 E., 2009/4557 K., 11.03.2009 T.; Y.5.C.D. 2010/810 E., 2010/1497 K., 23.02.2010 T.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; şüphelinin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığına ilişkin bilirkişi raporu aldırılmamasını iade nedeni olarak saymamıştır²⁸¹.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; soruşturma kapsamında akıl hastası olduğu şüphesi olan şüphelinin bu yönde rapor aldırılmamasını iade nedeni olarak görmemiştir²⁸².

Yargıtay 1.Ceza Dairesi; kat'i rapor aldırılmamasını iade nedeni olarak saymamıştır²⁸³.

Yargıtay 5.Ceza Dairesi; beden veya ruh sağlığı bozulup bozulmadığına yönelik rapor aldırılmamasını, mağdurenin gerçek yaşının tespit edilmemesini, suç tarihinin tespit edilmeden iddianame tanzim edilmesini iade nedeni olarak görmemiştir²⁸⁴.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; bilirkişi incelemesinin yaptırılmamasını iade nedeni olarak saymamıştır²⁸⁵.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; narkotik maddelerle ilgili inceleme yaptırılmadan iddianame düzenlenmesini iade nedeni olarak saymamıştır²⁸⁶.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; suça konu çekteki imzaların aidiyeti ile ilgili inceleme yaptırılmamasını iade nedeni olarak görmemiştir²⁸⁷.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; şüphelinin kullandığı telefon hattının kayıt sahibinin araştırılmamasını, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delil olarak görmemiştir²⁸⁸.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; Cumhuriyet savcının bekletici mesele görüp iddianame tanzimini bekletmesi gerektiği hususunu iade nedeni olarak görmemiştir²⁸⁹.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; kamu zararının araştırılmamasını iade nedeni olarak görmemiştir²⁹⁰.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; kaçak olduğu iddiası olan yapı ile ilgili bilirkişi incelemesi yaptırılmamasını iade nedeni olarak görmemiştir²⁹¹.

Yargıtay 9.Ceza Dairesi; keşif yapılmadan iddianame düzenlenmesini iade nedeni olarak görmemiştir²⁹².

---

²⁸¹ Y.10.C.D. 2007/6380 E., 2007/8153 K., 02.07.2007 T.

²⁸² Y.4.C.D. 2008/8142., 2008/21221 K., 26.11.2008 T.

²⁸³ Y.1.C.D. 2009/8224 E., 2010 /3 K., 13.01.2010 T.

²⁸⁴ Y.5.C.D.2008/6146 E., 2008/4302 K., 13.05.2008 T.

²⁸⁵ Y.4.C.D. 2008/9660 E., 2008/13639 K., 10.06.2008 T.

²⁸⁶ Y.10.C.D. 2008/12385 E., 2008/18058 K., 01.12.2008 T.

²⁸⁷ Y.10.C.D. 2009/4622 E., 2009/9944K., 27.05.2009 T.

²⁸⁸ Y.10.C.D. 2008/1650 E., 2008/10228 K., 19.06.2008 T.

²⁸⁹ Y.4.C.D. 2008/15465 E., 2008/18602 K., 15.10.2008 T.

²⁹⁰ Y.4.C.D. 2008/21517 E., 2009/3955 K., 04.03.2009 T.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; aile içi suçlarda nüfus kaydının getirtilmesine ve adli tıp raporu aldırılmamasını iade nedeni olarak görmemiştir²⁹³.

Yargıtay 8.Ceza Dairesi; yüzleştirme yapılmamasının iade nedeni olamayacağını belirtmiştir²⁹⁴.

Yargıtay 4.Ceza Dairesi; tanık ifadesinin kolluk tarafından alınmasının iade nedeni olamayacağını belirtmiştir²⁹⁵.

Yargıtay 1.Ceza Dairesi; cesedin henüz bulunamamasının iade nedeni olamayacağını belirtmiştir²⁹⁶.

Yargıtay 14.Ceza Dairesi; resmi kaydın yeterli olup, yaş araştırması yapılmamasının iade nedeni olamayacağına hükmetmiştir²⁹⁷.

Yargıtay 2.Ceza Dairesi; yargılama (kovuşturma) aşamasında da kanıt toplanabileceğinden dolayı her delil eksikliğinin iade nedeni olamayacağını belirtmiştir²⁹⁸.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; yeterli delil bulunmaması gerekçesi ile iade olamayacağına işaret etmiştir²⁹⁹.

Yargıtay 10.Ceza Dairesi; suça sürüklenen çocuğun faik olduğu soruşturmalarda, farik mümeyiz raporu aldırılmadan düzenlenen iddianamenin iade edilemeyeceğini belirtmiştir³⁰⁰.

Yargıtay 2.Ceza Dairesi; şüphelinin bizzat savcı tarafından dinlenmemesinin iade nedeni olamayacağını belirtmiştir³⁰¹.

Bu örneklerde görüleceği üzere, Yargıtay çeşitli deliller açısından mutlaklık değerlendirmesi yapmıştır. Burada dikkat çeken hususlardan bir tanesi de, aynı delil yönünden bazı daireler mutlak delil derken, bazı daireler mutlak delil niteliğinde değil görüşündedir.

---

²⁹¹ Y.4.C.D. 2009/28222 E., 2010/1218 K., 02.02.2010 T.

²⁹² Y.9.C.D. 2005/6128 E., 2005/7578 K., 17.10.2005 T.

²⁹³ Y.4.C.D. 2009/29730 E., 2010/1174 K., 02.02.2010 T.

²⁹⁴ Y.8.C.D. 2009/7341 E., 2009/10466 K., 07.07.2009 T.

²⁹⁵ Y.4.C.D. 2007/8606 E., 2007/8945 K., 06.11.2007 T.

²⁹⁶ Y.1.C.D. 2013/1779 E., 2013/3908 K., 16.05.2013 T.

²⁹⁷ Y.14.C.D. 2014/1228 E., 2014/1918 K., 18.02.2014 T.

²⁹⁸ Y.2.C.D. 2013/17694 E., 2013/17291 K., 26.06.2013 T.

²⁹⁹ Y.10.C.D. 2013/7637 E., 2013/4779 K., 27.05.2013 T.

³⁰⁰ Y.10.C.D. 2013/4333 E., 2013/3478 K., 15.04.2013 T.

³⁰¹ Y.2.C.D. 2013/3311 E., 2013/5806 K., 20.03.2013 T.

3.4 ÖN ÖDEME VEYA UZLAŞMA USULÜ UYGULANMAKSIZIN DÜZENLENEN İDDİANAME YÖNÜNDEN İADE

3.4.1 Genel Olarak

5271 Sayılı CMK'nın 174/1-c maddesinde: “Önödeme veya uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen” iddianamenin iade olunacağı belirtilmiştir. Maddenin ilk halinde uzlaşma ile ilgili iadenin düzenlenmediği, aynı zamanda önödeme ile ilgili de, ön ödemeye tabi işlerde önödeme usulü uygulanmaksızın kamu davası açılmayacağı, aksi takdirde iddianamenin iade edileceği yazılı idi. Bu yönü ile kanun maddesi açık olmaması, uzlaşma hükümlerine uyulmaması halinde ne yapılacağı ile ilgili düzenleme içermemesinden dolayı eleştirilmekteydi³⁰². CMK'da yapılan 5353 sayılı değişiklikte, uzlaşma müessesesine uyulmaması halinde de iade nedeni olacağı ile birlikte bu fıkra göre iade için; “soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir” kuralı getirilmiştir. Bu düzenleme ile uzlaşma ve önödeme kurumlarının hukuki koruma sağlandığı, ayrıca Cumhuriyet savcısı ve hâkim arasında hukuki nitelendirmedeki farklılıklar³⁰³ nedeni ile iade kurumunun gereksiz işletilmesinin önüne geçilmesine çalışıldığı söylenebilir.

5353 Sayılı kanunun gerekçesinde: “Önödeme veya uzlaşmaya tabi bir suç hakkında yanlışlıkla iddianame düzenlenmişse, bu da iddianamenin iadesi nedeni sayılmıştır. Bu durumda Cumhuriyet savcısı, iade kararına itiraz etmeyecekse, önödeme veya uzlaşma yoluyla soruşturmayı sona erdirmeyi deneyecektir.” denilmek suretiyle durum açıklanmaya çalışılmıştır.

Önödeme ve uzlaşma kurumları hâkim ve savcılarının takdirinde bir uygulama olmadığı, şartların oluşması halinde bu kurumların uygulanmasının zorunlu olduğu, kanunun düzenlenme şekline anlaşılmaktadır³⁰⁴.

Doktrinde önödeme ve uzlaşma nedeni ile iade kurumuna ayrıca yer verilmesine gerek olmadığı, zira önödeme ve uzlaşma hükümlerinin muhakeme şartı olduğu, bunlara ilişkin düzenleme olmasaydı bile muhakeme şartı eksikliğinden dolayı iade olabileceği görüşü vardır³⁰⁵. Ayrıca bu görüş içerisinde, önödeme ve uzlaşmaya ilişkin

³⁰² Karakurt, s.190.

³⁰³ Karakurt, s.191.

³⁰⁴ Yaşar / Gökcan / Artuç, s.2355; Ertem, s.213.

³⁰⁵ Meraklı, s.1633; Ertem, s.214.

bu iade sebebinin tüm dava şartlarını kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğini savunmaktadır³⁰⁶.

3.4.2 Önödeme Usulünün Uygulanmaması Nedeni İle İade

Önödeme kurumu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 119'uncu maddesinde düzenlenmişti. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ise 75'inci maddesinde düzenlenmiştir. Suç ve ceza siyaseti açısından, her işin mahkeme önüne taşınması³⁰⁷ hem külfet hem de mahkemelerin iş yüklerinin gereksiz artmasına yol açtığı için yaşayan hukuk içerisinde sürekli alternatif çözüm yolları aranagelmıştır. Önödeme de bu alternatif çözüm yollarından bir tanesidir. Doktrinde önödeme, savcının ceza kararnamesi olarak da adlandırılmaktadır³⁰⁸. Önödemenin, yargılamasız cezalandırma olduğu da dile getirilmiştir³⁰⁹. Önödeme müessesinde, bir bakıma şüpheli ile devlet arasında sosyal barışın bu yönde tesis edilmesi konusunda anlaşma yapılmaktadır³¹⁰. Önödemenin kamu davası açılması zorunluluğunun bir istisnası olduğu söylenebilecektir³¹¹. Önödeme kurumunun muhakeme şartı olup olmadığı yönünde fikir birliği yoktur. *Kunter/Yenisey/Nuhoğlu*³¹², Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku kitabının 14.basısında, önödemenin muhakeme işlemleri yapılabilmesi için gerçekleşmesi ayrıca aranan şart olmadığı için, önödemenin muhakeme şartı olmadığı görüşündelerken, *Yenisey/Nuhoğlu*³¹³, kitabın 3.basısında bu görüşü değiştirerek, uzlaşma ve önödemenin muhakeme şartı olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Diğer bir kısım yazarlar ise, önödeme ve uzlaşmanın düzenlenişleri itibari ile muhakeme şartı/engeli olduğu görüşündedirler³¹⁴. *Kunter/Yenisey/Nuhoğlu*, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku kitabının 14.basısındaki görüşlerine göre; muhakeme şartı olmayan önödemenin işletilmesi için, soruşturmanın derinleştirilmesi ve isnadın kuvvetli hale gelmesi gerekecektir³¹⁵. Fakat biz bu görüşe, önödemenin muhakeme şartı

³⁰⁶ Görüş için bkz. Meraklı, s.1633.

³⁰⁷ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1103.

³⁰⁸ Kunter, s.584; Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1103.

³⁰⁹ Dönmezer / Erman, III, s.403.

³¹⁰ Dönmezer / Erman, III, s.404; Özer Özbek Veli / Kanbur Nihat / Bacaksız Pınar / Doğan Koray / Tepe İlker, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1.Bası, Ankara, 2010, s.687 (Kısaltması Genel Hükümler).

³¹¹ Özer Özbek / Kanbur / Bacaksız / Doğan / Tepe, Genel Hükümler, s.687.

³¹² Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1107.

³¹³ Yenisey / Nuhoğlu, s.601.

³¹⁴ Şahin, a.g.e, s.67; Centel / Zafer, s.502; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.59; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.483; Ünver / Hakeri, I, s.140; Ertem, s.213; Meraklı, s.1633.

³¹⁵ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1107; Aynı yönde düşünce için bkz. Ünver / Hakeri, I, s.140.

olduğu, şartların varlığı halinde savcının bağlı yetkisi olduğu, açıkça Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilmesi gereken durumlar dışında, suç şüphesi varsa ve şartları da taşıyorsa öncelikle önödemenin uygulanması gerektiği (uzlaşma önödemededen önce gelir kuralı istisna olmak üzere) dolayısı ile önödeme teklifinde bulunulup bunun için kanunda aranan süre geçene kadar soruşturma işlemlerinin zorunlu olanlar haricinde yapılmaması düşüncesi ile katılmıyoruz³¹⁶. Yargıtay, 11.04.1983 tarihli ve 2/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında şu hususu vurgulamak sureti ile önödemenin çift karakterli (karma özellikli) olduğunu belirtmiştir: “Önödeme kurumu kamu davasının açılmasını önleme durumunda usul hukuku, açılmış olan davayı ortadan kaldırma halinde ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğuran ve bu özelliği itibarıyla de suç hukuku kurumu olan karma özellikli bir düzenlemedir.”³¹⁷

Kanuni düzenlemesine göre önödemenin şartları şu şekilde sayılabilecektir.

- Şüpheliye isnat edilen suç yalnız adlı para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suç olmalı,
- Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırı ödenmeli,
- Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk Lirası üzerinden bulunacak miktar ödenmeli,
- Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırı ödenmeli,
- Belirlenen miktar, soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödenmelidir. Bu durumda kamu davası açılmayacaktır.

Ayrıca özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi halinde de (örneğin iddianame yerine geçen belgelerle) fail, hâkim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkra hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödediğinde kamu davası düşecektir.

Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan iddianame düzenlenmesi ve kamu davası açılması veya dava konusu fiilin niteliğinin kovuşturma aşamasında değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suçta dönüşmesi halinde de önödeme teklifi kovuşturma aşamasında yapılacaktır.

³¹⁶ Benzer yönde düşünce için bkz. Ertem, s.213; Albayrak, Öz Kitap TCK, s.384.

Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı üç ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde ödenmesi gereken miktar, adli para cezası esas alınarak belirlenir.

Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez.

TCK'nın 75/1'inci maddesine göre bir soruşturmada hem uzlaşma hükümlerinin, hem de önödeme hükümlerinin şartları oluşuyorsa (kurumlar yarışıyor) öncelik uzlaşma kurumuna ait olacaktır.

Soruşturma evresi itibariyle, şüpheli, yapılan ön ödeme teklifini kabul edip, belirlenen miktar parayı öderse hakkında Kovuşturmayla Yer Olmadığına Dair Karar verilecek (CMK m 172/1), kovuşturma evresi itibariyle kabul edip ödeme yaparsa hakkında düşme kararı verilecektir (CMK m 223/8)³¹⁸. Önödeme müessesesinde şüpheliye isnat edilen bir suç olduğundan dolayı, önödeme önerisine uyulması halinde kovuşturmanın değil, kovuşturmayı son verme kararname verilmesi gerektiği de önerilmektedir³¹⁹.

Buna göre soruşturmaya konu suç, hukuki tavsife girmeden açıkça önödeme olduğu anlaşılıyorsa ve bu kurum işletilmeden iddianame düzenlenmişse, bu iddianame iade edilecektir. Belirtmek gerekir ki, önemli olan önödeme önerisinde bulunulmuş olmasıdır. Yoksa önödeme önerisinin kanuna uygun olmadığı, içerikte yer alması gereken hususların hatalı olduğu, ödenmesi istenen para miktarının yanlış yazıldığı iddiaları ile iade mümkün olmayacaktır³²⁰. Yargıtay da bu görüştedir³²¹.

---

³¹⁷ Yaşar / Gökcan / Artuç, s.2355.

³¹⁸ Şahin, a.g.e, s.67.

³¹⁹ Öneri için bkz. Yenisey / Nuhoglu, s.698.

³²⁰ Ertem, s.215.

³²¹ Y.10.C.D. 2007/693 E., 2007/7075 K., 11.06.2007 T. “inceleme konusu somut olayda, öncelikle çözümlenmesi gereken sorun, C. Savcılığınca yapılan ön ödeme ihtarındaki para cezası miktarının yasaya uygun olmadığı gerekçesi ile, mahkemece 5271 sayılı CMK'nın 174/1-c maddesine dayanılarak iddianamenin iadesine karar verilip verilemeyeceği noktasında toplanmaktadır. Diğer bir karar için bkz. Y.10.C.D. 2012/18388 E., 2013/911 K., 28.01.2013 T.

5271 sayılı CMK'nın 174/1-c maddesinde, “Ön ödemeye veya uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verileceği” hükmüne yer verilmiştir.

Anılan maddedeki “ön ödeme usulü uygulanmaksızın” ibaresi, iddianamedeki atılı suçun ön ödemeye tabi olması halinde, C. Savcılığınca şüpheliye ön ödeme ihtarının yapılmaması veya usulüne uygun olarak tebliğ edilmemiş olmasına karşın iddianame ile dava açılması anlamına gelmekte olup, ön ödeme ihtarının içeriğinde yer alması gereken diğer hususlardaki aykırılıkların, ön ödeme usulünün uygulanmaması olarak kabul edilmesi olanaksızdır. Zira yasa koyucunun amacı böyle olmasa idi, ilgili

Yargıtay, ön ödeme önerisinin bizzat şüpheli/sanığa yapılması gerektiği, şüpheli/sanık müdafisine yapılan ön ödeme önerisinin geçersiz olduğunu düşünmektedir³²².

3.4.3 Uzlaşma Usulünün Uygulanmaması Nedeni İle İade

Uzlaşma kurumu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Niteliği itibari ile bir muhakeme şartıdır/engeldir³²³. “Uzlaşma sistemi Anglo-Amerikan hukukundan dünyaya yayılmış ve Avrupa hukuk sistemlerinin benimsediği alternatif çözüm sistemlerinden biridir³²⁴. Ceza Muhakememiz kapsamındaki uzlaşmayı, cezai bir uyuşmazlığın, tarafların karşılıklı rızalarıyla, belirli şekli şartlar dâhilinde, mahkeme hükmüne gerek duymadan sonlandırmaları şeklinde tanımlayabiliriz. Uzlaşmanın, insanları barıştırarak kalıcı sosyal barışı tesis etmeye, uyuşmazlığın erken sonuçlanmasını sağlamaya, yargının iş yükünü hafifletmeye yarayan çeşitli hizmetleri bulunduğu söylenebilir³²⁵. Uzlaşma etkisini, sağlanması kaydıyla özel hukukta da göstermektedir. Zira CMK'nın 253/19'uncu maddesi gereğince uzlaşma halinde tazminat davası açılmayacağı gibi, açılan tazminat davasından da feragat edilmiş sayılacaktır.

Oldukça ayrıntılı olan kanuni düzenlemeden yola çıkarak, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması şartlarını, uzlaşmanın şeklini ve ilgili hükümleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Soruşturulan suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar veya şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan; Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), Taksirle yaralama (madde 89), Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları olmalıdır.

---

hüküm “ön ödeme usulü uygulanmaksızın” değil, “usulüne uygun ön ödeme ihtarı yapılmaksızın” düzenlenen iddianamenin iadesinin gerektiği şeklinde düzenlenirdi.

Aksi durumun kabulü, duruşma tensip kararı ile yeniden ön ödeme ihtararı yapılması olanağı bulunmakta iken, mahkemeler ile C. Savcılıkları arasındaki, ön ödeme ihtaratının içeriğine ilişkin tüm hukuki görüş ayrılıklarının, iddianamenin iade sebebi haline getirilmesi, dolayısıyla da, soruşturmanın ve buna bağlı olarak da yargılamanın daha da uzaması sonucunu doğuracaktır.”

³²² Y.7.C.D. 2006/13374 E., 2008/969 K., 12.02.2008 T.; Ayrıca bkz. Albayrak, Öz Kitap TCK, s.385.

³²³ Şahin, a.g.e, s.67; Yenisey / Nuhoğlu, s.601; Centel / Zafer, s.511; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.60; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.483; Ünver / Hakeri, I, s.140; Ertem, a.g.tez, s.213.

³²⁴ Yenisey, a.g.tebliğ, s.16.

- Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gereklidir.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir.

---

³²⁵ Şahin, a.g.e, s.67.

Bu kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte Cumhuriyet savcısına verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır.

Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının

açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak CMK'da öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılır.

Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

Soruşturma dosyasından işin uzlaşmaya tabi olduğu açıkça anlaşılıyorsa ve fakat uzlaşma teklif edilmeden iddianame düzenlendi ise bu iddianamenin iadesine karar verilecektir.

Uzlaşmayı Cumhuriyet savcısının teklif etmesi gerekecektir. Acele hallerde, sonradan yazıya geçirilmek kaydı ile Cumhuriyet savcısı adli kolluk görevlilerine uzlaşma teklifinde bulunması talimatı verebilecektir. Böyle bir talimat yoksa görüşme tutanağında da böyle bir kayıt yoksa uzlaşma teklifi geçerli olmayacağı için bu nedenle düzenlenen iddianame iade edilebilecektir. Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir³²⁶. Ayrıca Yargıtay, uzlaşma teklifinin reddedilmesi için, “uzlaşmayı kabul etmiyorum” ibaresinin yanında, “suçu kabul etmiyorum, fiilden doğmuş maddi ve manevi zarar olmadığı için maddi ve manevi zararı ödemeyi de kabul etmiyorum” ibaresini de uzlaşmayı kabul etmemek olarak yorumlamaktadır³²⁷.

Uzlaşma teklif edilebilmesi için tarafların zorla getirilmelerine karar verilemeyecektir. Yargıtay 2.Ceza Dairesi bir kararında³²⁸ bu hususa: “Bir gönüllülük müessesesi olarak getirilen uzlaşma için tarafların zorla getirileceğine ilişkin bir zorunluluğa yer verilmediği” şeklinde değinmiştir.

Yargıtay hakaret suçunda ölen kişinin mirasçılarına uzlaşma teklifinde bulunulamayacağı görüşündedir³²⁹.

4. İADE İÇİN SÜRE ŞARTI

5271 sayılı CMK'nın 174'üncü maddesinin ilk düzenlemesinde, iddianamenin iadesi için öngörülen süre yedi gündü. Ancak CMK, henüz yürürlüğe girmeden 5353 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile iddianamenin iadesi, on beş günlük süre şartına bağlı tutulmuş, bu süre zarfında iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı belirtilmek suretiyle de, süreye uymamanın yaptırımı belirtilmiştir.

İade için öngörülen on beş günlük süre kesin bir süredir. Nitekim bu durum, 5353 sayılı kanunun gerekçesinde de belirtilmiştir. Bu süre kesin olduğu için, kesilme,

³²⁶ Y.3.C.D. 2014/8586 E., 2014/9285 K., 05.03.2014 T.

³²⁷ Y.2.C.D. 2006/2803 E., 2006/7465 K., 12.04.2006 T.

³²⁸ Y.2.C.D. 2006/9179 E., 2006/18180 K., 13.11.2006 T.

³²⁹ Y.4.C.D. 2013/7176 E., 2013/8159 K., 21.03.2013 T.

durma, eski hale getirme mümkün olmayacaktır³³⁰. Ancak doktrinde *Yurtcan*³³¹, bu sürenin hak düşürücü süre olduğunu savunmaktadır. *Centel/Zafer*³³² ve *Feyzioğlu*³³³, sürenin düzenleyici süre olduğunu belirtmektedir. *Özar*³³⁴, on beş günlük sürenin düzenleyici süre olduğu için, on beş günlük süre geçse de iadeye veya kabule karar verilebileceğini savunmaktadır. *Çolak/Taşkın*³³⁵, sürenin hak düşürücü olduğunu, kusur olmadan bu süreye uyulmadığına eski hale getirme istenebileceğini düşünmektedir.

Süre iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. İddianame de ceza muhakemesi işlemi olduğuna göre, CMK'nın 38/A maddesi uyarınca, UYAP sisteminde elektronik ortamda düzenlenip, sistem üzerinden tevzi edilen mahkemenin iş ekranına düşecektir. Ancak kanunda evrakın verildiği tarih dendiği için, sürenin, soruşturma dosyasının zimmet defteri ile mahkeme kalemine teslim edildiği tarihte başlayacağı, verildiği tarihi izleyen on beşinci günde son bulacağını düşünmekteyiz³³⁶. Ancak burada hâkimin havale tarihinin başlangıç tarihi olduğunu savunan yazarlar da vardır³³⁷. Yargıtay da bu yazarlarla aynı görüştedir³³⁸. Ayrıca Yargıtay iddianamenin mahkemeye ne zaman sunulduğu belli değil ve hâkim havalesi de yoksa iddianamenin düzenlendiği tarihi sürenin başlangıcı olarak kabul etmektedir. Fakat soruşturma dosyasının mahkemeye teslim edilmesine rağmen, terfi, iş yoğunluğu vs nedenlerle havale tarihi olarak teslimden çok sonraki tarihlerin de

---

³³⁰ Öztürk / Erdem, s.647; Şahin, a.g.e, s.118; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.547; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.476; Ünver / Hakeri, II, s.52; Karakurt, s.192; Aydın, s.384; Gültekin, s.325.

³³¹ Yurtcan, a.g.e, s.694.

³³² Centel / Zafer, s.534.

³³³ Feyzioğlu, s.32.

³³⁴ Özar, s.336.

³³⁵ Çolak / Taşkın, s.852.

³³⁶ Aynı yönde düşünce için bkz. Centel / Zafer, s.534; Evik, s.816.

³³⁷ Bu görüşü savunan yazarlar için bkz. Aydın, s.384; Gültekin, s.242; Ertem, s.225.

³³⁸ Y.4.C.D. 2009/22927 E., 2009/16357 K., 14.10.2009 T. "İddianamenin iadesi kararının, C.Y.Y.'nın 174/1 maddesinde öngörülen 15 günlük süre içinde verilmediğine ilişkin ikinci yasa yararına bozma nedenine gelince; Dosya içerisinde bulunan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının zimmet defteri fotokopisine göre iddianame ve soruşturma evrakının 10.6.2009 tarihinde Ankara 5 .Sulh Ceza Mahkemesine teslim edildiği ancak hakim havale tarihinin 11.6.2009 olduğu anlaşılmaktadır. Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı ilk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin 76. maddesinin 1.fikrasında "Mahkemeye gelen evrak, mahkeme başkanı veya hâkimi tarafından havale edildikten sonra gerekli işleme tabi tutulur." 2.fikrasında ise "Hâkim uygun göreceği evrak ve dilekçeleri havale etme konusunda yazı işleri müdürüne yetki verebilir." hükümleri yer almaktadır. Anılan madde hükmü uyarınca 15 günlük süre iddianame üzerine hâkimin yazdığı havale tarihinde başlayacaktır. Bu durumda, iade kararının 15 günlük yasal süresi içerisinde verildiği açıktır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesindeki iade kararının 15 günlük yasal süre geçtikten sonra verildiğine ilişkin düşünce yerinde görülmediğinden REDDİNE".

yazıldığı maalesef uygulamada sıklıkla görüldüğünden ve bu durum istismar konusu olabileceğinden bu düşünceye katılmamaktayız.

İddianamenin iadesi için süre şartı olması, doktrinde, kurumun amacıyla bağdaşmaması nedeniyle eleştirilmektedir³³⁹. Şeklin esasa kurban edilmemesi, on beş günlük süre geçse bile çok esaslı eksiklikler varsa iade yapılması da savunulmaktadır³⁴⁰. Bu eleştirilere, süre öngörülmediği takdirde, keyfi tutumlara yol açabileceği, muhakeme hızlandırılmak istenirken tam aksi bir uygulama gelişebileceği, nasılsa süre yok düşüncesinde olan uygulayıcılar tarafından istismar edilebileceği, Cumhuriyet savcısının da, acaba iddianamem iade olacak mı endişesi içerisinde olabileceği düşünceleri ile katılmıyoruz.

Yargıtay, on beş günlük süreden sonra verilen iade kararının doğru olmadığı görüşü dışında, bu konuda, ayrık bir görüş belirtmemiştir³⁴¹.

Ayrıca, süre ile ilgili durum Ceza Genel Kuruluna yansımış ve şu karar³⁴² verilmiştir: “Karaman Ağır Ceza Mahkemesinin 21.11.2008 gün ve 178-255 sayılı son soruşturmanın açılması kararının Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanlığına 15.01.2009 tarihinde intikal ettiği, 5271 sayılı CYY’nın 174. maddesinin 1. ve 3. fıkralarında belirtilen 15 günlük yasal süre geçtikten sonra, Yargıtay 4. Ceza Dairesince 02.02.2009 gün ve 5-1 sayı ile iddianame yerine geçen son soruşturmanın açılması kararının iadesine karar verildiği, Adalet Bakanlığının bu nedene ilişkin yasa yararına bozma isteminin yerinde olduğu.”

Öte yandan Yargıtay, on beş günlük sürenin tüm dosyanın teslim edilmesinden itibaren başlayacağı görüşündedir³⁴³.

Bu bölümde üzerinde özellikle durulması gereken konulardan biride, bazı özel ceza kanunlarında düzenlenmiş soruşturma süreleri olması ve bu sürelerle iddianamenin incelenmesi için düzenlenmiş on beş günlük iade süresine olan etkileridir. 5187 sayılı Basın Kanunu m.26/1’inci maddesinde düzenlenen dört ve altı aylık dava açma süreleri

³³⁹ Feyzioğlu, s.32; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.476; Yenidünya, s.19; Evik, s.816; Karakurt, s.192; Meraklı, s.1640.

³⁴⁰ Öztürk / Erdem, s.647; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.547; Evik, s.816.

³⁴¹ On beş günden sonra iade olmayacağını belirten emsal kararlar için bkz. Y.15.C.D. 2013/31804 E., 2014/1384 K., 21.01.2014 T.; Y.3.C.D. 2013/31769 E., 2014/3478 K., 29.01.2014 T.

³⁴² Y.CGK. 2010/KYB-122 E., 2010180 K., 05.10.2010 T.

³⁴³ Y.11.C.D. 2013/17601 E., 2013/16725 K., 13.11.2013 T.

öngörülmüştür³⁴⁴. Yine 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun m.180/1'inci maddesinde altı aylık soruşturma süresi düzenlenmiştir³⁴⁵. Bu süreler muhakeme şartı niteliğinde olup, süreler içerisinde kamu davası açılmazsa muhakeme şartı eksikliğinden dolayı yürütülen soruşturma sonunda Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar vermek gerekecektir. Bilindiği üzere CMK'da kamu davası iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle açılabilir. Hal böyle iken, iddianamenin belirtilen bu süreler dâhilinde düzenlenmiş olması fakat henüz kabul kararı verilmeden, on beş günlük incelenme süresi içerisinde bu sürelerin dolması durumunda nasıl bir yol izleneceği hususu tartışma yaratmaktadır. Bu sürelerin çok kısa olduğu, adil yargılanma hakkının temini için bu sürelerin kaldırılması gerektiği de savunulmaktadır³⁴⁶. Basın Kanunundaki dört aylık düzenlenen soruşturma süresinin aslında iki aylık olduğu, Anayasa Mahkemesi'nin bu düzenlemeyi iptal ettiği³⁴⁷ ve yürürlük tarihini ileri bir tarih belirlediği, bu süre içerisinde kanuni düzenleme yoluna gidilip, 05.07.2012 tarih ve 28344 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 02/07/2012 tarih ve 6352 sayılı kanun ile iki aylık sürenin dört aya, dört aylık sürenin de altı aya çıkarıldığı düzenlemesi düşünüldüğünde bu yönde öneriler gibi yeni bir düzenlemenin en azından yakın zamanda yapılmasının beklenmesinin hayli zor olduğu düşüncesindeyiz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında³⁴⁸, basın kanundaki düzenlenen sürenin iddianamenin kabulü kurumunun mevcut olmadığı dönemde düzenlenmiş olması, bu usul hukuku normunun CMK normlarına göre 'istisna norm' niteliği taşıması nedeniyle bu istisna normun uygulanması gerektiği kabul edilerek iddianamenin düzenlendiği tarih itibarıyla dava açma süresi hesaplanmalıdır görüşünde olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazını, sürenin hak düşümü süresi olduğu, CMK'da kamu davasının iddianamenin kabulü kararı ile açıldığı, iddianamenin kabul edildiği tarihte bu sürenin geçmiş olduğu gerekçesi ile reddetmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir başka kararında ise, iddianamenin kabul kararı olmadan, davanın

---

³⁴⁴ 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun 26/1'inci maddesi: "Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının bir muhakeme şartı olarak, günlük süreli yayınlar yönünden dört ay, diğer basılmış eserler yönünden altı ay içinde açılması zorunludur".

³⁴⁵ 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun m.180/1'inci maddesi: "Seçim suçlarından doğan kamu davası, seçimin bittiği tarihten itibaren altı ay içinde açılmadığı takdirde kovuşturma yapılamaz".

³⁴⁶ Şen, Ersan, Lekelenmeme Hakkı ve Soruşturma Süreleri, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1500928-lekelenmeme-hakki-ve-sorusturma-sureleri> (Erişim Tarihi:23.05.2016).

³⁴⁷ Anayasa Mahkemesi, 2009/66 E., 2011/72 K., 28.04.2011 T.

³⁴⁸ Y.CGK. 2010/7-250 E., 2011/53 K., 19.04.2011 T.

esasa kaydedilmesini açılmış sayılması için yeterli görmüştür³⁴⁹. Basın Kanunundaki 2012 yılında yukarıda değinilen değışikliğin CMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapıldığı, iddianamenin iadesi kurumunun bu zaman diliminde yürürlükte olmasına rağmen bu konuda herhangi bir istisna da öngörülmediği için, soruşturma aşaması içerisinde olan iddianamenin değerlendirme aşamasında özel kanunlarda düzenlenen sürelerin geçirilmesi durumunda muhakeme şartı eksikliğinden dolayı iddianame kabul edilirse davanın düşürülmesine karar verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Burada, özellikle Cumhuriyet savcılarının iddianame düzenlerken özel kanunlardaki bu sürelere dikkat etmeleri, mahkemelerin inceleme sürelerini kısmamak adına soruşturmayı daha hızlı yapıp bu sürelerin dolmasından en az on beş gün önce iddianame düzenlemeleri ile sorunun kısmen çözülebileceğini düşünmekteyiz.

5. İADE YASAKLARI

5.1 GENEL OLARAK

İddianamenin iadesi kurumu, şartsız koşulsuz her durumda iade sebeplerine bağlı veya bağlı olmayan şekilde iddianamenin iade edilebileceği bir durum içermemektedir. Kanunda yazılı, aşağıda incelemesi yapılacak belirli durumlarda iddianame iade edilemeyecektir.

5.2 SORUŞTURMA EVRAKI VE İDDİANAMENİN MAHKEMEYE SUNULDUĞU TARİHTEN İTİBAREN ON BEŞ GÜNLÜK SÜRE SONUNDA İADE YASAĞI

Yukarıdaki “İade İçin Süre Şartı” başlıklı bölümde iddianame ve soruşturma evrakı kendisine sunulan mahkemenin inceleme süresinin sınırsız olmadığı, kanunda on beş günlük süre ile mahdut olduğu belirtilmişti. İşte bu süre zarfında iade edilmeyen iddianamenin havada kalmasını istemeyen kanun koyucu bu süre zarfında iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağını belirterek bir nevi süreye uymamayı yaptırma bağlamıştır. Anılan bölümde ayrıntılı izahat yapıldığı için tekrardan kaçınmak adına burada detaya girilmemiştir.

---

³⁴⁹ Y.CGK. 2011/785 E., 2011/94 K., 17.05.2011 T.

Özetle, CMK'nın 174/3'üncü maddesinde en geç on beş günlük inceleme süresi içerisinde iade edilmeyen iddianamenin kabul edileceği belirtilerek süre ile ilgili iade yasağı öngörülmüştür³⁵⁰.

5.3 SUÇUN HUKUKİ NİTELENDİRMESİNE İLİŞKİN İADE YASAĞI

Ceza Muhakemesi Kanunu soruşturma evresi içerisinde ve soruşturmadan sonuç çıkarma kısmında Cumhuriyet savcısına bir takım takdir hakları tanımıştır. Delillerin takdiri, suçun hukuki nitelendirmesinin takdiri ve buna bağlı olarak görevli mahkemenin takdiri bunlardan bazılarıdır³⁵¹. Cumhuriyet savcısı yaptığı soruşturma soncunda eldeki verilerle (bilgi, bulgu delil) maddi olaya temas eden durumun, ceza yasalarında müeyyidelendirmeye tabi tutulmuş hangi tipik eylemle örtüştüğü, failin fiilinin hangi suçu oluşturduğunu, genel hukuki bilgisine göre takdir edecektir. İddianamede, şüpheliye ithamda bulunduğu fiili tarif edecektir. İddianame ve soruşturma evrakı kendisine teslim edilen hâkim, anlatılan fiile ilişkin, ithamda bulunulan faile yönelik yargılama yapabilecektir. Nitekim bu durum, CMK'nın 225/1'inci maddesinde: “Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil ve faili hakkında verilir.” demek sureti ile hükme bağlanmıştır. İşte bu hükmün iddianamenin düzenlenme, inceleme ve iade prosedürü ile ilgili yansımaları, suçun tavsifi nedeni ile iade yasağıdır. Hukuki tavsif nedeniyle iddianame iade edilemez³⁵². Bu yasak CMK'nın ilk halinde bulunmuyorken, 5353 sayılı yasa ile iade yasağı olarak düzenlenmiştir. Doktrinde bu yasağın, hukuki nitelendirme nedeni ile iade durumlarına ilişkin ihsas-ı rey durumlarının önüne geçilmesi nedeni ile düzenleme altına alınmış olabileceği görüşü öne sürülmüştür³⁵³. Biz de bu görüşün isabetli olduğunu düşünmekteyiz.

Cumhuriyet savcısı ve hâkim, aynı olay karşısında farklı hukuki düşüncelere sahip olabilecektir³⁵⁴. Cumhuriyet savcısı iddianameye, fiilin temas ettiği suçla ilgili görüşünü yazacak, hâkim bu görüşe katılmayacaksa, iddianameyi iade edemeyecek ve fakat diğer şartları da oluşuyorsa, sanığa CMK'nın 226'ncı madde hükmüne göre ek

³⁵⁰ Bu konuda farklı görüşler için bkz. “İade İçin Süre Şartı” başlıklı tezin bölümü.

³⁵¹ Savcının takdir hakkı nedeni ile iddianamenin iade edilemeyeceği görüşünü eleştirip, bu görüşe karşı görüş ileri süren yazarlar için bkz. Ünver / Hakeri, II, ss.41-42.

³⁵² Yenisey / Nuhoglu, s.697; Toroslu / Feyzioğlu, s.277; Ünver / Hakeri, II, s.40; Ertem, s.215.

³⁵³ Karakurt, s.193; benzer görüş için bkz. Ertem, s.216.

³⁵⁴ Soyaslan, s.368; Yenidünya, s.21; Gültekin, s.321.

savunma hakkı tanıyacak ve hükmünü bu şekilde kendi nitelendirmesine göre verebilecektir. Bu düzenlemenin doğal sonucu olarak da, açık hatalar haricinde, tarif edilen suçla ilgili görevsiz olduğunu düşünüyorsa, yine kabulden sonra görevsizlik kararı verebilecektir.

5353 sayılı kanun gerekçesinde bu konu ile ilgili şu açıklama yapılmıştır. “Savcının değerlendirmesine tabi hususlar iade gerekçesi olamaz. Bu nedenle mahkeme, savcının nitelendirmesine katılmadığını belirterek bir hususu iade konusu yapamaz. Ancak iddianamede bulunması gereken hususlarda bir eksiklik veya yanlışlığa dayanarak iade yoluna gidilebilir. Örneğin soruşturulan fiilin önödeme olup olmadığına dair Cumhuriyet savcısına aittir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı, fiilin önödeme kapsamında olmadığı görüşünde ise, mahkeme bu durumda iddianameyi iade edemez.”³⁵⁵”

Yargıtay’ın da bu konudaki görüşü açıktır. Suçun hukuki nitelendirmesi nedeni ile iddianamenin iade kararı verilemeyeceğini düşünmektedir³⁵⁶.

5.4 İDDİANAMENİN İADESİNE İLİŞKİN İLK KARARDA BELİRTİLMEYEN BİR SEBEPLE İADE (TEKRAR İADE) YASAĞI

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianame ve soruşturma evrakları mahkeme sunulduktan itibaren hâkim, kendisine tanınan süre zarfında iddianameyi unsurları ve iade nedenleri kapsamında detaylı bir incelemeye tabi tutacaktır. İade nedeni olacağı bir hususu bulduğu zaman incelemeye son vermeyecek, iade nedenlerinin tümü yönünden inceleme yapıp, iadede tüm iade sebeplerini

³⁵⁵ Prof. Dr. Cumhur Şahin’in TBMM Adalet Komisyonunda bu konu ile ilgili beyan ettiği görüş şöyledir: “Cumhuriyet savcısının uzlaşmaya tabi olmadığını düşündüğü bir suçu, hâkim uzlaşmaya tabi diyerek iade konusu yapabilir. İşte bu tür uyuşmazlıkları önlemek amacıyla bu hüküm konuldu.” Bkz. Tutanaklarla CMK, s.795.

³⁵⁶ Y.4.C.D. 2006/7030 E., 2006/17302 K., 05.12.2006 T. “Kural olarak mahkeme iddianamede gösterilen eylemi hukuki açıdan nitelendirirken iddia ve savunmayla bağlı değildir (m.225/2). Mahkeme, “maddi gerçeği araştırma ilkesi” gereği, suçun öğelerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini de araştırmaktadır. Başka bir deyişle eylemin hangi suçu oluşturduğunu da belirlemektedir. Bu nedenle iddianamenin iadesi; suçun hukuki nitelendirmesinin yanlış yapıldığı, suçun öğelerinin tek tek irdelenerek oluşup oluşmadığının tartışılıp değerlendirilmediği gerekçesine dayandırılmaz. Mahkemeler iddianamede gösterilen eylem/eylemler ile şüpheliler hakkında karar verir, daha doğrusu mahkemeler iddianamede gösterilen eylem ile şüpheli dışında karar veremez. Bu konuda bağlılık söz konusudur. Ancak, mahkemeler, eylemi nitelendirmekte serbesttirler. Bundan dolayı yasada da açıkça belirtildiği gibi, suçun hukuki nitelendirilmesi nedeniyle iddianame iade edilemez (m.174/2).” Diğer emsaller için bkz. Y.11.C.D. 2009/19336 E., 2010/6048 K., 14.05.2010 T.; Y.10.C.D. 2009/10021 E., 2009/16662 K., 02.11.2009 T.; Y.9.C.D. 2006/3306 E., 2005/4060 K., 07.07.2006 T.

belirtecektir³⁵⁷. Aksi durumda, örneğin belirtilen bir iade nedeni varsa ve bu şekilde iade yapılmışsa, bu eksiklik veya hata giderilip tekrar iddianame düzenlendiğinde, başka bir iade nedeni ile iddianame iade edilemeyecektir. Yine CMK'nın ilk halinde bulunmamakla birlikte 5353 sayılı kanun ile eklenen bu yasakla ilgili gerekçede şu hususlara yer verilmiştir: *“İlk iade kararında belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez. Bu nedenle, mahkeme, olabildiğince titiz bir inceleme ile, iadeye konu olabilecek bütün hususları belirlemelidir. İade süresinin on beş gün olması bu tür bir incelemeyi mümkün kılacaktır. İade sebebi olarak gösterilen eksiklikler tamamlanmadan ve hatalı noktalar düzeltilmeden, adeta aynı iddianamenin yeniden mahkemeye verilmesi halinde, mahkeme bu iddianameyi de iade edebilecektir.”*

Bu yasağın, adil yargılanma hakkına hizmet için kısa sürede davaların sonlandırılmasına hizmet eden kurumun ruhuna uygun ve yerinde bir yasak olduğu söylenebilir. Zira iddianame ve iade kararlarının bu yasak sayesinde her defasında farklı bir nedenle mahkemeler ve savcılık arasında adeta bir pinpon topu gibi gidip gelmesinin engellenmesi istenmektedir.

Burada değinilmesi gereken başka bir husus ise, iadede belirtilen sebep yerine getirilmeden tanzim edilecek iddianame bu yasağa tabi değildir. Bu yönde eksiklik ikmal edilmeden/hata giderilmeden düzenlenen iddianameler müteaddit defalar iade edilebilecektir³⁵⁸. Diğer bir husus ise, ilk iddianamede eksik/hatalı olmayıp belirtilmeyen bir sebep, ikinci iddianamede eksik/hatalı konuma geldiyse iki iddianame aynı olmadığı için ikinci iddianamenin iade edilebileceğini düşünmekteyiz³⁵⁹. Örneğin, ilk iddianamede tüm unsurlar tamam fakat şüphelinin kimlik bilgilerine yer verilmemiş olsun. İddianameyi inceleyen hâkim, eksikliği tespit edip bu yönde bir iade kararı yazsın. İade üzerine düzenlenen ikinci iddianamede ise, şüphelinin kimliğine yer verilsin, fakat bu defa uygulanması istenen kanun maddesi belirtilmemiş olsun. İşte bu örnekteki gibi ikinci iddianamenin de iade edilebileceğini düşünmekteyiz.

Bu kapsamda, iade üzerine düzenlenen ikinci iddianame yetki ve görev nedenleri ile ilk iade kararını veren mahkemeden başka bir mahkemeye sunulsa dahi tekrar iade

³⁵⁷ Yenisey / Nuhoglu, s.703; Feyzioğlu, s.33.

³⁵⁸ Aynı yönde düşünce için bkz. Öztürk / Erdem, s.648; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırıt / Özaydın / Alan Akcan / Erdem, s.548; Meraklı, s.1644; Gültekin, s.324; Çolak / Taşkın, s.862.

³⁵⁹ Aynı yönde düşünce için bkz. Karakurt, s.194; Aydın, s.395; Gültekin, s.325.

yasağı bu mahkeme için de geçerli olacağı için³⁶⁰, ilk iadeyi yapacak hâkimin oldukça titiz ve görev bilinci içerisinde hareket etmesi gerekecektir³⁶¹.

Yargıtay konu ile ilgili olarak, kanundan farklı bir görüş belirtmemektedir³⁶². Ayrıca Yargıtay'ın, ilk iade kararı kesinleşse de, ikinci iadede dosya içerisinde bulunan ve iade sebebi olmayan durumlardan dolayı iade yapılamayacağı görüşü bulunmaktadır³⁶³. Yargıtay, ilk iade kararının yerine getirilmesinin mümkün olmaması durumunda bu eksiklik nedeni ile tekrar iade yapılamayacağını da belirtmektedir³⁶⁴.

5.5 KANUNDA YAZILI SEBEPLER DIŞINDA BİR NEDENLE İADE YASAĞI

İddianamenin iadesi için kanunda düzenlenen sebepler dışında iddianame iade edilemeyecektir. İade sebepleri kanunda tahdidi belirtilmiş olup, hâkim yorum ve kıyas yöntemleri ile yeni sebepler sevk edip bu sebeplere göre iade kararı veremeyecektir³⁶⁵. Yargıtay da bu hususa kararlarında vurgu yapmaktadır³⁶⁶. Örneğin; dava şartı eksikliği nedeniyle³⁶⁷, iade kurumunun CMK'nın 223'üncü maddesi gibi kullanılması nedeniyle³⁶⁸, bağlantılı dosyalarda tek iddianame ile tüm olaylar için dava açılması gerekçesiyle³⁶⁹, iade yapılamayacağı Yargıtay kararlarında belirtilen hususlardan bazılarıdır.

6. İADE KARARI SONRASI SAVCILIK İŞLEMLERİ

İddianamenin iadesine karar verilmesi durumunda, soruşturma dosyası ve iddianame, iddianamenin iadesi kararı ile birlikte Cumhuriyet başsavcılığına geri gönderilecektir. Burada Cumhuriyet savcısının iki ana seçeneği bulunduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, mahkemenin iade kararını tamamen veya kısmen doğru bulmuyorsa, iade kararına itiraz edebilir. Bu seçenekle ilgili açıklama bir sonraki bölümün konusunu oluşturmaktadır.

³⁶⁰ Aydın, s.394; Gültekin, ss.325-326.

³⁶¹ Yenisey / Nuhoğlu, s.703; Şahin, a.g.e, s.118; Soyaslan, s.368; Ertem, s.217; Gültekin, s.324.

³⁶² Emsal karar için bkz. Y.15.C.D. 2013/25038 E., 2013/17085 K., 11.11.2013 T.

³⁶³ Y.14.C.D. 2013/11816 E., 2014/1501 K., 11.02.2014 T.

³⁶⁴ Y.11.C.D. 2011/7618 E., 2012/4868 K., 05.04.2012 T.

³⁶⁵ Karakurt, s.195.

³⁶⁶ Emsal için bkz. Y.2.C.D. 2013/37149 E., 2014/3729 K., 12.02.2014 T.

³⁶⁷ Y.11.C.D. 2011/9661 E., 2012/17588 K., 17.10.2012 T.

³⁶⁸ Y.4.C.D. 2008/7209 E., 2008/10018 K., 21.05.2008 T.

³⁶⁹ Y.6.C.D. 2007/18694 E., 2009/15252 K., 18.11.2009 T.

Cumhuriyet savcısı, mahkemenin iade kararını doğru buluyorsa ve/veya bu karara itiraz etmeyecekse, iade kararı doğrultusunda soruşturmasını genişletebilecek, hatalı yerleri düzeltecek ve noksanlıkları giderecektir. İade kararında belirtilmese dahi, kendisi eksik veya hatalı yön bulursa bu yönde de soruşturma işlemi yapabilecektir³⁷⁰. Cumhuriyet savcısı, iade kararında belirtilen hususları tamamladıktan sonra, önünde yine iki yol bulacaktır. Bunlardan ilki, soruşturmanın bu son durumu ile Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar kararı verilmesi gereken bir neden varsa, örneğin, yeni delil, zamanaşımı, şüphelinin ölümü gibi durumlar varsa şüpheli/ler hakkında Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verebilecektir³⁷¹. Kanunda buna ilişkin bir engel bulunmadığı gibi aksine CMK 174/4'üncü maddede bu yola izin verilmiştir. CMK'nın 174'üncü maddesinin ilk halinde, Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilmesini gerektiren bir durum varsa, Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenleme bulunmamakta, Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesi zorunluymuş gibi bir anlatım bulunmaktaydı. Bu eksiklik 5353 sayılı kanun ile giderilmiştir. İkinci yol ise, yeniden iddianame düzenlemektir. Cumhuriyet savcısının soruşturmanın uzamış olması ve ilk iddianamenin iade edilmiş olması hususlarını göz önüne alarak, daha titiz bir iddianame yazması, eksiklere yer vermemesi adil yargılanma hakkına hizmet edecektir.

Burada vurgulanması gereken bir diğer nokta da şudur ki; iddianamenin incelenmesi ve değerlendirme süreci soruşturma içerisine dâhil olduğu için, Cumhuriyet savcısının, bu süreç içerisinde soruşturma işlemi yapabileceği görüşünü savunmaktayız³⁷². Bu süreç içerisinde haklarında iddianame düzenlenen şüpheliler tutuklu iseler ve tutukluluğun gözden geçirilmesi süreleri³⁷³ gelmişse, sulh ceza hâkimliğinden tutukluluğun gözden geçirilmesi talebinde bulunabilecek, yakalama kararı olan şüphelinin ifadesini alabilecek ve diğer soruşturma işlemlerini yapabilecektir³⁷⁴. Doktrinde iddianamenin düzenlenip mahkemeye sunulması ile Cumhuriyet savcısının

³⁷⁰ Evik, s.827; Aydın, s.393; Gültekin, s.328; Çolak / Taşkın, s.862.

³⁷¹ Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1124; Ertem, s.226; Yenidünya, s.21; Aydın, s.394; Gültekin, s.327.

³⁷² Aynı yönde düşünce için bkz. Meraklı, s.1644; Karakurt, s.196; Karşıt görüş için bkz. Gültekin, s.316.

³⁷³ 5271 sayılı CMK Madde 108 – (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.

³⁷⁴ İddianamenin incelenme süresinin on beş gün gibi kısa bir süre olduğundan, iddianameyi inceleyen mahkemenin tutukluluğun gözden geçirilmesini kendisi yapabilmesi gerektiğini savunan görüş için bkz.

soruşturmadan artık el çektiği, dolayısıyla soruşturma işlemi yapamayacağını savunan yazarlar da bulunmaktadır³⁷⁵.

7. KANUN YOLU

Yargılama makamlarının kendilerine gelen işlerde, verdikleri kararlar her zaman doğru olanı yansıtmayabilir. Kararlarda şekli ve/veya maddi hatalar her zaman bulunabilir. Yargı makamlarının yatığı hataların denetimi yine yargı makamları tarafından yapılabilecektir, hukuk devletinin gereği de budur. Önemli olan yasalarda yargı kararlarına karşı başvurulabilecek denetim mekanizmaları öngörülmüş ve kanunlarla düzenlenmiş olmasıdır. İşte yargı makamlarının verdikleri kararları, istek üzerine ve/veya re'sen kanunda belirlenen başka yargı makamları tarafından madde ve/veya şekil bakımından denetleyip, hataların tespit edip giderilmesi için ne yapılması gerektiğinin denetimine kanun yolu³⁷⁶ denetimi denmektedir³⁷⁷. Kanun yolları aleyhine kanun yoluna gidilen kararda denetleme ve varsa düzeltme imkânı sağlar³⁷⁸.

İddianamenin iadesi kararı üzerine başvurulabilecek kanun yolu bulunmaktadır. Ancak iddianamenin kabulüne karar verildiğinde buna ilişkin bir kanun yolu bulunmamaktadır³⁷⁹. İddianamenin iadesini düzenleyen CMK'nın 174'üncü maddesinde iade kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği, CMK'nın 174/5'inci maddesinde belirtilmiştir. Keyfilğin önüne geçilmesi, denetim mekanizması öngörmesi açısından itiraz kanun yoluna başvuru olanağının bulunması, yerinde bir düzenlemedir³⁸⁰.

CMK'nın genel düzenlemesinde kanun yolları, olağan kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları şeklinde ikiye ayrılmış ve CMK'nın 260 ila 323 maddeleri arasında düzenlenmişlerdir. Henüz kesinleşmemiş olan kararlara karşı gidilebilen olağan kanun yolları; İtiraz (m.267-271), İstinaf (272-285) ve Temyizdir (286-307)³⁸¹. Kesinleşmiş bulunan kararlara karşı gidilebilen olağanüstü kanun yolları; Yargıtay

---

Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.476; aynı yönde görüş için bkz. Çolak / Taşkın, s.856.

³⁷⁵ Gültekin, s.316.

³⁷⁶ Kanun yolu muayyen yollara hasredildiği için bu yollara kanun yolu değil de hukuki çareler denilmesi gerektiğini savunan görüş için bkz. Erem, s.497.

³⁷⁷ Kunter, s.723; Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, s.1301; Yenisey / Nuhoğlu, s.859.

³⁷⁸ Centel / Zafer, s.775.

³⁷⁹ Aydın, s.392.

³⁸⁰ Yurtcan, s.694; Gültekin, s.335; Çolak / Taşkın, s.864.

Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı (308), Kanun Yararına Bozma (309-310) ve Yargılamanın Yenilenmesidir (311-323)³⁸².

Olağan kanun yollarından olan itiraz yasa yoluna kural olarak hâkim kararları için gidilebileceği, kanunda belirtilmek kaydı ile mahkeme kararları için de gidilebileceği, bu yolu düzenleyen CMK'nın 267/1'inci maddesinde belirtilmiştir³⁸³.

İtirazın usulü ve süresi CMK'nın 268'inci maddesinde düzenlenmiştir³⁸⁴.

İtiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci başka türlü karar vermedikçe, itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurmaz. İtiraz, istisnası bulunmakla birlikte duruşma yapılmadan incelenir. İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir. Mercii'nin karar vermesi için kanunda bir süre ön görülmemiş olmakla birlikte mümkün olan en kısa sürede kararın verilmesi istenmiştir.

İddianamesi iade edilen Cumhuriyet savcısı, iade kararının doğru olmadığı düşüncesinde ise, bu karara yukarıda yazılan usulle, iade kararı ile birlikte soruşturma

---

³⁸¹ Albayrak, Öz Kitap CMK, s.698.

³⁸² Albayrak, Öz Kitap CMK, s.698.

³⁸³ Yenisey / Nuhoğlu, s.703; Öztürk / Erdem, s.649; Öztürk / Tezcan / Erdem / Sırma / Saygılar Kırt / Özyayın / Alan Akcan / Erdem, s.548; Gültekin, s.333.

³⁸⁴ Madde 268: “(1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde karar veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır.

(2) Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

a) (Değişik: 18/6/2014-6545/74 md.) Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir.

b) (Değişik: 18/6/2014-6545/74 md.) İtiraz üzerine ilk defa sulh ceza hâkimliği tarafından verilen tutuklama kararlarına itiraz edilmesi durumunda da (a) bendindeki usul uygulanır. Ancak, ilk tutuklama talebini reddeden sulh ceza hâkimliği, tutuklama kararını itiraz mercii olarak inceleyemez.

c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

d) Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.

e) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairesinin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.”

dosyasının teslim edildiği tarihten itibaren yedi gün içerisinde itiraz edecektir. İtirazına, iade kararının neden doğru olmadığını, hangi yönlerden itiraz ettiğini yazacaktır. Çünkü itirazı inceleyecek mercii iadeye itirazdaki gerekçelerle bağlı olup, kendisi tespit ettiği başka yönlerden inceleme yapamayacaktır. Yargıtay'ın da bu yönde kararı bulunmaktadır³⁸⁵. İtirazı öncelikle iade kararını veren mahkeme inceleyecek ve haklı görürse kararını düzeltecek ve iddianamenin kabulü kararı verecektir. Bunun için inceleme süresi üç gündür. İtirazı haklı görmüyorsa inceleyecek mercie gönderecektir. Asliye ceza mahkemesinin, itiraz merci bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi, ağır ceza mahkemesinin itiraz merci ise bir numara sonraki ağır ceza mahkemesi olacaktır. O yerde tek ağır ceza mahkemesi varsa, en yakın yer ağır ceza mahkemesi, son numara ağır ceza mahkemesi kararı ise döngü içerisinde bir numaralı ağır ceza mahkemesi itiraz mercidir.

Merci, itiraz üzerine kendisine gelen dosyada itirazı haklı görürse, iddianamenin iadesi kararını kaldırarak ve iddianamenin kabulü kararı verecektir. Bu durumda kamu davası açılmış olacaktır. Merci, itirazı tüm yönlerden haksız görürse, itirazın reddine karar verecek ve soruşturma dosyasını gereğine tevessül edilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir. Bu durumda “*Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik*”in 108/5’inci maddesinde belirtildiği üzere soruşturma evrakı yeni bir soruşturma numarasına kaydedilecektir. İddianamenin iadesi kararı bu yolla kesinleşecektir. Diğer durum ise mercii iade kararını kısmen uygun bulması, kısmen uygun bulmaması durumudur. Bu durumda da itirazın reddine ilişkin yazılı yol tek farkla izlenecektir. O farkta, Cumhuriyet savcının itirazın kısmen kabulünde belirtilen iade nedenleri ile bağlı olmaması, bu yönden itirazın kabulü gibi uygulama yapacak olmasıdır³⁸⁶.

İtirazı reddedilen ve bu şekilde iddianamenin iadesi kararı istinaf ve temyiz incelenmesinden geçmeden kesinleşen Cumhuriyet savcısı olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına bozma yoluna gidilmesi için Adalet Bakanlığına gönderebilecektir.

---

³⁸⁵ Y.4.C.D. 2006/9886 E., 2007/2542 K., 19.03.2007 T. “İddianamenin iadesi kararlarında itiraz üzerine kendisine dosya gelen mahkemenin, iade işleminin mahkemenin belirttiği gerekçelerle yerinde olup olmadığını inceleyebileceği, itiraz mercii araştırıp yeni bir iade gerekçesi bulmasının ve böylece iddianamenin iadesinin doğru olduğunu tespit etmesinin olanaksız olduğu...”

³⁸⁶ Aynı yönde düşünce için bkz. Aydın, s.393; Gültekin, s.337.

Kanun yararına bozma yoluna gidilip gidilmemesi takdiri Adalet Bakanlığı'na aittir³⁸⁷. İtirazın kabulü haline kanun yararına bozma yoluna gidilemeyecektir³⁸⁸.

İddianamenin iadesi kararına itiraz kanun yoluna, kanuni düzenleme gereği sadece Cumhuriyet savcısı gidebilecektir. Söz gelimi, mağdur-müşteki-suçtan zarar gören gidemeyecektir³⁸⁹. Bu durum doktrinde diğer sùjelerin de bu yola başvurusu gerektiği düşüncesi ile eleştirilmektedir³⁹⁰. Ayrıca aynı eleştiri silahların eşitliği kapsamında iddianamenin kabulü kararına ilişkin kanun yolu düzenlemesi yapılmamasına da yöneltilmiştir³⁹¹.

8. AİHS VE AİHM AÇISINDAN KURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

İddianamenin iadesi kurumunun adil yargılanma hakkı ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Kaldı ki kurumun temel düzenlenme amaçlarından bir tanesi adil yargılanma hakkının teminidir. Adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde düzenlenmiştir³⁹². Anayasa yönünden, iç hukuktaki en temel karşılığı ise Anayasa'nın 36'ncı maddesidir³⁹³. Adil yargılanma hakkı en

³⁸⁷ Y.10.C.D. 2007/26225 E., 2008/2172 K., 11.02.2008 T.

³⁸⁸ Gültekin, s.337.

³⁸⁹ Yenisey / Nuhoğlu, s.704; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.484; Ünver / Hakeri, II, s.54; Ertem, s.227; Aydın, s.392; Yenidünya, s.21; Evik, s.827.

³⁹⁰ Meraklı, s.1644.

³⁹¹ Meraklı, s.1645.

³⁹² İHAS Madde 6 — Adil yargılanma hakkı

1. Herkes, kişisel hak ve yükümlülükleri ile hakkındaki bir suç isnadının karara bağlanmasında, hukuken kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından, makul bir sürede, adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahiptir. Karar aleni olarak açıklanır. Ancak duruşmayı izleyenler ve basın mensupları, çocuk ve gençlerin menfaatlerini veya tarafların özel yaşamlarını korumanın gerektirmesi halinde ve adaletin zarar göreceği özel hallerde mahkemenin kesinlikle gerekli olduğuna inandığı ölçüde, demokratik bir toplumdaki genel ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik amacıyla duruşmanın tamamından veya bir bölümünden çıkarılabilir.

2. Hakkında suç isnadı bulunan bir kimse, hukuka göre suçlu olduğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılır.

3. Hakkında suç isnadı bulunan bir kimse asgari şu haklara sahiptir:

a) kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebepleri hakkında anlayabileceği dilde ve ayrıntılı olarak derhal bilgilendirilme;

b) savunmasını hazırlamak için yeterli zamana ve kolaylıklara sahip olma;

c) kendisini bizzat veya seçeceği bir avukat aracılığıyla savunma; avukata ödeme yapabilmek için yeterli imkânı yoksa ve adaletin yararı gerektiriyorsa ücretsiz hukuki yardım alma;

d) aleyhine olan tanıkları sorguya çekme ve sorguya çekirme; lehine olan tanıkların aleyhine olan tanıklarla aynı şartlarda hazır bulunmalarını ve sorguya çekilmelerini sağlama;

e) mahkemede kullanılan dili anlamıyor veya konuşamıyorsa, bir çevirmenden ücretsiz yararlanma.

³⁹³ 3.10.2001 gün ve 4709 sayılı Kanun'la değişik Anayasa'nın 36. maddesi.

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

büyük etkisini muhakeme hukukunda gösterdiği için, AİHS’te düzenlenmiş diğer maddi hakları da çok yakından ilgilendirmektedir³⁹⁴.

İddianamenin iadesi kurumu bakımından, AİHS 6’ncı madde metninden özellikle değerlendirilmesi gereken hususlar şunlardır: “adil yargılanma”, “makul sürede yargılanma”, “tarafsız mahkemede yargılanma”, “kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebepleri hakkında anlayabileceği dilde ve ayrıntılı olarak derhal bilgilendirilme” kavramlarıdır.

Adil yargılanma teriminin içerisine genel olarak, mahkemeye erişim hakkı, duruşmada bulunma hakkı, kendi aleyhine tanıklık etmeye zorlanamama hakkı, eşit silahlara sahip olmakla birlikte nizalı dava hakkı, gerekçeli karar hakkı ve çelişmeli yargının girdiği söylenebilir³⁹⁵. Öte yandan temyiz hakkı doğrudan AİHS 6’ncı maddede düzenlenmemekle birlikte, bu hak AİHS’in 7 numaralı protokolünün 2’nci maddesi ile tanımlanmıştır³⁹⁶. İddianamenin iadesi kurumunun düzenlenmesinde, taslak iddianame³⁹⁷ olarak adlandırılacak olan, henüz kabul kararı olmadan dava açma hakkı olmayan iddianamenin şüpheliye tebliğine yer verilmediği düşünüldüğünde, kurumun, bu yönü ile silahların eşitliği ilkesine ve çelişmeli yargı ilkesine tam manası ile uymadığı görülecektir³⁹⁸. Ayrıca iddianamenin iadesi ve kabul kararlarına itiraz hakkı (kanun yolu) şüpheli ve mağdur için öngörülmediği için de bu durum da anılan maddelere aykırılık teşkil edebilecektir.

Makul sürede yargılanma, teriminden neyin anlaşılacağı her dava açısından belirli kriterle tespit edilmektedir³⁹⁹. AİHM makul sürede yargılanma hakkının değerlendirmesinin ölçütleri olarak; davanın karmaşıklığı, başvuruçunun tutumu ve yetkili mahkemenin tutumunu ölçüt olarak kullanmakta ve her dava için ayrı ayrı değerlendirmektedir⁴⁰⁰. Makul sürede yargılanma hakkı ile kişilerin bir suçla itham

³⁹⁴ Tanrıkulu, s.71.

³⁹⁵ Mole / Harby, ss.34-43; İnceoğlu, ss.209-286.

³⁹⁶ Madde 2 - Cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı

1 Bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan mahkum edilen her kişi, mahkumiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını haiz olacaktır. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dâhil olmak üzere, yasayla düzenlenir.

2 Bu hakkın kullanılması, yasadaki düzenlenmiş haliyle az önemli suçlar bakımından, ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargıldığı veya beraatını müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkumiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir.

³⁹⁷ Kavram için bkz. Kunter / Yenisey / Nuhoglu, s.1124.

³⁹⁸ Tanrıkulu, s.73; Benzer yönde düşünce için bkz. Ertem, s.196.

³⁹⁹ İnceoğlu, s.277.

⁴⁰⁰ İnceoğlu, ss.280-281.

edilmekle içerisinde buldukları güvensiz durumdan kurtulmaları ve yasal kesinlik sağlanabilecektir⁴⁰¹. İddianamenin iadesi kurumunun temel amaçlarından bir tanesi de, bu ilkeyi muhakeme hukukumuzda etkin kılabilmektir. Makul sürede yargılanmanın başlangıcı için, bir suçla itham edilmiş olmak aranmaktaysa da soruşturma aşamasında da AİHM'in itham durumunun gerçekleştiğini saptadığı durumlar da bulunmaktadır⁴⁰². Bu bakımdan makul sürede yargılanmanın asıl hitap ettiği aşamanın kovuşturma aşaması olduğu, bu aşamada delil toplamakla vakit kaybedilmemesi için tüm delillerin eksiksiz, soruşturma aşamasında toplanması ve bundan sonra iddianamenin düzenlenmesi makul sürede yargılanma hakkına hizmet edecektir. Deliller toplanmadan düzenlenen iddianamenin iade edilmesi ile kovuşturma aşaması başlamayacak ve makul sürede yargılanma hakkına hanel getirilmeyecektir. Ancak kimi durumlarda soruşturma aşamasında da ithamın gerçekleşebileceğini öngören AİHM kararları da değerlendirilip, soruşturma aşamasında da süratli davranılması adil yargılanma hakkına ve özelinde makul sürede yargılanma hakkına ek hizmet sunacaktır.

Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebepleri hakkında anlayabileceği dilde ve ayrıntılı olarak derhal bilgilendirilme hakkından anlaşılması gereken hususlardan bir tanesi iddianamenin şüpheli/sanığa tebliğ edilmesi durumudur. İddianamenin tebliği, iç hukukta, CMK'nın kovuşturma evresi isimli üçüncü kitabında, 176'ncı maddede düzenlenmiştir. Bu da soruşturma aşamasında şüphelinin hakkındaki iddia yönünden bilgilendirilmeyebileceği anlamını da taşımaktadır. Şüpheli, ancak sanık konumuna geçip, aleyhine olan isnat belirginleşip netleştikten sonra bu isnat hakkında iddianamenin kendisine tebliği ile bilgi sahibi olabilecektir. Taslak iddianamenin soruşturma aşamasında şüpheliye tebliğinin düzenlenmeyişi, bu iddianame hakkında şüphelinin fikrinin sorulmasına dönük bir uygulamanın bulunmayışı, ithamı öğrenme hakkı olarak özetleyebileceğimiz "*kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebepleri hakkında anlayabileceği dilde ve ayrıntılı olarak derhal bilgilendirilme*" hakkını doğrudan etkileyecek ve iddianamenin iadesi ve tebliği kurumları bu yönü ile anılan bu hakka aykırılık teşkil edebilecektir⁴⁰³.

---

⁴⁰¹ Mole / Harby, s.22.

⁴⁰² Mole / Harby, ss.14-15; Tanrıkulu, s.73-74.

⁴⁰³ Centel / Zafer, s.538; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.474; Tanrıkulu, s.109; Karakurt, s.196; Meraklı, s.1645; Evik, ss.828-829.

Tarafsız mahkemede yargılanma da adil yargılanma hakkı içerisinde incelenen bir haktır. Adil bir yargılanmanın sağlanabilmesinin ön koşullarından biri de tarafsız mahkemede yargılama yapılmasıdır⁴⁰⁴. Tarafsızlık, herhangi bir seçenek karşısında ön yargılı olmama halini ve peşin hükümlü olmamayı ifade eder. Anayasamızın, mahkemelerin tarafsızlığı ilkesini düzenleyen bir maddesi doğrudan bulunmama taysa da mahkemelerin bağımsızlığını düzenleyen 138 ve 140'ıncı maddeleri bağımsızlığın yanında tarafsızlığı da teminat altına alan düzenlemeler olarak görülebilecektir⁴⁰⁵. Anayasa mahkemesi bir kararında⁴⁰⁶: “Hâkimlik teminatının amacı, hâkimlerin kişisel nüfuz ve itibarlarının yükseltilmesi ve huzurlarının sağlanmasından çok, hâkimlerin özgür ve tarafsız karar verebilmelerini sağlamak, dolayısıyla topluma, adaletin her türlü baskı ve etkiden uzak olarak dağıtıldığı hususunda güven vermektir.” demek sureti ile tarafsızlığa vurgu yapmıştır. AİHM önüne gelen başvurularda tarafsızlık sorununu nesnel ve öznel tarafsızlık olarak iki boyutta ele alarak bunlara uygun değerlendirme yapmaktadır⁴⁰⁷. Nesnel tarafsızlık hâkimin görev yaparken kişisel tarafsızlığı, öznel tarafsızlık ise kurum olarak mahkemenin ve mahkeme üyelerinin kişide bıraktığı intiba olarak değerlendirilebilecektir⁴⁰⁸. Hâkimin muhakemenin değişik evrelerinde görev yapması AİHM nezdinde yapılan başvuruların çoğunun konusunu oluşturmaktadır⁴⁰⁹. Kovuşturma evresi öncesi işlerde görev alan hâkimin bu süreçte dava ile ilgili verdiği kararlar tek başına onun tarafsız olmadığı sonucuna yol açmayacaktır. Örneğin soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına karar veren hâkimin, kovuşturma evresinde de o davanın esasına bakacak olması sırf bu nedenle hâkimin tarafsız olmadığı anlamına gelmeyecektir. Ancak AİHM tutuklama kararında⁴¹⁰ esasla ilgili

⁴⁰⁴ İnceoğlu, s.237.

⁴⁰⁵ İnceoğlu, s.237.

⁴⁰⁶ Anayasa Mahkemesi, 1992/39 E., 1993/19 K., 24.04.1993 T. Karar için bkz. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2016).

⁴⁰⁷ Mole / Harby, s.29; İnceoğlu, s.228; Tanrıkulu, s.98.

⁴⁰⁸ İnceoğlu, ss.228-229; Tanrıkulu, s.98.

⁴⁰⁹ Mole / Harby, a.g.e, s.31.

⁴¹⁰ Karakoç vd. Türkiye, Başvuru No: 27692/95, 28138/95, 28498/95, 15 Ekim 2002 T. [http://hudoc.echr.coe.int/tur#{"itemid":\["001-121626"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/tur#{), (erişim tarihi:10.05.2016) “ AİHM, AİHS'nin 6/1 maddesine göre bir mahkemenin "bağımsız" olup olmadığına karar verilebilmesi için; üyelerinin atanma şeklinin, görev sürelerinin, dış baskılara karşı korunmalarının ve bağımsızlık görünümü sergileyip sergilemediklerinin dikkate alınması gerektiği görüşünü tekrarlamıştır (Bkz. diğer birçok makamlar arasında, 25.02.1997 tarihli Findlay İngiltere'ye karşı hükmü, Raporlar 1997-1, s. 281. prg.73 ve anılan Incal Kararı, s.1571, 65).

AİHS'nin 6/1 maddesi uyarınca "tarafsızlık" konusunda karar verilirken uygulanacak iki kriter vardır: Birincisi; belli bir davada belli bir yargıcın kişisel kanaatinin kararı belirleyip belirlemediğinin, ikincisi ise; hâkimin yasal konununun, tarafsızlığı konusundaki şüpheleri uzak tutmak için yeterli garantiyi verip

görüş sevk eden hâkimlerin davanın esasına da bakacak olmasını ihlal nedeni olarak görmüştür. Buradaki ölçütün şu olduğu söylenebilir; soruşturma evresinde üzerinde tartışma olmayan delillerin değerlendirilmesi söz konusu olacaksa bu işin esasına girmeyi gerektirmeyeceği için buradaki yüzeysel değerlendirmeler tarafsızlığı zedelemeyecektir. Ancak hâkim, duruşma öncesi dönemde yani soruşturma evresinde, işin esasına girmeyi gerektirecek kadar delil değerlendirmesi yapmak zorunda kalırsa burada tarafsızlığın zedelendiği söylenebilecektir⁴¹¹. Bu konunun iddianamenin iadesi kurumu ile ilgisini şu şekilde vurgulamak gerekecektir. İddianamenin incelenmesi aşaması bilindiği üzere soruşturma aşamasında düzenlenmektedir. Değerlendirmeyi yapan mahkemenin aynı zamanda yargılama yapan mahkeme olduğu düşünüldüğünde iki ayrı fonksiyonun tek süjede birleştiği iddiasında bulunulabilecektir⁴¹². Burada işin esasını inceleyecek hâkim, aslında soruşturma aşaması sayılan iddianamenin incelenmesi aşamasında da görev almış olacak ve iddianamenin kabulü veya iadesi

---

vermediğinin araştırılmasıdır, (Bkz. 20.05.1998 tarihli Gautrin ve diğerleri Fransa'ya karşı kararı (Raporlar 1998-111, s. 1030-1031/58).

Söz konusu davada ikinci kriterin uygulanması gerektiği konusunda tartışma yoktur. Bir makamın bağımsızlıktan yoksun oluşundan endişe duymak için yasal bir sebebin var olup olmadığına karar verilirken, bu makamın tarafsız olmadığını iddia edenlerin dayandığı nokta önemlidir. AİHM, başvuruların mahkemenin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığına dair endişelerinin iki nedene bağlı olduğunu belirtmiştir: (1) Diyarbakır DGM hâkimleri tutuklama kararını vermeleri ile birlikte dava esasına ilişkin görüşlerini zaten açıklamışlardır. Aynı hâkimler daha sonra başvurular aleyhinde açılan davanın esasını hakkında değerlendirmede bulunmuşlardır. (2) Mahkeme heyetindeki hâkimlerden biri askeri makamlara bağlıdır. Bu bağlamda sorunun iki açıdan incelenmesi gerekmektedir:

1. Diyarbakır DGM'nin başvurular hakkında verdiği tutuklama kararıyla ilgili olarak: Bu koşullarda, AİHM, tutuklama kararını veren hâkim heyetinin davanın esasını da karara bağlaması nedeniyle başvuruların endişe duyduklarını belirtmiştir.

AİHM, Türk Ceza Kanununun 104. maddesine göre, tutuklama kararı verecek olan hâkim(ler)in, suçun işlendiğine dair kuvvetli emareler bulunduğuna kanaat getirmeleri gerektiğini belirtmiştir. DGM tarafından verilen tutuklama kararının davanın esasına ilişkin kararlarla aynı olmadığı bir gerçektir. Hâkimlerin kuvvetli emarelerin varlığını tespit etmek için, ilk olarak savcı tarafından hazırlanan iddianamenin gerçek veriler üzerinde kurulduğundan emin olmaları gerekmektedir. Bazı koşullarda, davanın karar aşamasında değişik bir sonuç alınmaktadır. Bu açıdan AİHM, askeri hâkimin varlığına ayrı bir önem vermektedir: DGM bünyesinde görev alan O. Karadeniz (mahkeme başkanı), askeri hâkim T. Gözen ve C.D. Ural, 17 Eylül 1993 tarihinde, henüz başvurular hakkında kamu davası açılmadan tutuklama kararını vermişlerdir. Bu karara göre, söz konusu konuşmada suç işlendiğine dair kuvvetli emareler bulunduğu gerekçesiyle başvuruların tutuklanmasına karar verilmiştir. AİHM, adı geçen hâkimlerin başvuruların mahkûmiyet kararlarına da imza attıklarını ve tutuklama kararının gerekçeleri ile 13 Nisan 1994 tarihli kararın gerekçeleri arasında herhangi bir fark bulunmadığını belirtmiştir. Hâlbuki hâkimlerin görevi, suça ilişkin kuvvetli emarelerin bulunup bulunmadığının tespiti sırasında kendilerine sunulan delilleri değerlendirmektir. Bu konuda hâkimlerin değerlendirmeleri ile davanın sonuçlandırılması arasında çok ince bir fark oluşmuştur. Ayrıca, aynı mahkeme başkanı, O Karadeniz, 16 Kasım 1995 tarihli erteleme kararı ile de başvuruları mahkûm etmiştir. AİHM, yukarıda anılan unsurların, başvuruların Diyarbakır DGM'nin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığına dair endişelerini doğruladığı sonucuna varmıştır.”

⁴¹¹ Inceoğlu, s.230.

⁴¹² Ertem, ss.195-196.

(reddi) yönünde bir karar sevk edecektir. Bu durumda kabul kararı vermesi halinde bir bakıma delillerin iddianame düzenleyebilmek için, yani şüphelinin suçu işlediğine yönelik yeterli şüphe düzeyinde olduğuna hükmedecektir. Buda işin esasına girip delil değerlendirme yapmadan mümkün olmayacağına göre bu yönü ile soruşturma aşamasında işin esası ile ilgili görüş sevk eden hâkimin tarafsız olmayabileceği sorununu ortaya çıkarabilecektir⁴¹³. Öte yandan iddianamenin yeterli şüphe oluşturmadığı ya da sübuta etki edeceği mutlak sayılan bir delil toplanmadığı gerekçesi ile iade edilmesi durumunda da hâkim hakkında yukarıdaki açıklamadaki gibi görüş sevk etmiş olma eleştirisi yapılabilecek⁴¹⁴ olduğundan iddianamenin iadesi kurumundaki bu düzenlemelerin AİHM 6'ncı maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkını tarafsız mahkemede yargılanma hakkı yönü ile etkileyebileceği söylenebilecektir.

9. İDDİANAME YERİNE GEÇEN BELGELERİN İADESİ SORUNU

İddianame yerine geçen belgelerin hukukumuzda olduğu ve bunların neler olduğuna yönelik açıklama buna ilişkin bölümde yapılmıştı. Bu başlık altında ise iddianame yerine geçen belgelerin iade edilip edilemeyeceğine yönelik değerlendirme yapılmıştır.

İddianame yerine geçen belgelerin iddianame gibi iade edilip edilemeyeceği sorusuna CMK'da yanıt bulunmamaktadır⁴¹⁵. Doktrindeki çoğunluk görüşüne göre bu belgelerin, iddianame olmadığı, dolayısı ile iddianamenin taşıdığı tüm şartları taşımadığı ve iade olunamayacağı yönündedir⁴¹⁶. Ayrıca bu konuda, kanunda tadilat yapılması önerisi de bulunmaktadır⁴¹⁷. *Centel/Zafer'e*⁴¹⁸ göre iade konusunda yasada bir açıklık bulunmamaktadır. Bu belgelerin iddianamenin düzenlenmesini ve içeriğinde yer alması gereken hususları belirten CMK'nın 170'inci maddesine göre düzenlenmeleri gerektiği ve eksik ve/veya hatalı durumlarda bunların da iddianame gibi iade edilmesi

⁴¹³ Toroslu / Feyzioğlu, s.275; Centel / Zafer, s.537; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.480; Yenidünya, s.22; Karakurt, s.189; Güçlü Kahraman, s.147.

⁴¹⁴ Tanrıkulu, s.77; Güçlü Kahraman, s.135.

⁴¹⁵ Gültekin, s.109.

⁴¹⁶ Bu görüşü savunan yazarlar için bkz. Toroslu / Feyzioğlu, s.278; Özer Özbek / Kanbur / Doğan / Bacaksız / Tepe, Muhakeme, s.475; Yenidünya, s.19; Karakurt, s.178.

⁴¹⁷ Gültekin, s.114.

⁴¹⁸ Centel / Zafer, s.536.

gerektiğini savunan yazarlar da bulunmaktadır⁴¹⁹. TCK'nın 75/2 maddesinde geçen ibare ve CMK'nın 191/3.b ibareler birlikte düşünüldüğünde, kanun koyucu tarafından yeni dönemde de iddianame yerine geçen belgelerin varlığının kabul edildiği, ancak iddianamenin iadesini düzenleyen 174'üncü madde de bu belgelerden bahsedilmediğine göre bu belgelerin iade edilemeyeceği, ancak doğrudan doğruya mahkemeye sunulanlar dışındakilerin Cumhuriyet başsavcılığına sunulacağı ve bunların iddianame formatı ile mahkemeye gönderileceği düşünüldüğünde; bu durumda ortada bir iddianame olacağı için bunların şartları taşıyorsa iadeye konu olabileceği, ayrıca CMK'nın 174'üncü maddesinde bu belgelerden açıkça bahsedilmemesinin ve uygulamada halen bu belgelerin olmasının eleştirilmesi kanaatindeyiz.

Yargıtay 9.Ceza Dairesi, iddianame yerine geçen görevsizlik kararının CMK'nın 170'inci maddelerine uygun olarak düzenlenmediğinden bahisle bu görevsizlik kararını (iddianamenin iadesi prosedürü ile) ilgili mahkemesine iade eden mahkemenin kararını bozmuştur⁴²⁰.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, iddianame yerine geçen yerel mahkemenin son soruşturmanın açılması kararının Yargıtay 4.Ceza Dairesince on beş günlük yasal iade süresin geçtikten sonra yerel mahkemeye iddianamenin iadesi prosedürü ile iade eden Yargıtay 4.Ceza Dairesinin kararını bozmuştur⁴²¹. Dolayısı ile Yargıtay Ceza Genel Kurulu, iddianame yerine geçen son soruşturmanın iade edilebileceği, iadeye itirazın değerlendirilebileceği görüşünü sevk etmiştir.

Yine Yargıtay 5.Ceza Dairesi de ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu iddianame yerine geçen son soruşturmanın açılması kararını iade etmiştir⁴²².

Anayasa Mahkemesi'nin de konuyla ilgili bir kararı bulunmaktadır⁴²³. Sinop Sulh Ceza Mahkemesince görülmekte olan bir davada Sinop Üniversitesi Rektörlüğü'nün vermiş olduğu lüzum-u muhakeme kararı (iddianame yerine geçen belge) üzerine sanıklar hakkında yapılan yargılamada, mahkeme, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 53/c maddesinin Anayasanın 2, 10, 11, ve 140'üncü maddelerine aykırı olduğu gerekçesi ile konuyu Anayasa Mahkemesine taşımıştır. Başvuru

---

⁴¹⁹ Tırtır, s.27.

⁴²⁰ Y.9.C.D. 2006/5761 E., 2006/6648 K., 28.11.2006 T.

⁴²¹ Y.CGK. 2010/KYB-122 E., 2010/180 K., 05.10.2010 T.

⁴²² Y.5.C.D. 39/39 D.İş, 12.05.2010 T. C.Başsavcılığı: MD.2010/83277. Karar için bkz. Centel / Zafer, ss.536-537, dipn.40.

⁴²³ Anayasa Mahkemesi, 2013/58 E., 2013/114 K., 10.10.2013 T.

gerekçesinde özetle, soruşturmanın CMK'ya göre Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacağı, anılan kanundaki soruşturma şeklinin hukuk devletine aykırı olduğu, lüzumu muhakeme kararlarının iddianame gibi CMK'nın 174'üncü maddesi gereğince iade edilemeyeceğini savunmuştur. Anayasa Mahkemesi ise kararında özetle, eşitlik ilkesinin hukuksal durumları aynı olanlar için olduğunu, bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik arandığını, 5271 sayılı CMK'nın hükümlerinin bazı suç failleri için uygulanamayacağını, bunlar için özel kanunlardaki soruşturma usullerinin uygulanabileceğini, bu durumun imtiyaz olmayıp, yapılan görevin niteliğinden kaynaklandığını, dolayısı ile iptali istenen kanun maddesinin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Dolayısı ile buradan Anayasa Mahkemesinin iddianame yerine geçen belgelerin var olduğu, bunlar için CMK'daki bütün hükümlerin uygulanamayacağı, iddianamenin iadesi kurumunun bu durumlarda uygulanamayacağı görüşünde olduğu söylenebilecektir.

SONUÇ

Ceza muhakemesinin en temel amacı maddi gerçeğe erişmektir. Bu amaçla muhakeme işlemleri yapılmaktadır. Muhakeme işlemleri, kanunların ön gördüğü şekil ve şartlarda, yetkili ve görevli kişi veya kurumlar eliyle gerçekleştirilmektedir. Muhakeme tarzının belirlenmesi, evrensel hukuk ilkeleri ışığında ceza siyaseti yoluyla olmaktadır. Bu bakımdan, muhakemeye katılan kişiler ve muhakeme makamları arasındaki ilişkinin nasıl olacağını tespiti, ceza muhakemesinin ana ve en önemli şablonunu oluşturacaktır. Modern hukuk sistemlerinin insan hakları boyutuyla en adil sisteminin işbirliği sistemi olduğu söylenebilecektir. Bu sistemde, tüm suçların ana mağduru olan devlet “davasız muhakeme olmaz” ilkesiyle kendi kendini kayıtlayacak, muhakeme tüm sùjelerin katılımı ile gerçekleşecek ve hüküm çelişme yöntemi ile verilecektir.

İşbirliği sisteminin de ana vasıflarından biri, iddianın hâkim tarafından ortaya atılmaması, mahkemeden bağımsız bir iddia kurumunun bulunmasıdır. Bu şekilde muhakeme sùjelerinin görevleri çakışmayacaktı. Ülkemizin muhakeme sisteminde iddia görevini Cumhuriyet başsavcılığı yerine getirmektedir. Muhakeme aşamalarında ise asıl görevlinin Cumhuriyet savcısı olduğu bir soruşturma evresi bulunmaktadır. Gerçekten, suç şüphesinin edinilmesi ile işin gerçeğini araştırmak görevi Cumhuriyet savcısına aittir. Cumhuriyet savcısı yapacağı soruşturma içerisinde edinilen şüpheyi belli boyuta getirdiği zaman işi mahkeme önüne iddianame ile taşıyacaktır. Soruşturma aşaması gizlidir, bu lekelenmeme hakkına hizmet eder. Ancak kovuşturma aşaması ile alenidir. Aleni yapılacak bu aşamada şüpheli sanık sıfatını alacak, hakkındaki itham belirgin ve net hale gelecektir. Şüpheli/sanık hakları ve dolayısıyla insan hakları açısından iki uç konumda bulunan bu evreler arasındaki geçişin nasıl olacağı oldukça önemli bir konudur.

Mülga CMUK döneminde soruşturma evresinden kovuşturma evresine geçilmesi, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmesi ile olmaktadır. Bu durumda, kişilerin kovuşturma evresindeki gereksiz yüklerle uğraşmak zorunda kalmaları, yersiz yere davaların açılabilmesi ile hem suçsuzluk karinesine olumsuz tesir etmesi hem de mahkemelerin iş yüklerinin artması gibi gerekçelerle eleştirilmekteydi. İşte bu ve bunun gibi endişelerin giderilmesi, soruşturma evresinin filtre fonksiyonunun

hayata geçirilmesi amacıyla iddianamenin iadesi kurumu 5271 sayılı CMK'da düzenleme alanı bulmuştur. Soruşturma ve kovuşturma arasında adeta “*çapa (anchor)*” görevine sahip olan iddianamenin iadesi kurumunun muhakeme sistemimize dâhil olması oldukça büyük bir yeniliktir. Kendisine yüklenilen misyon da düşünüldüğünde kurumun sistemde yer alması olumlu bir durumdur.

Öte yandan, çok önemli ve yerinde bir adım olan kurumun, kanundaki düzenleme şekline ilişkin bir takım eleştiriler de yöneltilebilecektir. İlk olarak, kamu davasının açılmasının Cumhuriyet savcısının elinden alınıp, iddianamenin kabulü işlemi ile hâkimin eline verilmesi, *davasız muhakeme olmaz* ilkesini olumsuz yönde etkileyecektir. Hâkim, hem iddianın kesinleşmesini sağlayıp, hem de muhakemedeki hüküm verme işlevini sürdüreceği için bu durum adil yargılanma ile ilgili çelişki doğuracaktır. İkinci olarak iddianamenin iadesi sürecine şüpheli ve mağdurun katılımları ön görülmemiş olduğu için *çelişme* yoluna istisna getirilmiştir. Öyle ki şüpheli, taslak iddianamenin kendisine tebliği öngörülüp iddianamenin iadesini isteme hakkı tanınmadığı için, hiç ifadesi bile alınmadan bir anda sanık konumuna gelebilecektir. Yine aynı yönde mağdurun da iddianamenin iadesi kararına itiraz hakkı öngörülmemiştir. Bu durum hem mağdur hem şüpheli açısından adil yargılanma hakkını etkileyebilecek sonuçlar yaratabilecektir. Üçüncü olarak, iddianamenin iadesi sebebi olarak öngörülen; “*suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianame*” cümlesindeki suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delilin tespitinin hangi kriterlere göre, nasıl yapılacağının belirli olmadığı, bu hali ile bu delilin tespit edilmesinin maddi mesele ile teması gerektireceği, hal böyle iken de iddianameyi inceleyecek ve işin esasına da bakacak olan hâkimin bu yönde görüş sevk etmiş olacağı kimi yazarlar ve uygulayıcılar tarafından bir olumsuzluk olarak öne sürülmüş ve kurum bu yönden eleştirilmiştir. Son olarak ise, iddianamenin incelemesini yapacak makam ile yargılamayı yapacak makamın aynı olması, inceleme işinin, davayı görececek hâkim veya mahkemeden başkasına yaptırılmayışı yine önyargılılık ve görüş sevk etme eleştirilerini almaktadır.

Burada uygulamadaki tutuma da değinmekte yarar vardır. İddianamenin iadesi kurumu, ceza muhakemesi hukukumuzda ilk defa 5271 sayılı CMK ile 2005 yılında girdiği için bu kurumun uygulanmasının nasıl olduğu ve hangi yönde gelişeceğine ilişkin bir tutum bulunmamaktaydı. Kuruma, uygulama ve Yargıtay'a kanun yararına

bozma yolu ile intikal edecek dosyalarda Yargıtay kararları yön verecekti. Bu kurum, alışlagelmiş uygulamalara da ters düştüğü için ne gibi yenilikler katacağı tahmin edilemezdi. Özellikle çalakalem yazılmış, sadece müşteki ve şüphelinin ifadesinden bir demet yazı içerikli iddianameleri nasıl etkileyeceği, belirsizdi. Bu kadar iş yükü altında hâkimler için acaba birde fazladan eziyet olarak mı görülecekti? Bu sorulara kesin ve net yanıtlar bulmak uygulama üzerinden geçen bunca zamana rağmen halen çok güç görünmektedir. Ancak bir uygulayıcı olarak şu tespitleri yapabiliriz:

-Öncelikle yargının kronikleşen iş yükü, hâkim ve Cumhuriyet savcılarının dosya başına ayırabilecekleri sürenin çok kısıtlı olduğu, özellikle, istenilen nitelikte olmayan yardımcı personeller ve ceza muhakemesi hukuku bilgileri çok sınırlı olan adli kolluğun varlığı tüm kesimlerin malumdur. Bu bakımdan Cumhuriyet savcılarının, özellikle soruşturma sayılarının çok fazla olduğu şehirlerde, CMK'nın savcıdan tam manası ile istediği soruşturmanın patronluğu görevini yapabilmeleri, layığı ile tüm dosyalara özen gösterip, tüm delilleri toplayabilme, şüpheli ve mağdur haklarını koruyabilme durumlarının çok zor olduğu, insanüstü bir özveri ile ancak istenen bu sınıra yaklaşılabilceği söylenebilir. Dolayısıyla, iyi bir soruşturma yaptırmak gayesi olan iddianamenin iadesi kurumunun, tam manası ile işlevlerini Cumhuriyet savcıları ve hâkimler bakımından bu konjonktürde yerine getirmesi çok güç olacaktır. Hâkim ve Cumhuriyet savcısı sayılarının Avrupa'daki emsal ülkeler ile aynı seviyelere çıkarılması, niceliğin yanında nitelikli bir eğitim sağlanması, yardımcı personellerin de eğitime özen gösterilip, sosyo-ekonomik durumlarının geliştirilmesi ile bu mesleğe olan ilgilinin artırılması, gerçek manada adli kolluk düzenlemesinin yapılması bir çırpıda ceza muhakemesi sistemini iyileştirmek için yapılması gerekenlerin başında söylenebilecektir.

-Hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasında maalesef bu kurumdan kaynaklı kimi zaman sübjektif değerlendirmelerin yapıldığı, iade ve iadeye itiraz yazıları içerisinde kişisel değerlendirmelere yer verildiği bir vakiadır. Bu kurumun adil yargılanma hakkına hizmet eden bir kurum olduğu bilincinde olup, kişisel değerlendirmelerden kaçınılması, Cumhuriyet savcılarının, soruşturmalara daha fazla özen göstermesi, iddianame yazım işlerinin yardımcı personele bırakılmaması, iddianame yazarken şablon ifade ve değerlendirmelerden kaçınılması ve CMK'nın 170'inci maddesine uygun iddianame yazılmaya çalışılması gerekmektedir. Bu durum Cumhuriyet

savcılarını daha nitelikli soruşturma yapmaya zorlayacaktır. Hâkimlerimizin ise, kendilerine tevzi edilen dosyalardaki iddianameleri mutlaka değerlendirmeye tabi tutmaları, otomatik kabul oluşturabilecek uygulamalardan kaçınmaları, asıl delil toplama yetkisinin kendilerinde olmadığını bilerek hareket etmeleri, iddianamenin iadesi sebeplerinin de kanunda sınırlı sayıda olduğunu bilerek, her eksikliği veya hatayı iadeye konu yapmamaları, iade kararlarında hukuki değerlendirmelerle hukuki dili kullanmaları, iadeye itirazın da bir hak olduğunu bilip, deyim yerinde ise gücenmemeleri gerekmektedir.

-İtirazı inceleyecek makamların da, kişisel düşünceleri ile hareket ettikleri, etkin bir denetimi olmadığı için önüne gelen olaylara farklı farklı değerlendirmeler yapabildikleri, Cumhuriyet savcısı ve hâkimin ismine bakıp değerlendirme yaptıkları eleştirileri almaktadır. Bu durumlarının da önüne geçilmesi gerekmektedir.

-Değiniilmesi gereken bir diğer husus da terfi sistemine ilişkindir. Muhakeme aşamalarında, uzun sürecekse soruşturma aşamasının uzun sürmesi, kovuşturma aşamasının ise mümkünse tek celsede, değilse en kısa sürede bitirilmesi yeni sistemin temel amacıdır. Ancak terfi sisteminde halen nicelik en ön plandadır. Cumhuriyet savcısı bakımından terfi süresi içerisinde kaç dosyanın sonuçlandırıldığı bilgisi bakılan ilk kriterdir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı terfi endişesi ile aslında bekletmesi gereken dosya hakkında iddianame düzenlemekte, *mahkemede beklesin* anlayışında olmaktadır. Hâkimlerin, kovuşturma aşamasında asıl işlerinin yanında birde delil toplamakla uğraşarak vakit kaybettikleri, bilinen bir gerçektir. Bunun da önüne geçilmesi için Cumhuriyet savcısı ve hâkimlerin terfi kaygısından kurtarılması, asıl incelemenin nitelikli iş yönünden yapılması gerekmektedir.

Diğer bir tesspit te Yargıtay yönündendir. İçtihat mahkemesi olması gereken Yargıtay'ın daire ve üye sayısının artırılması, her dairede bile birden fazla heyetin görev yapması, yargının iş yükünün hafifletilmesine hizmet etmekle birlikte, Yargıtay'ın içtihat mahkemesi özelliğinden sapmasına yol açabilecektir. Nitekim iddianamenin iade kurumunun Yargıtay uygulamasında, aynı konu üzerinde farklı dairelerin farklı görüşler sevk ettiği gözlemlenmektedir. Örneğin şüphelinin ifadesinin alınmadan iddianame düzenlenip düzenlenemeyeceği hususuna farklı daireler farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Bu çelişkilerin giderilmesi, konuya adil yargılanma hakkı boyutu ile bakılması iade kurumunun amacına hizmet edecektir.

Tüm bu anlatımlarla, uygulayıcılar tarafından amacına hizmet etmesi sağlanacak olan kurumun, kendisinden beklenen işlevleri ifa edebilmesi için yargının iş yükünün hafifletilmesi için gereken adımların atılması, kurumu işlevsel hale getirmek için yerinde olacaktır. Bu yeni ve belki de muhakeme sürecinin en önemli aşaması olan iddianamenin iadesi kurumunun uygulayıcılar tarafından yoğrulup, Yargıtay tarafından şekil verilerek layıkıyla uygulanmasının, adil yargılanma hakkına büyük hizmet edeceği kanaatini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, MUSTAFA, Notlu Atıflı Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Öz Kitap, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016. - 11.Bası.

ALBAYRAK, MUSTAFA, Notlu Atıflı Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Öz Kitap, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016. - 15.Bası.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI SORGULAMA, Anayasa Mahkemesi Resmi Web Sitesi. <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/kararlar/kbb.html>.

ARTUK, MEHMET EMİN / GÖKCEN, AHMET / YENİDÜNYA, AHMET CANER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.

ARTUK, MEHMET EMİN / GÖKCEN, AHMET / YENİDÜNYA, AHMET CANER, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012. - 12.Bası.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARAR SORGULAMA, HUDOC European Court of Human Rights. <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-120928>.

AYDIN, MURAT, İddianamenin Unsurları ve İadesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara, 2006. - 1,2 : Cilt X. - s. 367-398.

BİRTEK, FATİH, Cumhuriyet Savcısı'nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 2013. - 2 : Cilt 19. - s. 953-990. - Prof.Dr.Nur Centel'e Armağan.

CENGİZ, SERKAN / DEMİRAĞ, FAHRETTİN / ERGÜL, TEOMAN / MCBRİDE, JEREMY / TEZCAN, DURMUŞ, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, Ankara, Şen Matbaası, 2008. - 1.Bası.

CENTEL, NUR / ZAFER, HAMİDE, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Beta Basım, 2015. - 12.Bası.

ÇOLAK, HALUK / TAŞKIN, MUSTAFA, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007. - 2.Bası.

DETURTRE, GİLLES, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarından Alıntılar (Türkçe Çeviri), İnsan Hakları Genel Direktörü Avrupa Konseyi Yayını, 2005.

DÖNMEZER, SULHİ / ERMAN, SAHİR, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, I. İstanbul, Beta Basım, 1994. - 11.Bası : Cilt I : III.

DÖNMEZER, SULHİ / ERMAN, SAHİR, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler, II. İstanbul, Beta Basım, 1994. - 10.Bası : Cilt II : III.

DÖNMEZER, SULHİ / ERMAN, SAHİR, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, III. İstanbul, Beta Basım, 1985. - 10.Bası : Cilt III : III.

EREM, FARUK, Ceza Usulü Hukuku, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970. - 3.Bası.

EROL, HAYDAR, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ankara, Yayın Matbaacılık, Basım Yılı Bulunmamaktadır, - 1.Bası.

ERTEM, BURCU, Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, (YÖK Ulusal Tez Merkezi – <https://tez.yok.gov.tr>)

EVİK, VESİLE SONAY, İddianamenin İadesi, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, Ankara, Semih Ofset Matbaacılık, Şubat 2008. - Cilt II. - s. 811-829.

FEYZİOĞLU, METİN, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İddianamenin Hazırlanışı ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ekim 2006. - 1. - s. 31-36.

GEDİK, DOĞAN, Türk Hukukunda Şahsi Cezasızlık Sebepleri, Yargıtay Dergisi, Ankara, Ekim 2006. - 4 : Cilt 32. - s. 553-581.

GEDİK, DOĞAN / TOPALOĞLU, MAHİR, Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014. - 1.Bası.

GÖKCAN, HASAN TAHSİN, Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması, Ankara Barosu Dergisi, Ankara, 2012/1. - s. 195-206. - Yıl:70.

GÖKCEN, AHMET, Kolluğun Soruşturma Evresindeki Görev ve Yetkileri, Avrupa'da ve Türkiye'de Kolluk-Adalet İlişkileri. - Ankara : Türkiye Adalet Akademisi, 2006. - s. 73-75.

GÜÇLÜ KAHRAMAN, ERKUT, Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Kurumu Bakımından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İzmir, 2014. - 1 : Cilt 16. - s. 123-150.

GÜLTEKİN, ÖZKAN, Öğreti ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011. - 1.Bası.

GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.570f46bac85840.96484653.

GÜZEL ALİ, “Adil/Düzgün Yargılanma Hakkı ve Silahların Eşitliği Bakımından Savcılık ve Savunma” (tebliğ), **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği Yayını, 09.07.2006, Ankara, 2006,

HUDOC EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AİHM karar sorgulama, [http://hudoc.echr.coe.int/tur#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/tur#{)

KARAKURT, AHU, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi [Dergi] = a.g.m // Türkiye Barolar Birliği Dergisi. - Ankara : [s.n.], 2009. - 82. - s. 170-200.

KEYMAN, SELAHATTİN, Ceza Muhakemesinde Savcılık, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Yayın No:266, 1970.

KUNTER, NURULLAH, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fakülteler Matbaası, 1978.

KUNTER, NURULLAH / YENİSEY. FERİDUN / NUHOĞLU, AYŞE, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Arıkan Kitap, 2006. - 14.Bası.

LEMONDE, MARCEL, Türk Ceza Adalet Sistemi İhtiyaç Değerlendirme Raporu ve Eylem İçin Tavsiyeler [Rapor], Türk Ceza Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Projesi, Adalet Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye Barolar Birliği Ortak Yayını.

MERAKLI, SERKAN, İddianamenin İadesi Kurumunun Ceza Muhakemesi Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İzmir, 2013, Özel Sayı, Cilt 15. - s. 1595-1652. - (Basım Yılı 2014).

MOLE, NUALA / HARRBY, CATHARİNA, Adil Yargılanma Hakkı, Ankara, T.C.Adalet Bakanlığı, 2003, 2.Bası. - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz .

NOYAN, ERDAL, Ceza Davası, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007. - 2.Bası.

ÖZAR, SÜLEYMAN, İddianamenin İadesi Tespitler, Sorunlar ve Öneriler, Adalet Dergisi, Ankara, T.C.Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Mayıs 2007. - 28. - s. 323-340.

ÖZER ÖZBEK, VELİ / KANBUR, M. NİHAT / BACAKSIZ, PINAR / DOĞAN, KORAY / TEPE, İLKER, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010. - 1.Bası.

ÖZER ÖZBEK, VELİ / KANBUR, M. NİHAT / DOĞAN, KORAY / BACAKSIZ, PINAR / TEPE, İLKER, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011. - 2.Bası.

ÖZGENÇ, İZZET, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006. - 1.Bası.

ÖZGNEÇ, İZZET, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 2006. - 3.Bası.

ÖZGENÇ, İZZET / ŞAHİN, CUMHUR, Uygulamalı Ceza Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2001. - 3.Bası.

ÖZTÜRK, BAHRİ / ERDEM, MUSTAFA RUHAN, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2006. - 9.Bası.

ÖZTÜRK, BAHRİ / TEZCAN, DURMUŞ / ERDEM, MUSTAFA RUHAN / SIRMA ÖZGE / SAYGILAR KIRIT, YASEMİN F. / ÖZAYDIN, ÖZDEM / ALAN AKCAN, ESRA / ERDEM, EFSER, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2012. - 4.Bası.

POLAT, HALİL, Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012. - 3.Bası.

PRADEL, JEAN, Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü ISISC Kolokyumlarının Sentez Raporu, çev. Sulhi Dönmezer, İstanbul, 2000.

SOYASLAN, DOĞAN, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014. - 5.Bası.

ŞAHİN, CUMHUR, Ceza Mukakemesi Hukuku -I-, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008. - 1.Bası.

ŞAHİN, CUMHUR, Soruşturma Evresinde Cumhuriyet Savcısı ve Kolluk İlişkileri, Avrupa'da ve Türkiye'de Kolluk Adalet İlişkileri, Ankara, Türkiye Adalet Akademisi, 2006. - s. 69-72.

ŞEN, ERSAN, Lekelenmeme Hakkı ve Soruşturma Süreleri, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1500928-lekelenmeme-hakki-ve-sorusturma-sureleri>.

TANER, M. TAHİR, Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul, Bozkurt Matbaası, 1935.

TANRIKULU, M.SEZGİN, Adil Yargılanma Hakkı ve İddianamenin Kabulü-İadesi-Tebliğ, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara, 2006. - 64. - s. 70-114.

TIRTIR, MUSTAFA, İddianamenin İadesi, Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı, Türk Ceza Hukuku Derneği İstanbul Barosu, İstanbul, Can Matbaacılık, Mayıs 2007. - 1.Bası. - s. 600-611.

TOROSLU, NEVZAT / FEYZİOĞLU, METİN, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Savaş Yayınları, 2012. - 10.Bası.

TUTANAKLARLA CEZA MUHAKEMESİ KANUNU, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, 2005.

ÜNVER, YENER / HAKERİ, HAKAN, Ceza Muhakemesi Hukuku, I. Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, 7.Bası : Cilt I : II.

ÜNVER YENER / HAKERİ, HAKAN, Ceza Muhakemesi Hukuku, II. Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, 6.Bası : Cilt II : II.

YALVAÇ, GÜRSEL, Ceza ve Yargılama Hukukuna İlişkin Temek Kanunlar, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013. - 13.Bası.

YAŞAR, OSMAN / GÖKCAN, HASAN TAHSİN / ARTUÇ, MUSTAFA, Türk Ceza Kanunu Yorumlu Uygulamalı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014. - 2.Bası : VI.

YENİDÜNYA, A.CANER, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Kamu Davasının Açılması İddianamenin Unsurları ve İadesi, e-akademi. - Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Şubat 2007. - 16 Şubat 2016. - <http://www.e-akademi.org/makaleler/acyenidunya-1.html>.

YENİSEY, FERİDUN, Ceza Muhakemesi Kanununun Genel Değerlendirmesi Tebliği, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, Ekim 2006. - 1. - s. 11-17.

YENİSEY, FERİDUN, Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul, Beta Basım, 1987. - 1.Bası.

YENİSEY, FERİDUN / NUHOĞLU, AYŞE, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015. - 3.Bası.

YURTCAN, ERDENER, Ceza Avukatının El Kitabı, İstanbul, Beta Basım, 2009. - 9.Bası.

YURTCAN, ERDENER, CMK Şerhi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013. - 6.Bası.

YURTCAN, ERDENER, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı, Ankara, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2002. - 2.Bası.

YÜCEL, MUSTAFA TÖREN, Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (YCMK) Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin -de facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara, 2005. - 57. - s. 29-61.

